

National Library
of Sweden

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1922:7

JORDBRUKSDEPARTEMENTET.

BETÄNKANDE

RÖRANDE

FISKERINÄRINGENS FRÄMJANDE

AVGIVET DEN 31 MARS 1922

AV DE AV CHEFEN FÖR KUNGL. JORDBRUKSDEPARTEMENTET
JÄMLIKT NÅDIGT BEMYNDIGANDE DEN
10 AUGUSTI 1920

TILLKALLADE SAKKUNNIGA

STOCKHOLM
1922

Statens offentliga utredningar 1922.

Kronologisk förteckning.

Januari—Mars.

1. Skolkommissionens betänkande. 4. Det högre skolväsendet i utlandet (tr. 1921). Norstedt. 387 s. **E.**
2. Betänkande och förslag till förändrade grunder för förvaltningen av kronans jordbruksdomäner samt till nya reglementariska bestämmelser för samma förvaltning. Hæggström. 106 s. **Jo.**
3. Städernas särskilda skyldigheter och rättigheter i förhållande till staten. Av T. Nothin. Marcus. 246 s. **Fi.**
4. Betänkande med förslag till livsmedelslag m. m. (tr. 1921). Almqvist & Wiksell. xij, 295 s. **S.**
5. Bihang 1 till betänkande med förslag till livsmedelslag m. m. Förslag till föreskrifter rörande undersökning av smör och margarin, ost och margarinost, ättika och vatten (tr. 1921). Almqvist & Wiksell. 52 s. **S.**
6. Bihang 2 till betänkande med förslag till livsmedelslag m. m. Biologiska och kemiska undersökningar och andra utredningar. Av H. Huss och T. Sandberg (tr. 1921). Almqvist & Wiksell. 101 s. **S.**
7. Förslag till om- och tillbyggnad av Kungl. biblioteket. Handlingar 1918—1921 (tr. 1921). Almqvist & Wiksell. (4), 72 s. 18 pl. **E.**
8. Jordkommissionens betänkande. 1. Förslag till lag med bestämmelser angående rätt att förvärva och besitta fast egendom. Thule. (6), 425 s. 4 kart. **Ju.**
9. Utredning och förslag rörande beredande av understöd åt änkor efter manskap vid armén och marinen. Beckman. 29 s. **Fö.**
10. 1921 års pensionskommittés betänkande. 1. Betänkande med förslag till författningar ang. dyrtidstillägg och pensionstillägg åt vissa pensionärer (tr. 1921). Hæggström. 83 s. **Fi.**
11. Betänkande med förslag till förordning angående tillverkning och beskattning av maltdrycker m. m. Hæggström. 96 s. **Fi.**
12. Betänkande 2, avg. av 1919 års sakkunniga för Chalmerska institutets omorganisation. Omorganisation av Chalmers tekniska instituts högre avdelning till teknisk högskola och dess lägre avdelning till tekniskt gymnasium med tekniska fackskolor samt förslag till nybyggnader för högskolan. Norstedt. ix, 122 s. 11 pl. **E.**
13. Till herr statsrådet och chefen för k. finansdepartementet. [Utlåtande från sakkunniga för utredning ang. kontrollen över sockertillverkningen.] Marcus. 30 s. **Fi.**
14. Betänkande och förslag angående officerskårens vid flottan rekrytering och utbildning m. m. 4. Antagning och utbildning av befäl i flottans reserv. Beckman. 192 s. **Fö.**
15. Kommunalförfattningssakkunnigas betänkande. 3. Ersättning åt innehavare av kommunala förtroendeuppdrag. Norstedt. 162 s. **S.**
16. Bilaga till kommunalförfattningssakkunnigas betänkande. 3. Statistisk redogörelse för utgående ersättningar åt innehavare av förtroendeuppdrag inom primärkommunerna. Norstedt. ij, 80 s. **S.**
17. Förmögenhetsbrotten. Andra delen. Förberedande utkast till strafflag. Speciella delen. 4. Av J. C. W. Thyrén. Lund, Berling. vj, 217 s. **Ju.**
18. Betänkande i fråga om plan för utförande av ostkustbanan m. m. Beckman. ix, 315 s. 1 kart. **K.**
19. Tull- och traktatkommitténs utredningar och betänkanden. 8. Utlåtande i valutafrågan. Marcus. 24 s. **Fi.**
20. Underdånigt betänkande rörande lönereglering för befattningshavare vid lots- och fyrstaten m. m. Marcus. 71, 14 s. **H.**
21. Tull- och traktatkommitténs utredningar och betänkanden. 9. Utlåtande ang. järnvägsfrakternas reglering. Tullberg 46 s. **Fi.**
22. Ortnamnen i Värmlands län. 7. Karlstads härad. Uppsala, Appelberg. (4), 35 s. **E.**
23. Järnvägsstyrelsens skrivelse till Kungl. Maj:t den 9 mars 1922 med yttrande över ostkustbanekommitténs betänkande. Beckman. (2), 36 s. **K.**
24. Utredning angående inrättandet av ett svenskt statslotteri. Av C. V. L. Charlier. Malmö, Röhr. (4), 109 s. **H.**
25. Lekmannaelementets användande och ställning inom civilprocessen i skilda länder. Av G. Fahlcrantz. Norstedt, vij, 583 s. **Ju.**
26. Betänkande och förslag rörande internering av farliga återfallsförbrytare. Lund, Berling. 115 s. **Ju.**
27. Ostkustbanekommitténs promemoria med anledning av järnvägsstyrelsens yttrande den 9 mars 1922 över kommitténs betänkande den 3 februari 1922. Beckman. 23 s. **K.**
28. Betänkande angående statens övertagande i viss omfattning av förädlingsverksamheten beträffande avkastningen från statens skogar. Centraltr. (10), 243 s. **Jo.**
29. Skolkommissionens betänkande. 2. Historiska översikter och särskilda utredningar. Norstedt. 309 s. **E.**
30. Utredning och förslag angående vården av blinda. Hæggström. ix, 184 s. **E.**
31. Järnvägsstyrelsens erinringar med anledning av ostkustbanekommitténs promemoria av den 23 mars 1922. Beckman. 21 s. **K.**
32. Skolkommissionens betänkande. 3. Statistiska utredningar. Av E. Göransson. Norstedt. vj, 244 s. **E.**
33. Skolkommissionens betänkande. 1: 1—2. Grunder för en ny läroverksorganisation. Norstedt. xxvij, 803 s. **E.**
34. Tull- och traktatkommitténs utredningar och betänkanden. 10. Utlåtande med förslag till förordning om åtgärder till skydd mot så kallad valutadumping. Marcus. 135 s. **Fi.**

April—Maj.

1. Några iakttagelser från 1921 års riksdagsmannaval, Av E. v. Heidenstam. Norstedt. 20 s. **Ju.**
2. Byggnadsarbetarsakkunnigas betänkanden 2. Arbetsstatistisk undersökning rörande husbyggnadsverksamheten i Sveriges städer och stadsliknande samhällen. Av B. Nyström. Norstedt. 208 s. **S.**
3. Järnvägsstyrelsens skrivelser till Kungl. Maj:t den 28 april 1922 med förslag till taxeändring samt den 5 maj 1922 med yttrande över tull- och traktatkommitténs utlåtande m. m. Sv. Tr.-aktieb. 22 s. **K.**
4. Klimatets inverkan på byggnader vid västkusten. (Kungl. Byggnadsstyrelsens meddelande n:r 1.) Marcus. 13 s. **K.**
5. Betänkande med förslag till förändrad kyrklig indelning och organisation inom de till Kristianstads och Malmöhus län hörande delarna av Lunds stift. Hæggström. 392 s. **E.**
6. Tillägg till betänkande med förslag beträffande förrådsverksamheten vid marinen. Tullberg. vj, 92 s. **Fö.**
7. Betänkande rörande fiskerinäringens främjande. Hæggström. 96 s. **Jo.**

Anm. Om särskild tryckort ej angives, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. **E.** = ecklesiastikdepartementet, **Jo.** = jordbruksdepartementet. Från den 1 april, då kungörelsen den 3 febr. 1922 ang. statens offentliga utredningars yttre anordning (nr 98) trädde i kraft, utgivas utredningarna i omslag med enhetlig färg för varje departement.

STATENS OFFICIELLA UTREDNINGAR 1922 : 7
JORDBRUKSDEPARTEMENTET.

BETÄNKANDE

RÖRANDE

FISKERINÄRINGENS FRÄMJANDE

AVGIVET DEN 31 MARS 1922

AV DE AV CHEFEN FÖR KUNGL. JORDBRUKSDEPARTEMENTET
JÄMLIKT NÅDIGT BEMYNDIGANDE DEN 10 AUGUSTI 1920

TILLKALLADE SAKKUNNIGA.

STOCKHOLM 1922
IVAR HÆGGSTRÖMS BOKTRYCKERI AKTIEBOLAG
213012

REGISTER.

Sid

Skrivelse till chefen för jordbruksdepartementet 5

Betänkande 9

Inledning 11

Fiskhandeln 13

Fiskvarans avsättning 13

Järnvägsfrakternas betydelse för fiskavsättningen 14. — Telefonförbindelse till avlägset belägna fiskelägen 16. — Distributionen av fisk till konsumenterna 17. — Av kommunerna vidtagna åtgärder för fiskhandelns ordnande m. m. 17.

Orsakerna till fiskvarans fördyring 21

Fördyringens omfattning 21. — Järnvägsfrakternas inverkan å fiskprisen 22. — Telefontaxorna 25. — Övriga omkostnader 25. — Mellanhändernas förtjänst 25.

Kooperation bland fiskare 26

Kooperationens nuvarande omfattning 26. — De sakkunniga 27.

Konsumtionsföreningar 30

Kommunal fiskhandel 30

Fiskkonservering 32

Fiskindustrin i Sverige 32

Fiskindustrin i utlandet 36

De sakkunniga 39

Åtgärder och förslag 45

Undervisning 45. — Statslån 48. — Vrakning 49. — Rensning 53.

Fiskkonsumtion 55

Fiskkonsumtionens omfattning 55

I utlandet vigtagna åtgärder för ökande av fiskkonsumtionen 55

I Sverige vidtagna åtgärder för ökande av fiskkonsumtionen 57

De sakkunniga 59

Fiskexporten 62

Sammanfattning av förslag 65

Bilagor:

1. Fisktillgången m. m. inom Sverige, av Chr. Hessle 69
2. Tillförsel till vissa orter av fisk järnvägsledes, oktober 1920 78
3. Uppgifter å förstahands- och minuthandelspriser å vissa fisksorter å särskilda orter 83
4. Uppgift å minuthandelspriset i Stockholm, Karlstad och Örebro i procent av förstahandspriset i Göteborg 89
5. Förslag till normalstadgar för fiskeriföreningar 90

Till Herr Statsrådet och chefen för Kungl. Jordbruksdepartementet.

I skrivelse nr 106 den 16 april 1920 anhöll riksdagen med anledning av motion, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda vilka åtgärder, som kunde och borde vidtagas för att åstadkomma en ökad användning av fisk inom landet, och för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde giva anledning. I skrivelsen lämnades först en redogörelse för den i ämnet väckta motionen, uti vilken omnämndes åtskilliga åtgärder för fiskerinäringens upphjälpande och vidare utveckling, vilka riksdagen funnit i hög grad beaktansvärda. Tillvaratagandet av fiskfångsterna på lämpligaste sätt borde sålunda i största möjliga utsträckning underlättas genom utnyttjande av den moderna frys- och kyltekniken och genom höjande av fiskeriförädlingsindustrin. Det syntes otvivelaktigt, att i detta avseende understöd från det allmännas sida skulle visa sig behövligt. Därjämte borde emellertid mycket kunna uträttas på initiativ av fiskerinäringens idkare själva genom igångsättande av kooperativa företag eller organiserande av andra former för samverkan. Vidare borde i syfte av fiskförbrukningens uppdrivande inom landet åtgärder vidtagas för spridande bland allmänheten av ökad kännedom om fiskens betydelse som födoämne och dess tillagning medels anordnande av kurser och annan upplysningsverksamhet. För stegring av fiskkonsumtionen krävdes emellertid, att varan vore prisbillig. För detta syfte vore av vikt, att fiskeriprodukterna bereddes större avsättningsmöjligheter genom underlättande av deras transport och distribution med undvikande så långt möjligt av fördyrande

mellanhänder. Tydligt vore, att hela det förevarande spörsmålet krävde en planmässig undersökning av alla de medel och utvägar, som kunde befordra en tillfredsställande lösning av detsamma. Motionären hade huvudsakligen tagit sikte på vad som borde åtgöras för havsfiskets främjande, men enligt riksdagens åsikt borde en eventuell utredning även omfatta utvecklingsmöjligheterna för fisket i våra skärgårdar och sötvatten.

Vid anmälan i statsrådet den 10 augusti 1920 av ovanberörda riksdagsskrivelse jämte vissa i samma syfte gjorda framställningar anförde föredragande departementschefen bland annat följande:

»Vad i de nu nämnda skrivelserna anföres ådagalägger enligt min mening, att fiskerinäringen för närvarande åtminstone inom stora och i fiskeavseende betydelsefulla delar av vårt land arbetar under synnerligen svåra förhållanden, vilka ej kunna anses bero av fiskerinäringens idkare själva utan väsentligen hava sin grund i de allmänna tidsförhållandena och delvis hava internationella orsaker. Om det än må vara förenat med avsevärda svårigheter att härutinnan åstadkomma någon effektiv rättelse och hjälp, är det å andra sidan nödvändigt att vad som lämpligen må kunna göras icke underlåtes. Såväl den stora betydelse fiskerinäringen äger för landet och den talrika befolkning, som därav har sin utkomst, som ock vikten av att den hälsosamma och närande föda, som fisken utgör, kommer att i så stor utsträckning och till så billigt pris som möjligt stå till buds för den inhemska konsumtionen, gör, att en grundlig och allsidig utredning i detta ämne synes mig böra komma till stånd. Utredningen bör givetvis gälla såväl havsfisket som skärgårds- och sötvattenfisket.»

På därom gjord hemställan bemyndigade Kungl. Maj:t departementschefen att tillkalla högst sju sakkunniga personer för att verkställa utredning och framställa förslag angående ökad användning av fisk inom landet och för sådant främjande i allmänhet av fiskerinäringen, att den må kunna bedrivas med ekonomiskt tillfredsställande resultat.

Med stöd av det departementschefen sålunda lämnade bemyndigandet anmodade departementschefen nyssnämnda dag undertecknade att verkställa ifrågavarande utredning, varvid undertecknad Falk utsågs att i egenskap av ordförande leda förhandlingarna.

Till oss har överlämnats, förutom ovanberörda riksdagsskrivelse, följande framställningar från nedannämnda personer och myndigheter för att tagas i övervägande vid fullgörande av det oss givna uppdrag, nämligen från:

1) fiskeriintendenten G. Swenander maj 1920 angående tillsättandet av en kommitté för utredning om åtgärders vidtagande för avhjälpande av fiskerinäringens betryckta läge;

2) länsstyrelsen i Blekinge län den 29 juli 1920 angående vidtagande av åtgärder för bättre avsättningsmöjligheter för sill;

3) direktören för gottländska fiskares centralförening A. Zetterling, Visby, m. fl. juli 1920 angående fiskerinäringens upphjälpande medels bildande av centralbolag för fiskhandeln i Östersjön;

4) representanter för fiskare vid möte i Smögen den 28 augusti 1920 angående statlig medverkan för möjliggörande av export av sill samt minimipris å sill; samt

5) representanter för fiskare vid möte i Öckerö den 19 september 1920 angående statskredit vid export av sill.

Till följd av remisser hava vi avgivit följande utlåtanden, nämligen

den 10 september 1920 rörande ifrågasatt upphävande av kungörelsen den 9 december 1910 angående förbud mot utförsel till utrikes ort av sill i kärl av viss beskaffenhet;

den 30 september 1920 i anledning av en av Göteborgs och Bohus läns havsfiskeriförening gjord framställning om medverkan från statens sida för möjliggörande av export av fisk;

den 20 november 1920 över lager- och kylhuskommitténs betänkande rörande kylväsendet i Sverige;

den 1 mars 1921 angående statsanslag för beredande av möjlighet till fiskexport;

den 11 mars 1921 angående statsanslag för utrustande av en expedition för anställande av sillfiskeförsök vid Island;

den 8 april 1921 angående åtgärders vidtagande för avsättning av salt sill; samt

den 17 juni 1921 angående vidtagande av åtgärder för möjliggörande av export av makrill till Norge och Danmark.

Vidare hava vi till Kungl. Maj:t eller chefen för Kungl. Jordbruksdepartementet ingått med följande framställningar, nämligen:

den 14 januari 1921 angående statsbidrag för beredande av möjlighet att exportera fisk;

den 27 januari 1921 angående uppskov med erläggande av 1921 års amorteringar å lån från fiskerilånefonden;

den 29 april 1921 angående sänkning av järnvägsfrakterna för fiskförsändelser; samt

den 7 november 1921 angående sänkning av järnvägsfrakterna för färsk fisk, avsedd att exporteras.

För att erhålla närmare kännedom om dels orsakerna till fiskerinäringens betryckta läge, dels ock de åtgärder, som av näringens representanter och av de större avnämarna av fiskets produkter kunde anses böra

vidtagas för att upphjälpa näringen, hava vi utsänt cirkulärskrivelser till regementen, flottans stationer i Stockholm och Karlskrona, fängelser, sjukhus, hospital, tuberkulossjukvårdsanstalter, fattigvårdsanstalter i större städer, salterier, rökerier, stekerier, fryserier, konservfabriker, nät- och fiskredskapsfabriker, fiskhandlare en gros samt fiskeriföreningar.

Vidare hava vi i enlighet med av Kungl. Maj:t den 26 november 1920 och den 6 maj 1921 lämnade bemyndiganden hållit möten med representanter för fiskerinäringen under hösten 1920 i Göteborg, Hälsingborg och Malmö samt under hösten 1921 i Hudiksvall, Härnösand, Umeå och Luleå. Liknande möte hölls under januari 1921 i Kalmar.

I enlighet med av Kungl. Maj:t den 18 februari 1921 lämnat medgivande hava studieresor företagits av undertecknad Andersson till Tyskland, Holland och England samt av undertecknad Alexandersson till Norge och Danmark.

I övrigt hava vi genom framställningar till myndigheter m. fl. sökt verka för ökad fiskkonsumtion. Redogörelse för ifrågavarande framställningar återfinnes i vårt härmed överlämnade betänkande. Med särskild skrivelse denna dag överlämnas ett av undertecknade Andersson, Räng och Schager på uppdrag av oss uppgjort förslag till broschyr rörande fiskens betydelse såsom födoämne och dess olika tillagningssätt.

På uppdrag av oss har fiskeristipendiaten, filosofie doktorn Chr. Hessle utarbetat en vårt betänkande bilagd (bil. 1) översikt över fisktillgången i vårt land. Stockholm den 31 mars 1922.

JOHN FALK.

ADOLF ALEXANDERSSON. K. A. ANDERSSON. JOHAN BÅÅTH.
AXEL LJUNGBERG. JOSEF RÄNG. INGEBORG SCHAGER.

John Gibson.

BETÄNKANDE.

INLEDNING.

På grund av den utveckling fisket undergått har fiskerinäringen i vårt land under de senaste tjugu åren fått en allt större betydelse. Till belysande av fiskets omfattning kan nämnas, att under år 1919 fångades i vårt land omkring 114,356,000 kilogram saltsjöfisk och 6,717,000 kilogram sötvattensfisk till ett värde av omkring 43,532,000 respektive 12,578,000 kronor. Motsvarande siffror för år 1918 äro än högre. Med saltsjöfiske voro under år 1919 sysselsatta 14,481 yrkesfiskare och 10,281 personer med fiske såsom binäring. Motsvarande antal å sötvattensfiskets område utgjorde 1,648 och 54,253. Värdet av redskap och båtar uppgick samma år vid saltsjöfisket till omkring 20,370,000 respektive 22,150,000 kronor samt vid sötvattensfisket till omkring 5,460,000 respektive 2,600,000 kronor.[1])

För det svenska fiskets framtida bestånd och utveckling är det givetvis en synnerligen viktig omständighet, att det finnes avsättning för fångsterna och att denna avsättning alltjämt ökas. Före världskriget befordrades avsättningen av en ganska uppdriven export. Så uppgick årliga genomsnittsvärdet av Sveriges fiskexport för åren 1910—1914 till i avrundat tal 10 millioner kronor. Huvudmassan av exporten bestod av färsk sill, varav under år 1914, då hela fiskexporten utgjorde 56,5 millioner kilogram till ett värde av 14,7 millioner kronor, exporterades ej mindre än 40 millioner kilogram med ett exportvärde av 5,4 millioner kronor. Närmast i betydelse komma därefter salt sill och ål.[2])

Det må dock framhållas, att vårt land under normala förhållanden har en import av fiskvaror av ungefär samma omfattning som exporten. Så importerades år 1914 55,8 millioner kilogram till ett värde av 12,8 millioner kronor. Att importen blir så stor beror på att huvudmassan av den saltsill, som förbrukas inom landet, importeras. År 1914 utgjorde denna import 42,9 millioner kilogram till ett värde av 9,4 millioner kronor.[2])

Vid den under krisåren rådande starka efterfrågan på livsmedel kunde fiskfångsterna med lätthet avsättas inom landet till goda priser. Men efter kriget hava förhållandena för fiskerinäringen i högsta grad försvårats. Priserna på fisk i första hand hava fallit högst betydligt i vissa fall under det läge, de innehade före världskriget, på samma gång som driftkostnaderna ej på långt när sjunkit i samma grad. Under sådana förhållanden är det ganska naturligt, att fiskerinäringen nu befinner sig i stort trångmål. Orsaken härtill ligger givetvis i främsta rummet däri, att exporten i anledning av rådande valutaförhållanden är synnerligen försvårad, samtidigt som den låga kursen på dansk och norsk valuta befordrar importen av dansk och norsk fisk, med vilken den svenska fisken på grund av samma valutaförhållanden har mycket svårt att kunna konkurrera även på den svenska marknaden. Att fiskets utövare för närvarande befinna sig i en mycket svår ställning bestyrkes också av de upprepade framställningar, som av fiskare gjorts om åtgärders vidtagande från det allmännas sida

[1]) Sveriges officiella statistik. Fiske.
[2]) » » » Handel.

till åstadkommande av förbättrad avsättning för fisk, samt ådagalägges för Göteborgs och Bohus läns vidkommande otvetydigt genom en av fiskeriintendenten N. Rosén år 1920 utgiven skrift »Det bohuslänska fiskets nuvarande läge» med förord av landshövdingen O. von Sydow. Det synes därför vara en angelägenhet av stor vikt, att fiskerinäringen stödjes.

Att från statens sida vidtaga några mera effektiva åtgärder till fiskerinäringens upphjälpande möter under nuvarande förhållanden stora svårigheter. De förslag, som vi i det följande framställa, äro också av den natur, att man först så småningom därav kan förvänta några resultat. Ifrågavarande förslag avse åtgärder för befrämjande av fiskavsättningen såväl inom som utom landet. Det är givetvis för fiskerinäringen synnerligen önskvärt, att exporten snarast möjligt åter kommer till stånd i sin tidigare omfattning och alltjämt ökas, men å andra sidan hava vi också funnit det vara av än större betydelse såväl för landet i dess helhet som för fiskerinäringen, att förbrukningen inom landet ökas framför allt av de billigare fiskslagen.

Vid vårt arbete hava vi kommit till den uppfattningen, att avsättningen av fisk bäst skulle främjas genom förbättrade förhållanden på fiskhandelns område, genom beredande av större möjligheter att konservera fisk på olika sätt, genom upplysningsverksamhet för höjande av fiskkonsumtion samt genom främjande av export av fisk.

Resultatet av vårt arbete kommer alltså att i det följande behandlas under fyra avdelningar, nämligen:

1) fiskhandeln,
2) fiskkonservering,
3) fiskkonsumtionen, samt
4) fiskexporten.

Slutligen lämna vi en sammanfattning av de förslag vi framställa.

Fiskhandeln.

Fiskvarans avsättning.

Då den fångade fisken är avsedd att försäljas i färskt tillstånd och icke kan bevaras levande ombord, äro fiskarna på grund av fiskvarans ömtålighet nödsakade att efter några dagars fiske avbryta detsamma för att i land avyttra sina fångster. Då fångstplatserna äro belägna långt från avyttringsorterna, ökas i anledning härav de med fisket förenade omkostnaderna. För att minska transportkostnaderna och öka möjligheterna att fiska sammansluta sig stundom flera fiskelag å västkusten och överföra flera båtars fångster till en farkost, som sedan transporterar de sammanförda fångsterna till försäljningsorten.

I vårt land förekommer det blott i mindre omfattning, att utövare av fiske vid fångstens avyttrande träder i direkt förbindelse med konsumenten. Fiskaren försäljer i allmänhet sin vara till en grossist, som i sin tur avyttrar densamma till en detaljhandlare eller — vilket är ganska vanligt — överlåter varan till en annan grossist, som i sin tur försäljer den till en detaljhandlare. Fiskvaran passerar sålunda i det senare fallet tre mellanhänder, innan den kommer konsumenten tillhanda. Auktioner för försäljning av fisk i första hand äro anordnade i Göteborg å all fisk, i Smögen å sill och makrill samt i Marstrand och Kalvsund å sill, vilket förhållande emellertid i och för sig ej minskar mellanhändernas antal.

I handelsavseende kunna fiskena inom olika orter indelas i sådana, som för avsättning av fångsten endast behöva stödja sig på den lokala konsumtionen och sådana, vars fångster för att vinna åtgång måste distribueras över större eller mindre delar av hela riket eller exporteras till utlandet. Det ligger emellertid i sakens natur, att det ej går att uppdraga någon skarp gräns mellan dessa två kategorier. I regel är det fångstmängden, som bestämmer storleken av ett fiskes eller ett fiskslags avsättningsområde. Stundom är det emellertid också priset, som är den bestämmande faktorn i detta avseende. Relativt små partier av dyrbarare fiskslag måste ju sålunda ofta distribueras över stora områden för att vinna avsättning.

Vad sötvattensfisket angår, är det förhållandevis få fiskslag från våra inre vattendrag, som behöva sändas längre sträckor från fångstplatsen. De vanligare sötvattensfiskarna såsom gädda, abborre, braxen, mört, lake, ål och delvis sik och siklöja äro ju tämligen jämnt fördelade över hela riket, och kan alltså i stort sett varje ort från egna vattendrag fylla sitt behov av dessa fiskar. Andra sötvattensfiskar erhållas endast i relativt små kvantiteter, samtidigt med att deras kött endast har ett måttligt saluvärde. Även dessa absorberas naturligtvis huvudsakligen av den lokala konsumtionen. Sådana fiskar äro exempelvis id, ruda, nors och harr. De sötvattensfiskar åter, som visa en relativt ojämn utbredning men på samma gång på grund av sin kvalitet hava ett högt saluvärde, äro däremot för avsättning beroende av en mera vidsträckt distribution. Hit höra gös, lax, laxöring, röding och även kräftor.

Vad som ovan sagts om de olika fiskslagen från inlandsfisket, gäller ävenledes i stort sett samma fiskslag, när de erhållas vid kustfisket. Dock visar kustfisket efter ål ett mycket stort fångstöverskott i Kalmar, Blekinge, Kristianstads, Malmöhus samt

Göteborgs och Bohus län, och då övriga landsdelar till största delen kunna fylla sitt eget behov av ål, är ålfisket i de nämnda länen i stor utsträckning hänvisat till export för avsättning av fångsten.

Beträffande de egentliga havsfiskarna så hava de, som fiskas i Östersjön med undantag av strömmingen, hittills i allmänhet vunnit avsättning i kusttrakterna, där de fiskats. För strömmingen måste däremot vanligen sökas avsättning även i de inre delarna av landet.

Så gott som samtliga de viktigare fiskena på västkusten och framförallt de i Göteborgs och Bohus län bedrivas i så stor skala, att de för avsättning av fångsten måste lita till konsumtionen i stora delar av riket och i betydlig utsträckning även till export. Sill och makrill avsättes sålunda huvudsakligen i utlandet och det inre av landet. Största delen av tråL-, snurrevads- och storsjöfiskenas fångster, vilka huvudsakligen utgöras av kolja, torsk, vitling, gråsej, långa, lubb, rödspotta, rödtunga, äkta tunga, piggvar och slätvar, försäljes på den inhemska marknaden. Dessa fångster måste emellertid distribueras över så gott som hela landet.

För att erhålla en föreställning om fiskkonsumtionen inom vissa städer och för att utröna, varifrån den fiskvara hämtas, som konsumeras i dessa städer, hava vi från socialstyrelsen införskaffat uppgifter, utvisande ej mindre de kvantiteter fisk, som å järnväg under en månad (oktober 1920) anlänt till vissa större orter inom landet, än även varje plats, varifrån fisken hämtats. Vi hava ansett det lämpligt att i bilaga (bil. 2) till vårt betänkande intaga ifrågavarande uppgifter, i vad de avse Stockholm, Linköping, Jönköping, Örebro, Falun och Boden. Av berörda bilaga framgår, att Stockholm har utomordentlig betydelse för fiskavsättningen och att Göteborg intager den mest framskjutna platsen bland de orter, varifrån fisk försändes.

Järnvägsförbindelsernas betydelse för fiskavsättningen.

I anledning av den stora betydelse järnvägarna hava för fiskdistributionen, är det av stor vikt, att järnvägsförbindelserna äro så ordnade, att fiskets krav med avseende å transporter på ett tillfredsställande sätt kunna bliva tillgodosedda. För utrönande av huru härmed förhåller sig, anmodade vi i cirkulärskrivelser fiskhandlare att angiva, huruvida transportmöjligheterna med, bland annat, järnväg vore tillfredsställande för avsättning av fisk från vederbörandes ort. I de svar, som ingingo, framhölls allmänt, att de inskränkningar, som under kristiden företagits i järnvägarnas drift, vållat ökad svårighet för avsättningen av fisk. Från en del orter påpekades, att för fiskavsättningen lämpliga tåglägenheter icke funnes, och framställdes vissa förslag till förbättringar med avseende å transportmöjligheterna. I anledning av de utav fiskhandlare sålunda gjorda uttalanden lämnade vi i skrivelse den 14 december 1920 järnvägsstyrelsen ett sammandrag av de framförda önskemålen och anhöllo, att järnvägsstyrelsen ville taga desamma i övervägande och så vitt möjligt gå dem till mötes.

I skrivelse den 18 april 1921 anförde järnvägsstyrelsen bland annat följande.

Järnvägsstyrelsen hade alltid varit fullt medveten om den färska fiskens behov av skyndsam transport och därför alltid sökt bereda den i möjligaste mån gynnsamma befordringslägenheter. Även för framtiden komme styrelsen att i detta avseende tillämpa samma grundsatser. Fisktransporterna å statens järnvägar hade enligt styrelsens mening ännu icke å något håll nått en sådan omfattning, att de krävde särskilda tåglägenheter, utan de måste ombesörjas av tåg, som huvudsakligen vore anordnade för annan trafik. Dessa tågs lägen vore fördenskull bestämda av andra och då i främsta rummet persontrafikens krav och kunde till följd härav icke nämnvärt ändras för att bättre passa för fisktransporterna. Under tider av livlig trafik

ställde det sig givetvis lättare för järnvägen att för transporter av här ifrågavarande slag från de större avsändningsorterna (Malmö, Göteborg, Norrköping och dylika) anvisa tåglägenheter, som lämpade sig för de å de olika platserna förekommande ofta varierande inlämningstiderna. Person- och godstrafiken krävde nämligen då ett stort antal tåg, vilka vore anordnade å olika, tämligen jämnt fördelade tider på dygnet. Då trafiken sjönk, indroges i första rummet sådana tåg, som visat sig minst ekonomiska, och det kunde då inträffa å vissa håll, att tåg, som lämpade sig väl just för fisktransporterna, måste indragas. Det vore givetvis detta förhållande, som inträffat nu, då på grund av nedgången i trafiken från åren 1916—1918 en hel del såväl person- som godståg måst inställas och lägenheterna därigenom försämrats. Styrelsen hade emellertid sökt att med det antal tåglägenheter, som för närvarande stode till förfogande, ordna fisktransporterna på olika linjer på bästa möjliga sätt. Därjämte hade styrelsen i en del fall, där lämpliga persontågslägenheter icke funnits tillgängliga, ansett sig böra medgiva, att färsk fisk finge befordras med snälltåg, utan att den i gällande taxa för dylik befordring fastställda högre fraktavgiften behövde erläggas.

Järnvägsstyrelsen har därefter i nu berörda skrivelse till behandling upptagit de från olika orter framförda önskemålen och har styrelsen meddelat, att styrelsen i anledning av vår skrivelse anbefallt vidtagandet av vissa anordningar till förbättrandet av fisktransporterna från Örnsköldsvik. Vidkommande från övriga orter framförda önskemål har styrelsen efter utförlig motivering gjort gällande, att antingen ekonomiska skäl eller hänsyn till trafikanter icke möjliggjorde någon ändring i nuvarande trafikförhållanden. Slutligen har styrelsen framhållit, att styrelsen givetvis gärna till beaktande upptoge alla framställningar från trafikanternas sida rörande förbättrade transportlägenheter och att styrelsen ville söka tillmötesgå dessa så långt sig göra läte med det ansvar styrelsen hade för statsbanornas driftsekonomi.

Det är emellertid enligt vår mening av vikt icke blott att lämpliga tåglägenheter för fisktransport finnas, utan även att fisken under transporten så förvaras, att den framkommer till bestämmelseorten i ett gott skick. Av såväl myndigheter som enskilda har framhållits önskvärdheten av att kylvagnar användas i ökad utsträckning. I skrivelse den 25 januari 1921 har järnvägsstyrelsen på av oss gjord förfrågan meddelat, att det antal kylvagnar, som nu stode till statens järnvägars förfogande, vore icke blott fullt tillräckligt för det nuvarande behovet av sådana vagnar, utan det torde även vara tillfyllest vid en rätt avsevärd ökning av nämnda behov. Styrelsen hade därför för det dåvarande icke för avsikt att nyanskaffa sådana vagnar. Vidare har järnvägsstyrelsen i anledning av från fiskhandlare i Hudiksvall framförda önskemål i föreberörda skrivelse den 18 april 1921 meddelat, att styrelsen ställde sig synnerligen tveksam, huruvida fisktransporterna med från Hudiksvall avgående tåg vore av den omfattning, att insättandet av kylvagnar vore motiverat och driftekonomiskt försvarbart. Skulle det emellertid vara så, att garantier kunde erhållas, att en viss minsta godsmängd erhölles för varje kylvagn, skulle styrelsen icke motsätta sig insättandet av dylika vagnar. I denna fråga kunde styrelsen emellertid icke vidtaga någon åtgärd, förrän ett verkligt förslag i saken framkomme från därav berörda trafikanter.

Vad beträffar frågan om sättet för fiskvaras transporterande bör vidare framhållas angelägenheten av att järnvägsbetjäningen behandlar fiskförsändelserna på ett sådant sätt, att de ej taga skada under transporten. Då för oss anmälts, att vid en del enskilda järnvägar icke tillräcklig varsamhet iakttoges beträffande fiskförsändelser, hava vi hos förvaltningarna för ifrågavarande järnvägar anhållit, att rättelse måtte vidtagas i nu berörda avseende.

I anslutning till det ovan anförda vilja vi framhålla nödvändigheten av att vederbörande järnvägsförvaltningar vidtaga åtgärder för att fiskerinäringens krav i görligaste mån bliva tillgodosedda såväl genom att snabba och lämpliga järnvägsförbindelser anordnas som genom att fiskförsändelserna så förvaras och handhavas, att fisken kommer konsumenterna till handa i bästa möjliga skick.

Telefonförbindelse till avlägset belägna fiskelägen.

Då färsk fisk bör avsättas snarast möjligt efter det den är fångad, är det av vikt, att fiskarna å fiskelägena hava tillgång till telefon för att snabbt kunna komma i förbindelse med köpare. Enär från fiskare i en del fiskelägen framhållits olägenheten av att telefonförbindelse dit saknades, anhöllo vi i skrivelse till samtliga fiskeriintendenter om uppgift å de platser, vilka ännu saknade telefon och för vilka det med hänsyn till befolkningens storlek och fiskets betydelse vore önskvärt, att telefonförbindelse anordnades. I skrivelse till telegrafstyrelsen den 27 januari 1921 hava vi — under erinran om betydelsen av telefonförbindelse med fiskelägen icke blott ur fiskets utan även från lotsverkets och tullverkets samt försvarets synpunkt — anhållit om upplysning, huru kostnaderna för telefonanläggningar till mera avlägset belägna platser brukade bestridas och huruvida det funnes några möjligheter att få kostnaderna för abonnent på berörda fiskelägen så nedsatta, att telefonförbindelse kunde åstadkommas.

I skrivelse den 14 december 1921 har telegrafstyrelsen anfört i huvudsak följande.

Styrelsen hade låtit företaga en allsidig utredning beträffande de angivna fiskelägenas behov av telefonförbindelser, deras befolkningsförhållanden m. m. samt över kostnaden för framdragning av erforderliga telefonledningar. Det hade därvid visat sig, att vissa fiskelägen redan hade tillgång till telefon genom närbelägen telegrafverkets station eller ock genom enskilt abonnemang i eller i närheten av fiskeläget. Andra fiskelägen åter vore så belägna, att abonnemang å rikstelefon kunde utan särskilt stor ekonomisk uppoffring från vederbörande fiskare tecknas vid närmaste station, såvida fiskarna, på grund av den relativt korta vägen till stationen, icke föredroge att fotledes uppsöka stationen. Styrelsens utredning hade vidare visat, att en del fiskelägen funnes, där abonnemang vid en eventuell växelstation vid fiskeläget kunde påräknas i så stort antal, att telegrafverkets driftkostnader för en sådan station möjligen kunde komma att täckas. Skälig avkastning å anläggningskostnaden kunde däremot icke beräknas. I sådant fall hade telegrafstyrelsen beordrat vederbörande linjedirektör att utsända teckningslista med villkor för anordnandet av växel- eller samtalsstation. Härvid hade styrelsen föreskrivit, att station med 30 kronors abonnemangsavgift och avgift för varje samtal finge ifrågakomma vid fiskeläge, där endast ett fåtal årsabonnenter kunde erhållas. Slutligen funnes ett antal fiskelägen, som icke kunde tänkas erhålla telefonförbindelse, såvida icke antingen särskilda bidrag till anläggningskostnaderna lämnades av intressenterna eller särskilda anslag härför beviljades av statsmakterna. Styrelsen ämnade emellertid upptaga detta ärende till prövning i samband med frågan om telefonanläggningar till avlägset belägna fyr- och lotsplatser, varom utredning gjorts under år 1921, och vilka anläggningar vore avsedda att successivt utföras i den mån medel härtill kunde avsättas.

Av en telegrafstyrelsens ovan angivna skrivelse bifogad tablå framgår, att kostnaden för anläggning av telefonförbindelser till de fiskelägen av mera betydenhet, som nu vore i avsaknad härav, skulle uppgå till, approximativt beräknat, 367,100 kronor, varav 241,400 kronor för förbindelser, villkas anläggning telegrafstyrelsen icke ansåg sig kunna bekosta.

Med stöd av det nu anförda vilja vi framhålla angelägenheten av att telefonförbindelser till avlägset belägna fiskelägen snarast ske kan anordnas i så stor omfattning som möjligt på för fiskarna gynnsamma villkor.

Distributionen av fisk till konsumenterna.

Distributionen av fisk försvåras ganska mycket därigenom, att andra födoämnen, som förvaras i samma rum som fisk, taga åt sig lukt härav, varför fisk, som ej avyttras i det fria, måste försäljas i särskilt därför avsedda lokaler. På grund härav utbjudes ifrågavarande vara till salu i allmänhet å torg och i saluhallar, vilket medför, att avståndet från hemmen till fiskförsäljningsplatserna kan bliva stort. I utlandet är det vanligt, att fisk utbjudes från vagnar, som kringföras å gatorna. Såsom exempel på omfattningen av sådan försäljning kan nämnas, att i Hamburg fanns före kriget ett stort antal, tidvis 700 stycken, försäljare, som från vagnar eller kärror försålde fisk å gatorna. Den utländska städer omgivande landsbygden förses ofta med fisk på så sätt, att fisk kringföres i fordon. Dylik försäljning i städer och å landsbygden, som i vårt land har större utsträckning endast i Göteborg med omnejd, skulle dock allmännare genomförd bliva av stor betydelse för fiskkonsumtionen, då denna givetvis blir större ju lättare åtkomsten av fisk ställer sig för allmänheten. För det stora antal husmödrar, som ej har tillfälle att besöka den kanske på stort avstånd belägna fiskförsäljningsplatsen, underlättas genom dylik anordning möjligheten att inköpa behövlig fisk.

Till överståthållarämbetet för polisärenden ingavs i mars 1921 av en fiskhandelsfirma i Göteborg en framställning om tillstånd att i Stockholm kringföra och direkt i hemmen försälja fisk. Förste stadsveterinären i Stockholm tillstyrkte i avgivet yttrande framställningen men föreslog vissa hygieniska föreskrifter och villkor av sådan beskaffenhet, att det torde varit tveksamt, huruvida den planerade försäljningen med tillämpning av dylika villkor över huvud taget kunde komma till stånd. I det yttrande, som av oss den 23 mars 1921 avgavs i ärendet, påpekade vi, att en försäljning direkt i hemmen krävde större utgifter än om försäljningen verkställdes från vagn å gata. Genom resolution den 29 mars 1921 beviljades firman tillstånd att tillsvidare intill den 1 april 1922 i vagn kringföra och försälja färsk fisk under villkor, att endast fullt frisk vara försåldes och att annan trafik icke hindrades.

I anledning av det ovan anförda vilja vi framhålla vikten av att hygieniska föreskrifter för försäljning av fiskvaror icke göras strängare än som är oundgängligen nödvändigt, på det att fiskhandeln icke härigenom försvåras och varan onödigtvis fördyras. För att göra fiskvaran så lätt åtkomlig som möjligt för allmänheten bör försäljning av fisk från vagn av vederbörande myndigheter uppmuntras.

Av kommuner vidtagna åtgärder för fiskhandelns ordnande m. m.

I detta sammanhang torde det vara av intresse att erfara de åtgärder på fiskhandelns område, som vidtagits av kommuner.

Under kristiden ingrepo en del kommuner direkt eller genom sina livsmedelsnämnder för att ordna fisktillförseln och fiskhandeln. Då de åtgärder, som endast avsågo förhållandena under kristiden, för närvarande icke torde hava något större intresse, vilja vi här endast redogöra för sådana, som kunna betraktas såsom mera definitiva.

Vad *Göteborg* beträffar är ju denna stad att betrakta såsom centrum för Sveriges fiskhandel, och denna för staden viktiga näringsgren har också sedan länge tilldragit sig kommunens intresse.

I fråga om fisktillförseln har man sökt stimulera densamma genom anläggande av särskild fiskhamn, anordnande av fiskauktioner m. m. Fiskhamnen med därtill hörande område och byggnader förvaltas av stadens hamnstyrelse enligt särskilda av stadsfullmäktige antagna bestämmelser, som blivit fastställda av länsstyrelsen. Hamnstyrelsen äger uteslutande rätt att inom fiskhamnens område ombesörja försäljning genom offentligt utrop av sill och annan fisk, hummer, krabbor, kräftor, räkor, ostron och musslor. Auktioner äga rum så ofta därtill finnes anledning, dock minst en gång dagligen och tidigast möjligt, för så vitt varor finnas anmälda. Tiden för auktionen tillkännagives genom anslag i auktionshallen. Under åren 1918, 1919, 1920 och 1921 försåldes fiskvaror å auktion för respektive 34,416,311 kronor 32 öre, 18,579,031 kronor 85 öre, 10,450,458 kronor 18 öre och 8,723,692 kronor 60 öre. Försäljningen sker till största delen för fiskares räkning, varför auktionerna i regel förmedla förstahandsförsäljning. För försäljningen utgår viss provision, som varje vecka redovisas till hamnstyrelsen, liksom ock hyror för byggnader och upplagsplatser uppbäras av denna myndighet. Provisionen utgår med 4 % för färsk fisk, 3 % för färsk sill, försåld i lådor, samt 2 % för färsk sill, som försålts i hela båtlaster, saltad fisk och sill, kryddad sill, lever och rom. Utländska varuägare erlägga 1 % högre provision utom beträffande saltad fisk, saltad och kryddad sill samt lever och rom.

Närmast under hamnstyrelsen utövas befattningen med fiskauktionerna m. m. av en fiskhamnsdirektör, för vilken av hamnstyrelsen utfärdats särskild instruktion. Denne äger, bland annat, skyldighet att genom anslag i hallen kungöra de dagliga noteringarna, vilka meddelas pressen. Av influtna provisioner erhåller fiskhamnsdirektören viss andel, under år 1920 uppgående till 4,225 kronor 21 öre.

Vad angår försäljningen av fisk inom staden, så finnes sedan lång tid tillbaka en av medel från den s. k. Renströmska fonden bekostad större fiskhall å fisktorget, vilken jämte stadens övriga fiskhallar och av stadsfullmäktige till fiskförsäljning upplåtna hyresplatser med vad därtill hörer stått under tillsyn av en särskild styrelse, »Styrelsen över Göteborgs fiskhallar». Denna styrelse blev emellertid under år 1916 upplöst och dess befogenheter överlämnade till »Göteborgs torg- och saluhallsstyrelse». Alla lägenheter, belägna inom fiskhallen, å fisktorget och i stadens övriga fiskhallar samt till försäljning upplåtna hyresplatser, må begagnas endast till handel med färsk fisk, skaldjur o. d. Dessa lägenheter och platser, vilka senares lägen och gränser styrelsen äger att närmare bestämma, skola uthyras var för sig och emot avgifter, som bestämmas i enlighet med en av stadsfullmäktige efter styrelsens förslag fastställd taxa.

Från och med den 1 september 1917 sker all försäljning av fisk å samtliga de platser, som stå under denna styrelses inseende, uteslutande efter vikt. Överträdelse härav eller försök därtill medför för den skyldige förlust av rätt till försäljningsplats.

Såsom förut nämnts äro även auktioner anordnade i *Smögen* å sill och makrill samt i *Marstrand* och *Kalvsund* å sill.

I *Stockholm* beviljade stadsfullmäktige under 1908 medel till uppförande av en provisorisk fiskhall. Byggandet av en dylik hall igångsattes samma år och öppnades i augusti 1910. Hallen är belägen invid centralsaluhallen och har direkt järnvägsförbindelse. Vagnar lastade med fisk nedväxlas sålunda direkt till hallens kaj.

Fisk och fiskvaror samt skaldjur försäljas i fiskhallen i regel varje morgon efter nattågens ankomst såväl genom offentligt utrop som under hand. I jämförelse med antalet invånare i Stockholm torde emellertid avsättningen i hallen kunna betraktas som ringa. Sålunda försåldes därstädes under åren 1918, 1919, 1920, 1921 respektive 4,115,515, 2,929,214, 2,054,141 och 2,237,770 kilogram fisk och fiskvaror. Härav ut-

ropades blott respektive 776,776, 1,055,101, 801,481 och 857,864 kilogram å offentlig auktion, under det att respektive 3,338,739, 1,874,113, 1,252,660 och 1,379,906 kilogram försåldes under hand. Försäljningsvärdet under angivna år uppgick till respektive 5.037,397 kronor 14 öre, 2,973,199 kronor 28 öre, 2,589,324 kronor 15 öre och 2,352,569 kronor 91 öre. Vid försäljning inom hallen erlägger säljaren till staden i auktionsprovision en avgift av 1 % å försäljningsvärdet och i platshyra $^1/_2$ öre för kilogram.

Saluhallsdirektören har närmast under Stockholms stads slakthus- och saluhallsstyrelse överinseende över hallen, under det att den dagliga tillsynen utövas av en hallmästare. För att bereda allmänheten tillgång till biträde vid försäljning inom hallen är en stadskommissionär anställd. Kommissionären åtnjuter icke fast avlöning, men är berättigad att för utfört uppdrag uppbära provision av uppdragsgivaren med högst 5 % av försäljningspriset. Inom angiven gräns kan kommissionsprocenten vara föremål för enskild överenskommelse mellan stadskommissionären och uppdragsgivaren. Kommissionären äger även att, jämlikt av Stockholms stads slakthus- och saluhallsstyrelse lämnat medgivande, för egen räkning i fiskhallen driva handel med fisk och är enligt styrelsens årsberättelse för år 1919 den så gott som ende avnämaren av fiskförsäljningsplatserna inom fiskhallen. All försäljning under hand sker genom kommissionären.

Marknadsberättelse över handeln inom fiskhallen uppgöres en gång i veckan och meddelas allmänheten genom tidningarna.

Inom fiskhallen äro inredda ett antal särskilda, för förvaring av fisk avsedda frysrum.

I *Hälsingborg* hade sedan lång tid tillbaka tillgången på fisk varit, åtminstone med hänsyn till stadens läge omedelbart intill de rika fiskvattnen i Kattegatt och Öresund, relativt dålig, i samband varmed fiskprisen varit onaturligt höga, varöver en allmän klagan förspordes. Den fisk, som fångades av de i staden och dess närhet bosatta fiskarna, gick i stor utsträckning till Danmark och Tyskland eller andra orter, under det att endast en mindre del kom staden till godo genom att omhändertagas av fiskmånglare, som arbetade i samförstånd med varandra och vilkas intresse synbarligen gick ut på, att tillgången inom staden icke skulle bliva så riklig, att prisen därigenom sjönko.

Dessa olägenheter föranledde stadsfullmäktige att i slutet av år 1914 bevilja medel till inredandet av en fiskhall i en byggnad vid södra hamnen.

Fiskhallen, som en kort tid efter stadsfullmäktiges beslut kunde börja sin verksamhet, har erhållit ett utmärkt läge i omedelbar närhet av södra hamnbassängen, där fiskebåtarna kunna lägga till. Försedd med järnvägsspår å ömse sidor ligger den därjämte centralt för avsättning i detalj. För att kunna förvara fisken levande har i hamnbassängen förlagts rymliga sumpar och i fiskhallen ha några större cementbassänger med rinnande salt- och sötvatten anordnats.

Då under kristiden tillförseln till fiskhallen blev synnerligen riklig, kunde livsmedelsnämnden, som övertog ledningen av fiskhallen, avsätta ganska avsevärda överskott av fisk till åtskilliga livsmedelsnämnder, institutioner och affärer i det inre av Skåne samt även till längre bort belägna orter, såsom Norrköping och Stockholm.

På grund av ojämnhet i tillförseln och önskvärdheten att kunna tillvarataga överskottet av fisk, har i hallen inretts ett rökeri och ett ishus. Vid mycket stor tillförsel har även insaltning igångsatts.

Vad detaljförsäljningen beträffar, har i ena delen av fiskhallen inrättats en

rymlig försäljningslokal, varjämte två filialer upprättats, en i norra och en i södra delen av staden, där försäljningsbutiker för ändamålet förhyrts och erhållit en för fiskförsäljning lämpad inredning med isrum, vattenbassänger m. m. All fiskförsäljning sker uteslutande efter vikt.

Sedan fiskhallen övertogs av livsmedelsnämnden, har omsättningen i densamma uppgått till följande belopp:

1916 (sista halvåret)	kr.	34,072: 91,	förlust	kr.	277: 56
1917	»	134,133: 58,	vinst	»	156: 88
1918	»	1,454.537: 39,	»	»	2,473: 26
1919	»	528,098: 38,	»	»	965: 45
1920	»	303,380: 12,	»	»	567: 35

Innan ovan angivna vinstsiffror erhållits, hava avskrivningar ägt rum, under åren 1918—1920 uppgående till sammanlagt omkring 37,000 kronor.

Omsättningen under år 1918 av enbart fisk uppgick till ett belopp av omkring 1,400,000 kronor, varav omkring 172,000 kronor belöpte på fisk levererad till andra orter inom landet, vadan fiskhallen för stadsinvånarnas egen konsumtion under detta år försålt fisk till värde av omkring 1,228,000 kronor. Under samma år anordnad försäljning av fotogen, fiskeagn och övriga förbrukningsartiklar för fiskarna belöpte sig till omkring 54,000 kronor.

Vid det besök, som av oss avlades i Hälsingborg, meddelades, att fiskhallens tillvaro varit av en icke ringa prisreglerande betydelse, då fiskprisen, utan hallens stora möjligheter att inköpa och lagra fisk och dess kontrollerande inverkan, skulle hava varit vida högre. En jämförelse mellan fiskprisen i Hälsingborg och åtskilliga andra städer hade visat, att fiskprisen i Hälsingborg efter fiskhallens tillkomst i stort sett blivit relativt lägre än de varit förut. Härvid vore även att beakta, att genom de i fiskhallen vidtagna anordningarna för förvaring och beredning av fisk kvalitén av densamma kunnat hållas på en mycket hög nivå. Sista veckan under år 1921, då inköpsprisen voro relativt låga, översteg fiskhallens försäljningspris å torsk, spätta, sill, ål och gädda inköpsprisen med respektive 36, 30, 40, 13 och 25 %. Tilläggen å inköpsprisen beräknas i allmänhet med vissa ören för kilogram, och en marginal av 20 öre för kilogram mellan inköpspriset och försäljningspriset anses erforderlig för att de direkta omkostnaderna skola bliva täckta. Vinsten uttryckt i procent blir därför större vid lågt inköpspris än vid högt.

Efter livsmedelsnämndens avveckling hösten 1921 står fiskhallen under överinseende av drätselkammaren, som tillsätter en föreståndare, vilken ombesörjer inköpen och sköter försäljningen samt i övrigt svarar för ordningen inom hallen.

Det torde även vara av intresse att kasta en blick på förhållandena i vårt grannland Danmark, varest särskilt i *Köpenhamn* intresset för fisktillförselns främjande och fiskhandelns ordnande genom kommunal försorg varit särdeles livligt under de senare åren.

Före kristidens inträde hade kommunen icke direkt medverkat i fråga om fiskhandeln i staden, oaktat länge klagats över såväl att fisken passerade alltför många mellanhänder på vägen mellan fiskarna i landsorten och konsumenterna i Köpenhamn, som ock att de privata fiskhandlarna i staden alltför kraftigt uppskörtade allmänheten.

Då det under kristiden visade sig nödvändigt att vidtaga åtgärder för att trygga fisktillförseln, inrättade magistraten i början av år 1918 en kommunal fiskhall i staden,

där den till staden ankomna fisken såldes till en del i parti genom auktion på morgnarna och därefter under dagens lopp återstoden i minut direkt till allmänheten.

Sedermera har kommunens partiförsäljning av fisk blivit skild från fiskhallen och förlagd till annan plats inom staden, så att endast detaljförsäljningen blivit kvar i hallen, varjämte ytterligare tre detaljförsäljningsställen upprättats i andra delar av staden. Att antalet detaljförsäljningsställen ej i vidare mån ökats, har berott på svårigheten att anskaffa lämpliga försäljningsbutiker.

Fiskhallen verkställer i allmänhet sina inköp direkt av fiskarnas andelsföreningar i landsorten. Vid besök i Köpenhamn meddelades oss, att minutprisen därstädes endast vore 33 % högre än de pris, som fiskeriföreningarna erhöllo. De fiskhandlare, som verkställa inköp av fisk i fiskhallen, hava skyldighet att följa av fiskhallen för varje dag fastställda minutpris, en bestämmelse, vars efterlevnad det naturligtvis är svårt att övervaka. Fiskhallen förser alla statliga och kommunala inrättningar med behövlig fisk.

På grund av fiskhallens belägenhet vid hamnen är det möjligt att i sumpar under längre tid förvara fisk för att därigenom hava tillgång häråt även, när tillförseln är ringa. Inom fiskhallen beredes fiskfärs, varvid särskilt överskottet vid rik tillförsel kommer till användning.

Vad Norge beträffar har i de större kuststäderna, exempelvis *Kristiania, Kristiansand, Stavanger, Haugesund, Bergen* och *Trondhjem*, under kristiden anordnats kommunal fiskhandel, som fortfarande drives.

I *Hamburg* fanns under kristiden en del kommunala fiskbutiker.

Det har för oss beträffande den kommunala fiskhandeln såväl i ovan angivna norska städer som i Köpenhamn och i Hamburg uppgivits, att den haft reglerande inverkan på minuthandelsprisen.

Orsakerna till fiskvarans fördyring.

Fördyringens omfattning.

För att erfara, i vilken grad fisk fördyras på väg från producent till konsument, hava vi låtit verkställa undersökning under tre perioder, var och en omfattande två veckor, rörande förstahands- och minuthandelsprisen å vissa fiskslag i Stockholm, Norrköping, Kalmar, Karlskrona, Malmö, Göteborg, Karlstad, Örebro, Gävle, Sundsvall och Östersund. Prisuppgifterna hava insamlats av socialstyrelsens ombud å de olika orterna och utgöras av de förstahandspris, grosshandlarna å platsen erlägga, och av de minutpris, som betalas av allmänheten å samma plats. Av de insamlade uppgifterna framgår, att förstahandsprisen fluktuera betydligt, under det att minuthandelsprisen äro mera konstanta. En följd härav är att, såsom framgår av bilagda tabeller (bil. 3 c, f och i), mellanhandsvinsten i procent av förstahandspriset blir mycket varierande under olika tider. Vidare torde en minuthandlare vid försäljning i allmänhet icke beräkna viss procent av inköpspriset utan vissa ören per kilogram, oavsett om inköpspriset är högt eller lågt. Vinsten uttryckt i procent kommer därför att synas större vid lågt inköpspris än vid högt, medan handlanden i båda fallen kan hava samma vinst per kilogram fisk. Fiskvarans ömtålighet förorsakar även, att en detaljhandlare vid god tillförsel och låga priser i allmänhet icke inköper större kvantiteter för att genom ökad omsättning och billiga priser erhålla större vinst, ty fiskvarans nyssnämnda egenskap gör, att han icke inköper mera än han kan påräkna att under kortare tid avsätta. Fördyringen av fisk synes, av berörda uppgifter att döma, vara störst i Stockholm och Göteborg samt även i Östersund.

Nu angivna tabeller uppvisa emellertid endast den fördyring en vara undergått på platsen för försäljningen. För att erhålla kännedom om fördyringen från varans

försäljning av producenten till dess avyttrande till konsumenten hava vi beträffande vissa slag av saltsjöfisk i en tabell (bil. 4) jämfört förstahandspriserna i Göteborg med detaljpriserna för samma tid i Stockholm, Karlstad och Örebro. Visserligen äro sistangivna priser icke beroende av förstahandspriset enbart i Göteborg, men då, såsom av förut berörda utredning (bil. 2) framgår, den mesta saltsjöfisken, som försäljes inom landet, hämtas från Göteborg, torde man bäst kunna bedöma fiskvarans fördyring genom att jämföra förstahandspriset å saltsjöfisk i Göteborg med detaljpriset å annan ort. Av ifrågavarande tabell (bil. 4) framgår, att fördyringen är högst avsevärd, särskilt i Stockholm, där utförsäljningspriset i procent av förstahandspriset i Göteborg t. ex. för tiden 4—16 april 1921 uppgick till för sill 242,9, för kolja 207,2, för torsk 560, för vitling 296,9 och för rödspotta 198,2. I detta sammanhang torde det vara av intresse att erinra om, att såsom förut nämnts i Köpenhamn försäljes fisk genom kommunens försorg till ett pris, som med endast 33 % överstiger det pris, som betalats fiskarna i landsorten. I de i sist berörda tabell upptagna siffror ingår förutom mellanhändernas vinst även frakt, emballage, lokalhyra m. m.

Järnvägsfrakternas inverkan å fiskprisen.

Vi vilja först till behandling upptaga frågan om den inverkan järnvägsfrakterna kunna utöva på fiskprisen.

Sedan vi hos järnvägsstyrelsen anhållit dels om uppgift å nu gällande frakttaxor å fisk, dels ock om upplysning huruvida någon lindring beträffande frakterna å fisk vore att förvänta, meddelade järnvägsstyrelsen i skrivelse den 25 januari 1921 i huvudsak följande:

Fraktavgifterna för färsk fisk utom sill och strömming utginge enligt tarifferna 2, 3 och 4, för sill enligt tarifferna 3, 5 och 8 och för strömming enligt tarifferna 2, 3 och 5, allt vid försändning av respektive intill 2,500 kilogram, minst 2.500 kilogram och minst 5,000 kilogram. Vad beträffade sänkningen av frakterna för fisk, ville styrelsen nämna, att någon sådan icke vore att förvänta, så länge den då gällande taxan för transporter å statens järnvägar ägde giltighet. I det förslag till ny sådan taxa, som på sin tid framlagts av taxekommittén, hade kommittén emellertid föreslagit en nedflyttning i tariffhänseende av färsk fisk. Kommittén, som förklarat sig hava föreslagit denna sänkning med stor tvekan, hade därvid framhållit, att orsaken till denna sänkning egentligen vore, att tariffen 2, till vilken fisken eljest skulle komma att hänföras, låge högre än motsvarande tariff enligt nu gällande taxa. Ökade fraktkostnader för färsk fisk skulle alltså komma att inträda, om en sådan sänkning icke företoges. Styrelsen ville i detta sammanhang framhålla, att beträffande transporter å järnväg av färsk fisk vissa omständigheter vore för handen, som gjorde en tariffsänkning mindre lämplig för att icke säga omöjlig. Fisk befordrades nämligen mot fraktgodsfrakt med lägenheter, som eljest vore upplåtna endast för ilgodstaxerade sändningar, d. v. s. huvudsakligen med de för persontrafiken avsedda, snabbgående snäll- och persontågen. Denna fraktgodstariff vore sålunda egentligen att betrakta som en ilgodstariff och innebure i och för sig en nedsättning, vilken exempelvis för sträckan Göteborg—Stockholm utgjorde 52 % å den ordinarie ilgodsavgiften. Denna nedsättning finge utom av färsk fisk endast åtnjutas av andra synnerligen lättfördärvliga matvaror (färska grönsaker, färska bär, färsk frukt o. d.), men däremot icke av andra matvaror såsom kött, fläsk, smör och ägg.

Sedermera har järnvägsstyrelsen i skrivelse den 18 april 1921 meddelat, att den för fisk gällande fraktlindringen, bestående däri att fisk befordrades mot fraktavgift

med lägenheter, som eljest vore upplåtna endast för ilgodstaxerade sändningar, icke vore medgiven beträffande nattsnälltåget från Göteborg till Stockholm.

I anledning av det från flera håll framhållna önskemålet, att möjlighet att försälja fisk till billigare priser måtte beredas genom att nu gällande höga järnvägsfrakter för fisk sänktes, hemställde vi i skrivelse den 29 april 1921 till chefen för jordbruksdepartementet, att frakterna för färsk fisk måtte sänkas, att frakt för färsk fisk vid styckegodsförsändning måtte beräknas efter tariff 3 i stället för efter tariff 2, att den minimivikt, varefter fraktgodsavgift beräknas vid styckegods, måtte nedsättas till 20 kilogram, samt att, därest en definitiv sänkning av fraktsatserna för fisk icke kunde genomföras, en interimistisk nedsättning, exempelvis för ett år, måtte vidtagas.

Till stöd för vår framställning anförde vi i huvudsak följande.

Järnvägstaxekommittén hade i framlagt förslag till ny taxa för transport å statens järnvägar föreslagit en nedflyttning i tariffhänseende av färsk fisk vid styckegodsförsändning. Det syntes oss lämpligt, att en sänkning av frakten å fisk företoges åtminstone för den tid, fiskerinäringen hade att kämpa med stora svårigheter. Fraktkostnaderna för färsk fisk bleve särskilt höga, därigenom att varan i regel måste förpackas i is. Då fisk sålunda måste förses med tyngande emballage, torde det få anses rimligt, att fraktsatserna å denna vara nedsattes. I sådant avseende framhöllo vi, att det knappast förelåge några skäl, varför för den billiga fisken skulle erläggas frakt efter tariff 2, under det att det dyrare köttet vore hänfört till tariff 3. Järnvägstaxekommittén hade vidare i anledning av att enligt nu gällande taxa för försändelser under 40 kilogram beräknades samma avgift som för 40 kilogram, uttalat sig för att minimivikten, efter vilken frakt utginge, måtte sättas till 20 kilogram. Med hänsyn till det fördyrande av en vara, som nuvarande bestämmelser medförde vid försändning av mindre partier, ville vi uttala vår anslutning till det av kommittén sålunda framställda förslaget.

Ovan angivna skrivelse föranledde ingen annan åtgärd än att den, sedan yttrande däröver inhämtats av lantbruksstyrelsen, överlämnades till chefen för kommunikationsdepartementet, som remitterade den till järnvägsstyrelsen för att tagas i övervägande vid avgivande av förslag beträffande sänkningar av järnvägsfrakterna, vartill 1921 års riksdag anslagit ett belopp av 10 miljoner kronor.

Genom kungörelser den 30 juli 1921 (nr 483) och den 16 december 1921 (nr 730) hava de under kristiden införda tilläggsavgifterna sänkts bland annat beträffande ilstyckegods och fraktstyckegods från förut utgående 300 % till 200 % samt beträffande vagnslastgods tariff 1—5 från 250 % till 200 % och tariff 6—8 från 250 % till 150 %. Det torde böra omnämnas, att järnvägsstyrelsen i underdånig skrivelse den 8 december 1921 med förslag till taxeändring anförde, bland annat, att, då styrelsen av finansiella skäl icke kunnat föreslå en nedsättning för samtliga vagnslastgodstarifferna 1—7, hade tarifferna 6 och 7 ansetts böra gå före tarifferna 1—5, vilka omfattade transporter av dyrbarare varuslag. Vi vilja härtill anmärka, att frakt för fiskvaror, förutom sill för sändning om minst 5,000 kilogram, utgår efter tarifferna 2—5.

Enligt nu gällande tariffer utgå för försändelse av fisk från nedan angivna orter till Stockholm följande fraktsatser.

För försändelse till Stockholm från:		Fraktavgift i öre för 100 kg.			
	färsk fisk	ilstyckegods	fraktstyckegods	fraktgods i vagnslast; sändning om minst 2,500 kg.	fraktgods i vagnslast; sändning om minst 5,000 kg.
Göteborg	sill	2,700	798	606	334
d:o	annan	2,700	1,023	798	713
Malmö	sill	3,090	909	690	378
d:o	annan	3,090	1,173	909	816
Karlskrona	sill	2,940	900	690	388
d:o	strömming	2,940	1,149	900	810
d:o	annan	2,940	1,149	900	690

Dock torde beaktas, att fisk kan mot fraktgodsavgift försändas med de flesta snäll- och persontåg, varför det mycket sällan torde förekomma, att den för ilgodsförsändning gällande tariff tillämpas med avseende å fisk.

I ovan upptagna uppställning äro fraktavgifter angivna netto. Härtill kommer frakten för emballage, som särskilt sommartiden, då den färska fisken packas i is, kan bliva ganska avsevärd. Emballaget torde under den varma årstiden kunna beräknas till omkring 25 % av försändelsens bruttovikt. För att erhålla riktig kännedom om fraktkostnaden för viss kvantitet fisk, är det därför nödvändigt att räkna med den netto fraktavgift, som erlagts för fiskvaran.

Med nu rådande valutaförhållanden ställer den svenska fisken sig alltför dyr för köpare i utlandet, särskild i Tyskland, vilket i viss mån också beror på de höga frakterna å de svenska järnvägarna. Frakterna, som utgå efter bruttovikten, bliva såsom förut framhållits, särskilt betungande därigenom, att fisken ofta måste packas i is och sålunda erhåller ett tyngande emballage. I en del främmande länder har man beaktat betydelsen av låga fraktsatser för fisk. Sålunda har det för oss uppgivits, att i Danmark frakterna för fisk nedsatts med 30 %. I Tyskland utgår frakt för färsk och frusen saltsjöfisk efter en särskild låg undantagstariff, som tillämpas vid sändningar på större avstånd än 150 kilometer. Dessutom beräknas enligt denna tariff ej frakt för 20 procent av bruttovikten av vara, som försändes ispackad såsom vagnslast. För försändelse, som ej befordras enligt denna tariff, avdragas vid fraktavgiftens beräknande för is 5 procent av varans bruttovikt. Vidare har den minsta kvantitet, efter vilken frakten beräknas, satts till 20 kilogram.

Under åberopande av det sist anförda hemställde vi i skrivelse till chefen för jordbruksdepartementet den 3 november 1921, att åtgärder måtte vidtagas för nedsättning med 50 % av fraktavgifterna för färsk saltsjöfisk, som å järnväg försändes till utlandet från svensk kustort, dock ej för vara, som per järnväg anlänt till kustort. Uti ifrågavarande skrivelse framhöllo vi särskilt vikten av att möjlighet beredes för export av sill och att det från tyskt importörhåll gjorts gällande, att de svenska järnvägsfrakterna måste sänkas, om det överhuvud skulle bliva möjligt att till Tyskland importera svensk sill.

Ehuru genom ovanberörda två kungörelser vissa nedsättningar vidtagits i järnvägsfrakterna, vilka givetvis varit till gagn för fisket, synes det dock, till följd av det nödläge, vari den svenska fiskerinäringen särskilt inom vårt viktigaste fiskeridistrikt för när-

varande befinner sig, vara uppenbart, att ytterligare fraktlindringar äro av synnerligt behov påkallade. Skall export av fisk åter upptagas, torde det vara ofrånkomligt, att fraktavgifterna nedsättas för färsk saltsjöfisk, som å järnväg försändes från svensk kustort.

I anslutning till det ovan anförda få vi hemställa,

att järnvägsfrakterna för färsk fisk vid styckegodsförsändelse måtte beräknas efter tariff 3 i stället för efter tariff 2, samt

att den minimivikt, varefter fraktavgift beräknas för styckegods, måtte nedsättas till 20 kilogram.

Telefontaxorna.

Såsom vi förut framhållit, tages för fiskavsättning telefon i mycket stor utsträckning i bruk. På grund av den färska fiskens ömtålighet är det nämligen nödvändigt för en säljare av färsk fisk att snabbt komma i förbindelse med köpare. I anledning härav bliva kostnaderna för telefon särskilt betungande för fiskförsäljare, såväl fiskhandlare som fiskare. I de svar, som ingått å av oss till fiskhandlare utsända cirkulär, föreslogs också i allmänhet, att åtgärder måtte vidtagas för en sänkning av telefontaxorna för fiskhandlare.

Genom kungörelse den 26 september 1921 (nr 439) har under kristiden införd anläggningsavgift borttagits och jämlikt kungörelse den 2 december 1921 (nr 681) hava abonnemangsavgifterna sänkts.

Vi vilja understryka betydelsen för fiskerinäringen av låga telefontaxor, och hemställa vi på grund därav, att för sådant syfte åtgärder måtte i görligaste mån vidtagas.

Övriga omkostnader.

I allmänhet måste en fiskhandlare räkna med, att en del av den vara han inköpt förstöres eller så försämras, att han ej kan försälja densamma. Vidare är fisk, sedan den upptagits ur vatten, underkastad viktförlust. Nu angivna omständigheter bidraga givetvis till att fiskvara fördyras. Bland övriga mellanhändernas utgifter kunna nämnas transporter och hyra.

Mellanhändernas förtjänst.

Emellertid äro av oss ovan berörda omkostnader vid fiskhandeln ej av den omfattning, att därav kan förklaras den stora skillnaden mellan minuthandelsprisen och de pris fiskarna erhålla. Av förut åberopad bilaga nr 3 framgår, att förstahandsprisen å sill, kolja, torsk, vittling och rödspotta i Göteborg under tiden 4—16 april 1921 uppgick i medeltal tillrespektive 35, 83, 30, 32 och 111 öre för kilogram under det att minuthandelsprisen å ifrågavarande varor i Stockholm under samma tid i medeltaltal utgjorde 85, 172, 168, 95 och 220 öre för kilogram. Såsom ett exempel på den betydande prisförhöjning, mellanhänderna framkalla, kan det förtjäna omnämnas, att en regementsintendent meddelat, att han inköpt saltsjöfisk till ett pris av 50 öre per kilogram fritt Stockholm, då samma fisksort i minuthandeln i Stockholm betingade ett pris av 1 krona 50 öre á 2 kronor för kilogram.

Den förnämsta orsaken till fiskens fördyring torde vara, dels att fisken på vägen från producent till konsument i regel passerar för många mellanhänder, dels ock att dessa, såsom vi i det föregående sökt visa, ofta beräkna för stor vinst. Mellanhänderna torde alltför mycket lägga an på att genom höga försäljningspris förskaffa sig stor förtjänst och synas för litet beakta möjligheten att genom låga priser öka omsättningen och därigenom erhålla skälig förtjänst. För fiskavsättningen torde visserligen mellanhänder i många fall vara både nödvändiga och nyttiga, men synas de i

det nuvarande mellanhandssystemet rådande missförhållanden böra såvitt möjligt undanröjas. Enda sättet härför torde vara att vidtaga åtgärder dels för ett närmande mellan producenter och konsumenter, dels ock för ett reglerande av detaljpriserna på fisk. I det följande vilja vi redogöra för några av de vägar, på vilka man enligt vår mening torde kunna nå dessa mål.

Kooperation bland fiskare.

I våra grannländer Norge och Danmark hava fiskarna i långt större utsträckning än i vårt land förstått att genom inbördes sammanhållning skydda sina intressen.

Kooperationens nuvarande omfattning.

Norge.

I Norge finnas enstaka fiskeriföreningar, vilka uppträda som inköps- och försäljningsorganisationer. Särskilt på vissa ställen i Nordlandet och på sydkusten håller den kooperativa rörelsen på att vinna insteg bland fiskarbefolkningen. Nordnorges fiskerforbund, som har stor anslutning bland fiskarna i Nordlandet, har egen bank samt driver såväl inköps- som försäljningsverksamhet. Flekkerö makrelexportforenig har lyckats tillkämpa sig en så stark ställning, att den kan föreskriva minuthandelsprisen å makrill i Kristiansand. Minuthandlarna måste nämligen där förbinda sig att sälja makrill till ett pris, som med högst 20 öre för kilogram överstiger det pris de själva erlagt. Några fiskeriföreningar verka även som exportörer. Under vintern 1919—1920 sammanslöto sig en del fiskelag å västkusten och överförde i större fiskebåtar sina fångster till England. Kooperationsrörelsen bland fiskare stödes av den norska staten. Sålunda beviljade stortinget år 1921 i anledning av i ämnet framlagd proposition ett anslag av 30,000 kronor till främjande av samarbete bland fiskarna. Liksom i Sverige äro emellertid de flesta fiskeriföreningarna i Norge av ideell natur. De till ett antal av omkring 500 uppgående fiskeriföreningarna äro i de flesta fall sammanslutna i fiskerisällskap eller fylkes fiskerilag, vilka erhålla statsbidrag för sin verksamhet. Sålunda beviljade 1920 års storting ett anslag av 93,700 kronor att fördelas mellan »Föreningen för de norske fiskeriers fremme» samt fiskerisällskapen och fylkes fiskerilagen, under villkor att föreningarna själva bidrogo med $^1/_4$ av statsbidraget. Ifrågavarande anslag är avsett för föreningarnas administrationskostnader, uppförande av kylhus, fiskets upphjälpande, utlåning av redskap, upplysningsverksamhet i syfte att öka fiskförbrukningen m. m. Vidare lämnas från fiskeriadministrationens sida råd åt fiskare vid startandet av fiskeriföreningar. En kommitté har tillsatts för att utreda frågan om kooperation bland fiskarna särskilt med hänsyn till spörsmålet om lån av norska statens fiskeribank till kooperativa sammanslutningar.

Danmark.

I Danmark är föreningsväsendet bland fiskarna sedan lång tid tillbaka högt utvecklat. Främst torde böra nämnas »Dansk Fiskeriförening», som är av ideell natur och omfattar hela landet. Till densamma äro anslutna 177 lokala fiskeriföreningar med sammanlagt omkring 14,000 medlemmar. Inom nämnda förening äro tillsatta 14 utskott, som hava till uppgift att arbeta för främjandet av olika grenar av fiskerinäringen.

Förutom nu berörda ideella föreningsverksamhet bedrives av fiskarsammanslutningar såväl försäljnings- som inköpsverksamhet.

Sålunda finnes ett sjuttiotal andelsföreningar, som försälja fisk, varvid en stor del av fångsterna avsättes direkt i utlandet. Det torde förtjäna anmärkas, att »Fiskernes andels exportförening», Esbjerg, under femårsperioden den 1 oktober 1916 till den 30 september 1920 årligen exporterade fisk till ett värde av i medeltal 1,000,000

kronor och försålde inom landet för i medeltal 337,000 kronor. Fiskeriföreningarna träda även i direkt förbindelse med konsumtionsföreningar och kommunala försäljningsorganisationer, varvid givetvis skillnaden mellan förstahandspriset och minuthandelspriset kunnat nedbringas.

I Danmark har man emellertid, såsom nyss antytts, ej endast haft uppmärksamheten riktad å bildandet av försäljningsföreningar utan hava även åtgärder vidtagits för att giva fiskarna tillfälle att göra billiga inköp av för fisket nödvändiga varor såsom redskap, fotogén, olja, proviant m. m. Det har dock i allmänhet icke befunnits lämpligt att bilda lokala inköpsföreningar, då dylika föreningar icke ansetts kunna varken uppdriva nödigt driftkapital eller besitta för en dylik organisation behövlig fackkunskap. Under år 1920 startades »Danske fiskeres faellesinköb» med av fiskare inbetalda andelar till ett belopp av 150,000 kronor, varje andel lydande å 100 kronor. Föreningen, som av danska staten erhållit ett lån å 500,000 kronor, importerar och inköper direkt från fabriker en del viktiga förbrukningsartiklar och har i Fredericia anlagt egen nätfabrik. En del lokala inköpsföreningar äro dock även verksamma. Sålunda bildade fiskarna i Esbjerg under år 1919 en särskild inköpsförening, vilken under första arbetsåret hade en omsättning å 215,000 kronor och till medlemmarna utdelade 9 % å gjorda inköp. I Danmark hava fiskeriföreningarna ej till uppgift att såväl sälja medlemmarnas fångster som att verkställa inköp för medlemmarnas räkning, utan har det ansetts lämpligare att bilda särskilda organisationer för vart och ett av ifrågavarande ändamål.

Övriga främmande länder.

I övriga länder förekomma kooperativa produktionsföreningar bland fiskare i mycket liten utsträckning, beroende delvis därpå att fiskarna där mera sällan äro ägare av båtar och redskap utan arbeta i fiskeribolags tjänst. I England startades under år 1914 »Fisheries organisation society» med uppgift att organisera kustfiskarna. Ett femtiotal fiskeriföreningar, vilkas totalomsättning uppgått till omkring 100,000 £ årligen, hava bildats sedan 1914. Huvudorganisationen lämnar fiskarna även anvisning, var de lämpligast skola finna avsättning för sina fångster och inköpa sina förnödenheter. Av engelska staten åtnjuter Fisheries organisation society ett årligt anslag av 2000 £. I England, som är kooperationens hemland, förekommer kooperativ handel med livsmedel i mycket stort omfång, och försälja de kooperativa föreningarna i en del fall även fisk i stor omfattning.

Sverige.

I Sverige har, såsom förut nämnts, den kooperativa verksamheten bland fiskarna ej nått samma utveckling som i Norge och Danmark. Visserligen finnes ett femtiotal fiskeriföreningar, men endast några få av dessa ägna sig åt inköps- eller försäljningsverksamhet i nämnvärd omfattning. Enligt vad vi ha oss bekant, är det endast fiskeriföreningar i Karlshamn, Hällevik, Råå, Gävle och Söderhamn, som försälja fisk för sina medlemmar. Kungshamns fiskareförening, som under år 1918 hade en omsättning av två miljoner kronor, har nu upphört. Rååfiskarnas andelsförening hade under år 1920 en omsättning av cirka 400,000 kronor. För Karlshamnsortens fiskeriidkarförening uppgick omsättningen under år 1921 till omkring 80,000 kronor och, sedan avskrivningar verkställts till belopp av 6,000 kronor, utgjorde vinsten cirka 12,000 kronor.

De sakkunniga.

Det är emellertid enligt vår mening av stor betydelse för såväl producenter som konsumenter, att affärsdrivande fiskeriföreningar komma till stånd. De fiskare,

som tillhöra dylika föreningar, torde bliva mera intresserade av sitt yrke och angelägna att leverera god och välsorterad vara, då de genom sin organisation själva erhålla hela den mervinst en bättre vara alltid inbringar. Såsom exempel på fiskeriföreningarnas stora betydelse kan nämnas, att en förening i Norge dels inrättat särskilda automobilruter för avsättning av fisk inom landet och dels fastställt viss minimilängd å maskstolpar för att därigenom saluföra stor och fullvärdig fisk. Dylika föreningar skulle även kunna verka för saltsjöfiskens rensning på fångstorten och för fiskförädling i större utsträckning.

Huvudvinsten med den kooperativa verksamheten bland fiskarna torde emellertid ligga däri, att överflödiga mellanhänder kunna undvikas och fiskare därigenom erhålla ett bättre pris för sin vara, samtidigt som konsumenterna kunna få den till billigare pris. En fiskeriförening kan dessutom genom fördelaktiga inköp verka för att de med fisket förenade kostnaderna minskas. Vidare skulle sammanslutningar av fiskare kunna omhändertaga transporten av fisk från fiskelägena till vederbörande avyttringsort, varigenom fraktkostnaderna skulle komma nedbringas. Slutligen torde det på grund av fångstmetodernas utveckling och därav föranledda behov av kapital vid utövandet av fiskaryrket knappast vara möjligt för fiskare att i längden bevara sin ekonomiska självständighet, såvida de icke genom sammanslutning tillvarataga sina ekonomiska intressen.

Den i Danmark vidtagna anordningen att isärhålla konsumtionsföreningar, s. k. inköpsföreningar, och produktionsföreningar, s. k. försäljningsföreningar, torde vara lämplig. Det kan nämligen tänkas, att en del fiskare endast önska verkställa inköp genom fiskeriförening, under det att andra blott vilja försälja sina fångster genom en förening. Om inköps- och försäljningsverksamhet isärhållas, blir vidare fördelningen av uppkomna vinstmedel, vilken bör ske i förhållande till verkställda inköp respektive försäljningar, mera rättvis. Fiskare å en plats synas därför böra bilda särskilda föreningar för inköps- och försäljningsverksamhet, vilka föreningar dock kunna hava samma styrelse och föreståndare. Då det visat sig lättare att åstadkomma sammanhållning inom en inköpsförening, torde det vara riktigast att å en plats först bilda en dylik förening. Sedan en inköpsförening lyckats och fiskarna lärt sig inse betydelsen av sammanhållning, kan tiden vara inne för startandet av en försäljningsförening. Härvid torde det icke alltid vara av särskild vikt att få med alla fiskare på en plats, ty erfarenheten har visat, att största faran för en försäljningsförening består däri, att medlemmarna utsättas för starka frestelser att för erhållande av en tillfällig vinst försälja sina varor till utomstående, som i syfte att spränga föreningen något överbjuda densamma. För en av oss, som i studiesyfte besökt Norge, har det framhållits, att det vore av stor vikt att vid startandet av kooperativa föreningar ej göra dessa för stora, utan till en början endast upptaga sådana medlemmar, om vilka man hade sig bekant, att de hade verklig förestående för kooperationens betydelse. I detta sammanhang vilja vi påpeka nödvändigheten av att fiskeriföreningar i ekonomiskt hänseende skötas försiktigt. Det har nämligen visat sig vara mycket svårt för kooperativa sammanslutningar på fiskets område att kunna bestå i konkurrensen. Orsaken härtill synes främst hava varit bristande noggrannhet och försiktighet vid föreningarnas bildande, frånvaron av tillräcklig sammanhållning mellan fiskarna, dålig skötsel och brist på rörelsekapital, varjämte dylika föreningar icke sällan varit utsatta för en svår konkurrens, som i vissa fall torde kunna betecknas såsom mindre lojal.

Då det, såsom förut framhållits, måste anses vara av betydelse för såväl fiskare

som konsumenter, att fiskare bilda ekonomiska fiskeriföreningar eller bolag, torde åstadkommandet av dylika sammanslutningar kunna betraktas såsom ett statsintresse.

Enär fiskarna i allmänhet, på grund av sin bosättning på vitt skilda platser samt ofta återkommande bortovaro från land för utövandet av sitt yrke, icke torde äga förutsättningar för att själva grunda dylika sammanslutningar, synes det enligt vår mening vara erforderligt, att staten liksom särskilt i Norge och England på lämpligt sätt söker främja den kooperativa rörelsen bland fiskarna.

Efter grundligt övervägande hava vi kommit till den uppfattningen, att en statlig medverkan för ifrågavarande ändamål framförallt bör bestå i upplysningsverksamhet. Genom föredrag och broschyrer, vilka kostnadsfritt eller till billigt pris utdelas, bör för fiskarna framhållas den stora betydelsen för dem av att genom sammanslutning tillvarataga sina ekonomiska intressen. Vid startandet av bolag eller affärsdrivande föreningar böra fiskare, då de i allmänhet sakna kännedom om affärsverksamhet, erhålla tillfälle att rådgöra sig med lämplig person, som kan lämna dem alla erforderliga upplysningar. Till underlättande av fiskeriförenings bildande böra vidare normalstadgar tillhandahållas. Dylika stadgar, vartill vi uppgjort förslag (bil. 5) torde tryckas på statens bekostnad för att på rekvisition utdelas. Det av oss uppgjorda förslaget till normalstadgar avser endast försäljningsföreningar. För inköpsföreningar torde av kooperativa förbundet utgivna mönsterstadgar lämna god vägledning, och i avseende på startandet av kooperativa föreningar i allmänhet finnes en rikhaltig litteratur tillgänglig (exempelvis den av kooperativa förbundet utgivna broschyren: »Hur konsumtionsföreningar bildas» m. fl.).

Vi hava haft under övervägande, huruvida utövandet av den av oss nu föreslagna upplysningsverksamheten lämpligen skulle kunna överlåtas åt en för ändamålet utsedd statskonsulent, vilken även skulle hava på sin lott att verka för ökad fiskkonsumtion. Emellertid hava vi ej ansett oss böra framställa förslag i sådan riktning, då det icke torde vara lämpligt att tillskapa en ny tjänst, innan man har någon erfarenhet rörande omfattningen av det arbete, som skulle åvila tjänstinnehavaren. Beträffande upplysningsverksamhet för kooperation är vidare att märka, att person, som erhåller dylik uppgift, bör känna de olika fiskarbefolkningarnas behov och helst även bör äga någon personalkännedom. Det synes oss därför lämpligast, att dylik verksamhet överlåtes å hushållningssällskapen eller andra lämpliga ortsorganisationer. Lantbruksstyrelsen, åt vilken överinseendet av denna verksamhet synes böra överlåtas, torde även genom anvisningar å litteratur och på annat sätt kunna stödja hushållningssällskapen i deras upplysningsverksamhet, varjämte statens och hushållningssällskapens fiskeritjänstemän även torde kunna medverka härutinnan.

Vad beträffar storleken av de medel, som sammanlagt skulle erfordras för bestridande av kostnaderna för av oss nu ifrågasatt statlig medverkan, är det givetvis svårt att göra några beräkningar härom, men med hänsyn tagen därtill att medlen skola fördelas bland hushållningssällskapen och andra ortsorganisationer torde ett belopp 30,000 kronor bliva erforderligt. Vi vilja erinra om, att såsom förut nämnts norska stortinget för samma ändamål anslagit lika stort belopp. Ifrågavarande belopp synes i riksstaten böra uppföras såsom särskilt anslag och torde böra erhålla reservationsanslags natur. På av lantbruksstyrelsen uppgjort förslag torde Kungl. Maj:t bland hushållningssällskapen eller andra organisationer fördela förberörda belopp. Med ifrågavarande anslag torde ej böra förbindas villkor, att ortsorganisationerna själva bidraga med medel för ändamålet. Behövliga medel för bestridandet av utgifterna för tryck-

ning av normalstadgar för fiskeriföreningar torde kunna anvisas från det i riksstaten under nionde huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till tryckningskostnader.

I anslutning till det ovan anförda få vi föreslå,

att normalstadgar i enlighet med av oss uppgjort förslag tryckas på statens bekostnad för att på rekvisition kostnadsfritt utlämnas, samt

att ett årligt reservationsanslag på 30,000 kronor anvisas för att i huvudsaklig överensstämmelse med vad här ovan angivits, användas för bestridandet av de organisationskostnader, som äro förenade med bildandet av sammanslutningar bland fiskare.

Vi vilja härefter till behandling upptaga de åtgärder, som från konsumenternas sida kunna vidtagas till förhindrande av att fiskvara onödigt fördyras.

Konsumtionsföreningar.

För att undgå den fördyring, som uppstår därigenom, att fiskvara passerar mellanhänder, är det ej tillfyllest, att fiskarna bilda produktionsföreningar, utan böra även konsumenterna organisera sig i konsumtionsföreningar. I Sverige har den kooperativa rörelsen bland konsumenter fått stor omfattning. Då emellertid fisk ej kan försäljas i samma lokal som de flesta andra matvaror, driva de kooperativa konsumtionsföreningarna i allmänhet ej handel med fisk. Såsom naturligt är, vållar det svårigheter att samla konsumenter i en förening med uppgift att till sina medlemmar försälja endast fisk. Det är emellertid att hoppas, att konsumtionsföreningar, med hänsyn till fiskvaras prisbillighet och näringsvärde, i större utsträckning än nu är fallet komma att försälja fisk. Härigenom skulle givetvis mellanhändernas antal minskas, särskilt om konsumtionsföreningarna träda i direkt förbindelse med fiskeriföreningarna. Något ingripande från statens sida för att befrämja ifrågavarande verksamhet torde emellertid icke vara påkallat eller lämpligt.

Kommunal fiskhandel.

Även på en annan väg torde man kunna vara i stånd att förhindra fiskens oskäliga fördyrande på vägen från producent till konsument. Under vissa förutsättningar har det visat sig, att detaljprisen på fisk kunna regleras genom inrättande av kommunal fiskhandel.

Vi hava förut omnämnt, att i ett flertal städer i utlandet finnes kommunal fiskhandel. Av den av oss över den kommunala fiskhandeln i Köpenhamn lämnade redogörelsen torde framgå, att denna i hög grad verkat reglerande på detaljpriserna på det sättet, att för konsumenterna priserna avsevärt nedbringats. Det torde ligga i öppen dag, att den kommunala fiskhandeln i hög grad är ägnad att underlätta och öka avsättningen av fisk. Enligt vår mening synes man med den kommunala fiskhandeln ej böra eftersträva att göra de enskilda fiskhandlarna överflödiga, utan endast att reglera priserna, så att de ej på konsumenternas bekostnad kunna tillgodogöra sig en oskälig vinst. Den kommunala fiskhandeln bör därför alltid ordnas på ett fullt affärsmässigt sätt. Den skall ej medföra några ekonomiska förluster för kommunen utan bära sig själv. Det torde få anses vara ett betydande kommunalt intresse att på detta sätt söka hålla fiskpriserna på skälig nivå för kommunens befolkning, så att denna ej, såsom nu ofta är fallet, får betala orimligt höga priser på fisk. Därigenom skulle givetvis konsumtionen av fisk ökas, vilket alltid bör vara eftersträvansvärt, särskilt för de större kommunerna, då fisk är ett billigt, närande och hälsosamt födoämne. I vårt land är kommunal fiskhandel, såsom förut nämnts, endast anordnad i Hälsingborg, och synes den hava varit till stort gagn.

Å de större orter, där det visar sig, att den kooperativa rörelsen bland konsu-

menter ej kan vinna insteg å fiskhandelns område, torde en reglering av fiskprisen endast kunna åstadkommas genom inrättandet av kommunal fiskhandel. Synnerligen lämpligt vore därför, om genom vederbörande kommuner i större städer anordnades kommunal fiskförsäljning av sådan omfattning, att den hade reglerande inverkan på prisen inom vederbörande ort. Liksom i Köpenhamn skulle dylika kommunala försäljningsorganisationer kunna träda i direkt förbindelse med fiskeriföreningar samt förse statliga och kommunala inrättningar med deras behov av fisk. Vidare bör försäljning i minut anordnas, varigenom man skulle få till stånd ett direkt utbyte mellan producenter och konsumenter.

I detta sammanhang vilja vi slutligen framhålla, att fiskets utövare även kunna vidtaga åtgärder för en sänkning av minutprisen å fisk. Trålrederierna och fiskarna skulle nämligen kunna i detaljaffärer utan anlitande av mellanhänder försälja fisk. I några städer hava en del fiskare sålunda anordnat detaljförsäljning av fisk, vilket, enligt vad som för oss uppgivits, verkat reglerande å fiskprisen i ifrågavarande städer och därigenom också bidragit till att omsättningen av fisk ökats. Vidare är det givetvis också av betydelse att fiskarna, när de ilandföra sina fångster, kunna sälja dem direkt till konsumenter och bör enligt vår mening sådan fiskförsäljning från kommunernas sida uppmuntras.

Då det emellertid torde ankomma på de olika kommunala myndigheterna och enskilda att vidtaga av oss nu ifrågasatta åtgärder vilja vi uti ifrågavarande avseende icke framställa något förslag, *men vilja dock uttala önskvärdheten av dels att i kommuner åtgärder vidtagas till fiskhandelspriserna reglerande genom kommunal fiskhandel eller annorledes, dels ock att fiskeriidkarna i samma syfte genom myndigheternas medverkan beredas möjlighet att i största möjliga omfattning anordna fiskförsäljning direkt till konsumenterna.*

Fiskkonservering.

Då vi nu övergå att behandla fiskkonserveringens betydelse för fiskerinäringen och åtgärder till främjande av dess utveckling, vilja vi bemärka, att vi taga ordet fiskkonservering i dess vidsträcktaste betydelse och innefatta däri saltning, torkning, rökning, stekning, frysning, kryddning, inläggning i burkar på olika sätt etc. Allt detta torde också lämpligen kunna innefattas i ordet fiskkonservering.

Det torde vara uppenbart, att en väl utvecklad industri för förädling och konservering av fisk på olika sätt skulle utgöra ett starkt stöd för vår fiskerinäring. Då de konserverade fiskvarorna i allmänhet äro hållbara en längre tid, kan fisken genom konservering spridas över mycket större områden än vad fallet kan bliva, om den utsändes färsk, varigenom avsättningen givetvis förbättras. För fiskerinäringen framstår det därför såsom ett önskemål, att industrin på fiskkonserveringens olika områden måtte alltmera utvecklas. Innan vi ingå på en prövning av vilka åtgärder, som kunna och böra vidtagas till fiskindustrins främjande i vårt land, vilja vi först belysa ämnet med en kort redogörelse för fiskindustrins nuvarande utvecklingsgrad i vårt land och några andra länder.

Fiskindustrin i Sverige.

Den i Sverige sedan gammalt mest använda konserveringsmetoden för fisk är saltning. Det är framför allt sill och strömming, som saltas. I senare tid har i Göteborgs och Bohus län saltats mellan 20,000 och 40,000 tunnor sill om året. Vid dagar med stora fångster och därmed följande låga priser på sillen brukar saltningen äga rum. Denna salta sill har under vanliga förhållanden exporterats huvudsakligen till Ryssland, Polen och Österrike. Den bohuslänska vintersillen, som saltats, lämnar nämligen till största delen icke den höga kvalitet av salt sill, som mest är efterfrågad i Sverige. Istället importeras till vårt land betydande mängder salt sill av hög kvalitet, såsom islandssill, norsk, skotsk och holländsk sill.

I Halland och Skåne förekommer i stor utsträckning husbehovssaltning av sill. Det är den på hösten fångade sillen, som saltas, och den lämnar en utomordentligt god kvalitet.

Strömming saltas också i stor utsträckning, särskilt i Norrland men även i Kalmar och Blekinge län. Årligen saltas under normala förhållanden något över 30,000 tunnor. I motsats till sillen, som vanligen saltas i heltunnor, saltas strömmingen i fjärdingar om 25 liters rymd. På sista tiden har man även börjat salta strömmingen i mindre bleckkärl, vilket visat sig vara förmånligt för avsättningen. Den salta strömmingen förbrukas till allra största delen inom landet.

Såsom en egendomlig form av konservering torde även böra omnämnas den i Norrland förekommande beredningen av surströmming.

Vidare förekommer saltning i betydande utsträckning för beredande av saltlånga och kabeljo i Bohuslän, vartill användes långa och torsk. Torsk saltas dessutom,

ehuru i mindre omfattning, även på andra ställen utmed kusten. Lubb saltas också i rätt stort omfång. Slutligen saltas också lax i betydande mängder, särskilt vid norrlandskusten och i Blekinge. Även ål saltas här och där.

Som av det sagda torde framgå, spelar saltningen största rollen i Göteborgs och Bohus län. Där finnas ock för närvarande omkring 11 större och omkring 55 mindre salterier. För strömmingssaltning finnas ett fåtal större salterier, men för övrigt torde strömmingen till största delen saltas av fiskarna själva. De större salterierna ägas vanligen av bolag eller enskilda personer. Under 1880—1890-talen var det dock ganska vanligt, att fiskarna själva saltade betydande kvantiteter av sina sillfångster.

En del saltare av sill och strömming hava på senare år också börjat att göra kryddsill och kryddströmming, på sina håll i ganska stor omfattning.

Torkning av fisk förekommer huvudsakligen i Bohuslän för beredning av spillånga, som sedermera användes till lutfisk. Det är huvudsakligen den under det s. k. storsjöfisket vid Shetlandsöarna fångade långan, som torkas. Dessutom torkas i mindre kvantiteter här och där olika slag av fisk såsom flundra och gädda.

Liksom torkning är även *rökning* en gammal form av fiskberedning i vårt land. Sedan århundraden tillbaka har sillrökning förekommit hos oss. Dock står fiskrökning ingalunda högt. Det är egentligen sill, strömming, lax, makrill och ål, som rökas i nämnvärd omfattning. Men med undantag för lax och ål utgöra de rökta kvantiteterna en alltför liten del av fångsterna. Tyvärr är det icke möjligt att angiva huru stora kvantiteter, som rökas årligen. Några större rökerier, finnas icke. I Göteborgs och Bohus län finnas 8 à 10 mindre rökerier huvudsakligen för rökning av sill och makrill, av vilka det största under år 1920 uppgavs röka ungefär 100 tjog makrill dagligen under makrillfisket. I Skåne, Halland och Blekinge finnas flera rökerier, huvudsakligen för lax, ål, sill och strömming. Dessutom äro små rökerier för strömming belägna här och där vid kusten, mest i Gävleborgs län. I allmänhet är det fiskarna själva, som röka strömmingen. Den rökta strömmingen går under namn av böckling.

En fiskindustri, som för en viss del av vårt fiske har synnerligen stor betydelse, är *ansjovisindustrin*. Då den i sin historiska utveckling erbjuder åtskilligt av intresse och för närvarande står på ett högt plan, vilja vi lämna en kortfattad överblick över dess utveckling och nuvarande ställning. Det är skarpsill, och på senare tid även annan sill, som genom denna industri beredes till s. k. ansjovis.

Konsten att bereda ansjovis av skarpsill var troligen känd i Bohuslän redan i äldre tider[1]). Ända till mitten av 1800-talet torde ansjovisberedning dock huvudsakligen ha bedrivits som hemindustri. Det var därför under dessa tider säkerligen en relativt liten del av skarpsillfångsten, som bereddes till ansjovis. Skarpsillfisket har nämligen redan i gamla tider, särskilt i nordligaste Bohuslän, bedrivits ganska intensivt. Större delen av fångsten vid detta fiske måste därför säljas färsk eller nedsaltades till brisling. Vid rikligare fångster måste emellertid ofta stora partier förfaras av brist på avsättning.

Först på 1850-talet började ansjovisberedningen bedrivas mer fabriksmässigt. En av de första ansjovisfabrikerna torde ha varit J. J. Hallgrens på Gullholmen. Även i Fjällbacka och Lysekil funnos vid denna tid flera ansjovisfabriker. Dessa fabriker ökades hastigt såväl i antal som storlek, och deras årsproduktion under 1850- och 1860-talen torde kunna beräknas till bortåt $^1/_2$ million kilogram. Ett ganska kraftigt uppsving fick sedan ansjovisindustrin efter 1868 års fiskeriutställning i Lysekil. Såvida

[1]) Oedman I., Chorographia bahusiensis, Stockholm 1746.

ej särskilt stora skarpsillfångster gjordes, kunde ansjovisindustrin nu absorbera så gott som all fångad skarpsill. Vissa år kunde till och med det svenska fisket ej täcka behovet av råvara, utan betydande kvantiteter skarpsill fingo importeras från Norge. Ibland måste även sådan import företagas, när det svenska fisket inträffade på olämpliga tider och platser. Genom att deltaga i utställningar i Berlin, Wien och andra städer i utlandet, skaffade sig också den bohuslänska ansjovisindustrin på 1870- och 1880-talen en ganska vidsträckt utländsk marknad. Dess avsättningsmöjligheter såväl i in- som utlandet gynnades också mycket av hermetikteknikens stora framsteg under denna tid. I slutet av 1870-talet uppskattade v. Yhlen[1]) ansjovisfabrikationens årsproduktion till 1 million burkar och dess avkastning till mer än $^1/_2$ million kronor. År 1900 hade avkastningen stigit till över 1 million kronor och år 1919 till nära $3^1/_2$ million kronor. Värdet av de senare årens ansjovisfabrikation framgår för övrigt av nedanstående tabell.

År	Värde kronor	År	Värde kronor
1891	315,066	1906	1,472,453
1892	566,787	1907	1,634,207
1893	517,765	1908	1,470,561
1894	517,754	1909	1,628,269
1895	417,471	1910	1,703,750
1896	412,600	1911	1,604,233
1897	759,775	1912	1,747,272
1898	938,236	1913	1,585,778
1899	1,139,546	1914	1,644,384
1900	1,288,966	1915	1,870,082
1901	1,208,095	1916	2,954,847
1902	1,413,355	1917	2,034,764
1903	1,224,836	1918	3,758,626
1904	1,262,974	1919	3,460,416
1905	1,245,883		

För närvarande torde i Bohuslän finnas omkring 35 ansjovisfabriker med sammanlagt mellan 500 och 600 arbetare. De flesta ansjovisfabrikerna ligga i Lysekil, Ellös, på Gullholmen och i Strömstad.

Ursprungligen bearbetade denna industri endast skarpsill. Sedermera och särskilt på senare år har den alltmer utvidgat sig till att göra utmärkta konserver av vanlig sill och det i ganska stor utsträckning.

För skarpsillfisket i Bohuslän spelar ansjovisindustrin en synnerligen stor roll, då den förbrukar all den skarpsill, som fångas, och betalar den med höga priser. Ej

[1]) Notizen über die schwedischen Fischereien, Internationale Fischereiausstellung zu Berlin 1880.

sällan importerar den också nu för tiden skarpsill för att täcka sitt behov. För att därför ytterligare belysa ansjovisindustrins betydelse, lämnas här en översikt av skarpsillfisket under de sista fem åren:

År	Fångstmängd kilogram	Fångstvärde kronor
1916	2,972,430	850,404
1917	2,250,270	917,706
1918	1,085,940	1,008,854
1919	691,120	1,084,026
1920	564,020	725,488

Utom de nämnda fabrikerna i Göteborgs och Bohus län finnas enstaka liknande konservfabriker i Skåne (Ystad), Blekinge (Karlshamn och Mörrum), Kalmar län (Västervik) och på Gottland (Visby), vilka göra konserver av östersjösill, strömming och ål.

I en och annan av nu behandlade fabriker på västkusten göras även fiskbullar och kaviar.

Stekning av fisk för avsalu har i vårt land förekommit i mycket ringa omfattning. I Karlshamn har gjorts försök av en av oss, herr J. Räng, att föra stekt blekingsill i marknaden och i Göteborg har aktiebolaget Svenska fryserierna på sista tiden släppt ut stekt fisk av olika slag och därför anskaffat särskilda stekugnar. I båda fallen uppgivas de stekta varorna hava rönt god efterfrågan.

Kylning eller *frysning* av fisk är även av största betydelse för fiskdistributionen. Allmänt brukar fisken nu såväl i vårt land som i andra länder vid försändning packas i is, varigenom den blir hållbarare. Även bruka fiskarna på västkusten, åtminstone då fisket bedrives med större båtar, medföra is, varmed fisken avkyles genast efter fångsten. Detta har gjort, att fiskeresorna kunnat utsträckas till mera avlägsna fångstplatser och fisket pågå längre för varje fiskeresa och fisken ändock kunna föras i land i gott tillstånd. En och annan fiskhandlare har numera också kylrum, vari fisken bevaras, tills den lämpligen kan avyttras.

Frysning av fisk har däremot i vårt land hittills icke haft avsevärd omfattning. Det torde blott vara aktiebolaget Svenska fryserierna, som fryser fisk, och bolaget har för detta ändamål uppfört en större anläggning i Göteborg. Denna anläggning, som använder den nya ottesenska frysmetoden, har emellertid ännu ej i någon större omfattning kommit igång med sin frysningsverksamhet.

För tillvaratagande av avfall finnas i vårt land endast ett fåtal fabriker. Sålunda finns i Bohuslän blott en *guanofabrik*, i vilken fabriceras tran, gödningsämnen, fiskmjöl och fisklim. Här avverkas avfall från ansjovisfabriker och salterier samt sill, då denna på grund av rikligare fångster blir mycket billig. I Bohuslän finnas även ett fåtal *trankokerier*, i vilka huvudsakligen beredes tran av lever och fiskinälvor, som ilandföras av fiskefartygen. Av spigg har förr i tiden på vissa ställen vid östersjökusten framställts tran. Under fettbristen under kriget återupptogs denna industri i Blekinge, men har sedan måst nedläggas.

Fiskindustrin i utlandet.

Då en kort redogörelse för fiskindustrins ställning och betydelse i utlandet torde erbjuda ett visst intresse, vilja vi lämna en sådan redogörelse för Norge, Tyskland och England, till vilka länder vi för ändamålet anordnat studieresor.

Norge.

I Norge står fiskindustrin på olika områden sedan gammalt mycket högt. Känd är den stora produktionen av klippfisk, som beredes framför allt av torsk medelst saltning och torkning. Sillsaltningen har, som bekant, likaledes mycket stor omfattning.

Ett mycket framstående rum intager den norska hermetikindustrin, d. v. s. inläggning av fiskkonserver i bleckkärl. Den är en parallell till den svenska ansjovisindustrin men är av mycket större omfattning. Det är framförallt skarpsill, som användes till dessa konserver, men även vanlig sill, särskilt småsill kommer till användning. Av den sistnämnda beredes s. k. sardiner. En mycket viktig del av denna fabrikation är också inläggning av fiskbullar, vartill huvudsakligen användes torsk och kolja, samt sejkakor, som framställas av gråsej. Denna industri är koncentrerad till Stavanger, där det finns ett 60-tal större och mindre fabriker, som sysselsätta omkring 4,000 arbetare.

Rökning av sill förekommer ock i ganska stor utsträckning.

Den norska industrin är till största delen baserad på export, och dess produkter hava vunnit marknad i olika världsdelar. Även till vårt land exporteras betydande kvantiteter.

Det må också tilläggas, att i Norge från statens sida lämnas avsevärda bidrag till upplysning på vissa av fiskindustrins områden. För budgetåret 1921—1922 beviljade stortinget 38,000 kronor till »vandrelærere i klippfisk, törfisk och sild, forsökstörkeri for klippfisk og studiet av klippfiskens muggsopp» och för 1922—1923 har i kunglig proposition till stortinget äskats ett anslag av 48,200 kronor, varav 10,000 kronor till vandringslärare i klippfisk- och torrfisktillverkning samt 5,000 kronor till vandringslärare i saltsilltillverkning etc. Dessa vandringslärare hava till uppgift att undervisa i bästa sättet att få goda varor av klippfisk och sill. De anställas och kontrolleras av fylkeslagen och fiskerisällskapen.

Vidare anlitas det av stortinget beviljade årsanslaget 10,000 kronor till »stipendier for fiskere och fiskeriarbejdere» i stor utsträckning för studier i utlandet på skilda delar av fiskindustrins områden.

Tyskland.

I Tyskland hade fiskkonservindustrin före kriget genomgått en snabb utveckling och var av stor betydelse för landet. År 1908 uppskattades antalet fiskkonserveringsfabriker i Tyskland till omkring 400, vartill dock kommo ett betydande antal smärre anläggningar, särskilt mindre rökerier. De flesta fabrikerna ha uppstått efter år 1880. Värdet av fiskindustrins produkter före kriget var ungefär 75 millioner mark. Av de tyska fiskfångsterna, oberäknat sillen, som saltas ombord omedelbart efter fångandet, förädlades vid fabrikerna 25 %, varjämte stora mängder av den importerade färska fisken, särskilt sillen, gingo till fabrikerna. Så beräknades, att ungefär hälften av den från Sverige importerade färska sillen underkastades förädling i fabrikerna. Den tyska industrin har därför i själva verket haft större betydelse för importen av färsk sill än för Tysklands eget fiske. Den stora tyska fiskindustrin synes ock ha uppblomstrat samtidigt med det senaste svenska sillfisket, som började år 1877 och på 1880-talet tog stark fart. Sedan den tiden har årligen från Sverige exporterats betydande kvantiteter färsk sill, varigenom de tyska fabrikerna erhållit en synnerligen billig och god råvara, vilket givetvis underlättat den tyska industrins utveckling.

De tyska fabrikerna ligga till största delen i städerna vid kusten av Nord- och Östersjön. Främst kommer Hamburg—Altona med omgivning, som har ett 100-tal fabriker. Betydande fiskindustriplatser äro också Lübeck med Schlutup, Kiel, Geestemünde, Cuxhaven m. fl. Inne i landet är det huvudsakligen Berlin, som är hemort för fiskindustri. Där funnos år 1911 21 fabriker av ifrågavarande slag.

Om man undantar saltningen, som har mycket stor användning vid det tyska sillfisket, sker fiskkonservering i Tyskland huvudsakligen på tre sätt, nämligen genom *rökning*, *marinering* och *stekning*. Dessa tre förfaringssätt förenas oftast i samma fabrik, åtminstone i de större. I allmänhet har dock varje fabrik någon av de nämnda metoderna till sin huvudverksamhet. Sådana fabriker äro ofta betydande anläggningar. Före kriget sysselsatte de största av dem ända till 300 arbetare och kunde förbruka 200 à 300 hektoliter sill dagligen. En sådan fabrik kan ensam ta hand om en hel fartygslast om 1,200 hektoliter. Den tyska fiskindustrin för i marknaden huvudsakligen *billiga massartiklar*, som köpas av den mindre bemedlade befolkningen i storstäderna och industricentra. Men enstaka inrättningar göra också delikatesser av olika slag.

Rökningen är i Tyskland s. k. varmrökning d. v. s. den försiggår i hög temperatur och tar kort tid, vanligen 2—4 timmar. Till rökning användes framför allt sill och skarpsill, men även kolja, torsk, vitling, makrill, ål och lax m. fl. fiskar. I de större fiskrökerierna kunna rökas ända till 100 à 150 hektoliter sill om dagen. Den tyska fiskindustrin beräknades före kriget förbruka 120,000 ton sill årligen och ungefär hälften därav röktes.

Med *marinerade* fiskkonserver förstås i Tyskland sådana, som inläggas i lufttäta burkar av bleck eller glas. På detta sätt beredas konserver av flera olika slag, såsom rollmops, bismarksill etc. För marinering användes huvudsakligen sill.

Till marinerade varor kan även räknas *stekt fisk*, så tillvida som den för bevaring och transport oftast lägges i bleckburkar med tillsats av ättika och kryddor. Dock försändes stekt fisk även packad torr i små trälådor. Denna packning användes mest för arméns förplägnad. Före utspisningen uppvärmes då den stekta fisken. Till stekning användes huvudsakligen sill, men även småkolja, torsk, vittling, rödspotta, flundra m. fl. fiskar. Fiskstekning var före kriget en mycket viktig gren av den tyska fiskindustrin. Det fanns då fabriker med ända till 40 stekpannor med en storlek av 120×52 cm.

Storbritannien.

I Storbritannien är det framför allt *saltning* och *rökning*, som är av betydelse. Under de stora engelska och skotska sillfiskena saltas betydliga mängder sill för export. Man beräknar, att 1/3 av sillfångsterna saltas.

Vid rökning beredes sillen vanligen till kippers, d. v. s. den fläckes och kallrökes. Därvid rökes sillen vid lägre temperatur än vid varmrökning, varför rökningen tar längre tid, vanligen omkring nio timmar. Men utom sill rökas även flera andra slag av fisk, framförallt kolja och torsk. Det är särskilt den mindre fisken, som tillvaratages på detta sätt. Såsom bekant torde vara, har den rökta koljan (»smoked haddock» eller »finnan haddock») vunnit mycket stor spridning i Storbritannien och konsumeras där i stora mängder. Före rökningen behandlas koljan vanligen på det sättet att, sedan huvudet avlagits, fläckes fisken från buksidan och ryggbenet borttages utom i bakre delen. Därefter sköljes fisken ock får ligga i saltlake 15 à 20 minuter. Småkoljan rökes stundom även hel, men naturligtvis rensad. Rökugnarna äro t. ex. i Aberdeen mycket stora och påminna närmast om små rum. För rök-

ningen användes torv och sågspån. Den fisk, som hänger närmast rökhärden, får en gul färg, under det den, som hänger högre upp, egentligen blott blir torkad och bibehåller sin mera naturliga färg men får en god röksmak. De båda olika slagen av sålunda rökt kolja hava sina olika försäljningsområden, allt efter konsumenternas smak. För att tillfredsställa en viss smakriktning förekommer det också, att koljan före rökningen färgas med en smörfärg, som blandas i saltlaken och som ger koljan en rödaktig färg.

Torkning av fisk, särskilt långa och torsk, förekommer också. Torkningen sker såväl i det fria som inomhus på konstgjord väg.

För övrigt har fiskkonservindustrin icke nått någon större utveckling. Anmärkningsvärt är sålunda, att skarpsillen, av vilken det finns god tillgång, icke blivit föremål för konservering i avsevärd omfattning.

I detta sammanhang torde böra något redogöras för den i Storbritannien så ytterst betydelsefulla *fiskstekningen*, ehuru den icke är någon konservering i egentlig mening. Vi syfta på de talrikt förekommande fiskrestauranterna, där endast stekt fisk med stekt potatis serveras. Lokalerna äro av allra enklaste beskaffenhet och ligga gärna vid de mindre gatorna.

Denna försäljning av stekt fisk synes ha börjat i mitten på 1800-talet. Först såldes den av kringvandrande månglare, som ofta hade ganska dåligt anseende. Sedermera öppnades mindre butiker, där fisken stektes och serverades. Dessa lokaler lämnade dock mycket övrigt att önska i fråga om renlighet och förpestade ofta hela kvarter. Butikerna besöktes också så gott som uteslutande av de fattigaste klasserna. Den använda råvaran var också vanligen av mindre god kvalitet och bestod till stor del av gammal fisk, som fiskhandlarna ej kunnat bli av med på annat sätt. Rörelsen gick emellertid framåt, snyggheten blev större och fiskstekarnas antal tilltog raskt. Till näringens framgång bidrog, att man till fisken började servera potatis.

Till stekningen användes under många år bomullsfröolja eller flottyr, men det har senare visat sig, att man erhåller bättre resultat genom att använda en blandning av vissa matnyttiga oljor och fett. I handeln förekomma många olika slag av dylika blandningar (»compound lard»), avsedda för fiskstekning.

Vid stekningen användes så mycket fett, att det helt täcker fisken. Härigenom blir anrättningen bättre och smakligare än om fisken stekes på vanligt sätt på ett tunt lager fett.

Fiskstekningen spelar numera en mycket stor roll i det britiska folkhushållet. Enligt senaste uppgifter beräknar man, att det i Storbritannien för närvarande finns minst 25,000 fiskstekningsbutiker, varav omkring 1,200 i London, och att i dessa stekas och försäljas cirka 4,000 ton fisk och 10,200 ton potatis i veckan. Härtill torde åtgå omkring 1,000 ton olja och fett. Värdet av den årliga omsättningen beräknas uppgå till omkring £ 32,000,000. Direkt engagerade i rörelsen äro omkring 75,000 personer. Man beräknar att omkring 20 à 25 procent av hela konsumtionen av färsk fisk går genom fiskstekningsbutikerna.

Enligt ovanstående beräkningar serveras av fiskstekarna i Storbritannien åtminstone 30,000,000 måltider per vecka, och kunna dessa produceras billigare, än om kunderna tillredde dem själva, emedan fiskstekarna kunna inköpa alla råvarorna till grosshandelspriser, varjämte de med sina moderna ugnar inskränka bränsleåtgången till den minsta möjliga, och för övrigt genom sin erfarenhet och moderna hjälpmedel undvika allt slöseri.[1])

[1]) Denna redogörelse är huvudsakligen uppgjord efter The Fish Trades Gazette, 1921.

Fiskstekningen har mycket stor betydelse både för fiskarna och för konsumenterna, särskilt i de större industrisamhällena. Den förmedlar distributionen på ett synnerligen effektivt sätt, den kan tillvaratagа småfisk, som eljest skulle vara svårsåld, och den har också infört på marknaden sådana mindre värdefulla fisksorter som rocka, haj m. fl. Mest användes dock småkolja.

Tack vare fiskstekningsbutikerna kunna arbetare och andra lätt erhålla varm mat och det till synnerligen billigt pris. Sålunda kostade i augusti 1921 i Aberdeen en portion bestående av stekt kolja med stekt potatis endast 6 pence, motsvarande i svenskt mynt ungefär 43 öre. Genom att hålla prisen så låga, bidraga fiskstekarna givetvis i hög grad till att öka konsumtionen och befordra avsättningen av fiskfångsterna.

Kyltekniken har även tagits i anspråk för fiskindustrin och fiskhandeln. Så har det stora kooperativa företaget Scottish Cooperative Wholesalesociety's depot i Aberdeen två stora kylrum, ett för färsk och ett för rökt fisk.

De sakkunniga.

Sedan vi i det föregående sökt visa, vilken roll fiskförädlingsindustrin spelar i några främmande länder, vilja vi först till närmare omprövning upptaga frågan vilka utvecklingsmöjligheter, som på detta område kunna finnas i vårt land. Såsom vi i början av detta kapitel anförde, torde det vara uppenbart, att en utvidgning av den svenska fiskindustrin skulle vara ägnad att i högsta grad främja vår fiskerinäring. Vi vilja i detta avseende blott erinra om, vilken stor betydelse den bohuslänska ansjovisindustrin har för skarpsillfisket, vilket utan denna industri knappast skulle kunna bedrivas. Samma betydelse torde kunna sägas, att saltning av strömming har för strömmingsfisket, åtminstone i vissa trakter av Norrland. Det vore givetvis i högsta grad önskvärt, att det även för våra övriga fisken uppstode industrier, som kunde mottaga och på olika sätt förädla avsevärdare delar av fångsterna. Särskilt gäller detta beträffande fiskar, som lämna starkt varierande fångster, varvid det vid tillfällen med rikligt fiske ofta möter stora svårigheter att till lönande priser avsätta fångsterna i färskt tillstånd. Så är i hög grad fallet exempelvis med sill- och makrillfiskena på västkusten, sillfisket på sydkusten och strömmingsfisket flerstädes på ostkusten. Detsamma gäller ehuru i mindre grad med flera andra fisken, t. ex. fisket efter ål, torsk, kolja m. fl. Därtill vore det ett önskemål, att på industriell väg söka tillvaratagа fiskslag, som på vissa ställen förekomma rikligt, men som nu icke alls eller blott i mindre omfattning tillgodogöras. Såsom exempel härpå må nämnas sandskäddan på västkusten och i södra Östersjön, piggvaren vid Gottland, stenbiten vid Öland. Vad södra Östersjön beträffar, har den icke långt från Sveriges kuster en stor rikedom icke blott av sandskädda utan även flundra och rödspotta, som på grund av svårigheten att vinna avsättning hittills endast utnyttjats i ringa omfattning. Det synes icke omöjligt, att en lämplig industri även här skulle kunna hjälpa upp fisket.

Behovet av konservering och förädling är av naturliga skäl olika i skilda delar av landet. Industrin måste givetvis rätta sig efter de olika fiskena och måste därför liksom fisket självt bliva av växlande beskaffenhet.

Saltning.

Vad först saltningen angår, torde den vara den mest kända formen för fiskkonservering och förekommer i vitt skilda delar av landet. Den torde dock kunna komma till än större användning, t. ex. på vissa delar av östersjökusten, för konservering av strömming och torsk. Det ligger emellertid stor vikt vid att saltningen sker på rätta sättet och enligt den för de olika fiskslagen lämpligaste metoden. På vissa delar av

kusten har strömmingssaltningen i hög grad främjats genom av hushållningssällskapen med bidrag av statsmedel anordnade premieringar av strömming, saltad efter olika metoder. *Kryddning* av sill och strömming, som i större skala torde förekomma huvudsakligen på västkusten samt i Blekinge och Norrland, synes hava stora utvecklingsmöjligheter. Den är lätt att lära och utföra, och de kryddade varorna synas hava god efterfrågan.

Torkning. Torkning av fisk förekommer nu hos oss i större omfattning blott på västkusten. Denna metod för fiskkonservering, som i Sverige icke tagits i anspråk i synnerligen stor omfattning, spelar en mycket stor roll i andra länder, framför allt i Norge, Island och britiska Nordamerika. Lufttorkning på naturlig väg är den mest brukliga, men flerstädes, såsom i Tyskland och Skottland, användes konstgjord torkning i varma ugnar eller rum, och i Norge försiggå nu försök för att utexperimentera en metod för konsttorkning.

Vad vårt land angår, så erbjuder dess västkust synnerligen goda naturliga förutsättningar för lufttorkning och har i detta avseende företräde åtminstone framför den norska västkusten. Med den omfattning torkningen nu har därstädes, synes knappast behov föreligga för konstgjorda torkinrättningar. Men skulle den erhålla större omfattning eller mera allmänt komma till användning i andra delar av landet, torde frågan om konsttorkning bliva mera aktuell.

Torkning av fisk brukas nu huvudsakligen för framställning av »spillånga», »saltlånga» och »kabeljo». De två sistnämnda gå stundom i handeln under namnet kabeljo. Spillånga beredes dels av långa, som av fiskarna saltas ombord, dels ock av sådan långa, som fiskarna fört hem i färskt tillstånd. Den sistnämnda låter torka sig hårdare än den förra och anses därför vara av bättre kvalitet. Detta är dock riktigt endast under den förutsättningen, att långan vid beredningens början ej varit för gammal utan fullt god. All spillånga torkas mycket starkt, så att den blir halvt genomskinlig.

Saltlångan och kabeljon saltas alltid före beredningen och torkas helt litet. Kabeljon saltas hårdare än saltlångan och torkas mindre.

Dessa produkter äro avsedda huvudsakligen för landets eget behov av torkad fisk. Men detta blir icke på långt när fyllt av den nuvarande fisktorkningen inom landet. Årligen införas betydande mängder saltad och torkad fisk framförallt från Norge. Det vore därför synnerligen önskvärt, att torkning kunde komma till större användning, så att landets behov kunde täckas. Det vill för övrigt synas som om särskilt den svenska saltlångan, vilken är av utmärkt god beskaffenhet, även skulle kunna införas på den utländska marknaden.

Även vid östersjökusten torde torkning i förening med saltning kunna bliva vanligare. Vi tänka därvid särskilt på, att torsk säkerligen med framgång skulle kunna beredas på detta sätt på flera ställen, t. ex. Öland och Gottland, där den nu ofta erhålles så rikligt, att den icke med fördel kan säljas färsk.

Rökning. Såsom av den förut lämnade redogörelsen torde framgå, är vårt land i jämförelse med vissa andra länder mycket efterblivet på fiskrökningens område. Med ihärdigt och målmedvetet arbete borde här kunna göras stora framsteg. Det svenska fisket lämnar riklig tillgång på för rökning lämplig fisk. I första rummet torde i detta avseende böra nämnas sill och strömming. Nu rökes här hemma blott en helt obetydlig del av vår västkustsill, under det att stora mängder därav under normala för-

hållanden exporteras till Tyskland för att där rökas. Den svenska sillen anses av tyska rökare vara synnerligen lämplig till rökning. Därför synes rökning av sill kunna hava stora utvecklingsmöjligheter hos oss. Det bör dock därvid ej förbises, att förutsättningarna härför i visst avseende icke äro så gynnsamma som i Tyskland, nämligen däri att vårt land icke är så tätt befolkat som Tyskland, vilket givetvis försvårar distributionen, men vi hava istället bättre tillgång på sill. Det torde kanske också böra framhållas, att den bohuslänska sillen är bättre lämpad för rökning än för saltning, varför man i detta speciella fall borde lägga an på rökning.

Av strömming rökas nu på vissa ställen, särskilt i Gävleborgs län, rätt betydliga kvantiteter, och rökt strömming är en synnerligen god och omtyckt vara. Att denna rökning borde kunna komma till användning även på många andra ställen och i det hela taget få en mycket större omfattning synes icke vara tvivelaktigt.

Både sill och strömming erbjuda även på det sättet goda förutsättningar för rökning, att de ofta kunna inköpas till synnerligen låga priser.

En annan fisk, som i utlandet, särskilt England, rökes i mycket stor utsträckning, är koljan, och som rökt är den mycket värderad. Den rökes också hos oss men i mycket ringa omfattning. Dock ilandföras i Göteborg regelbundet stora mängder av denna fisk, som ofta säljas till mycket låga priser. För koljan är rökning en verklig förädling, och få fiskar vinna härigenom så mycket i smak som koljan. Den är därför synnerligen lämpad för rökning. Särskilt gäller detta den mindre koljan, som står lägst i pris. Av allt att döma borde rökning av kolja kunna få mycket större omfattning hos oss än vad fallet nu är. Även andra billiga fiskar som vittling, sandskädda, knot m. fl. kunna med framgång rökas.

Makrillen, som i mindre skala rökes hos oss, är särdeles lämpad för rökning icke blott genom sin smak utan även därigenom, att den ofta erhålles i stora kvantiteter och kan på grund härav inköpas till mycket lågt pris.

Rökning av lax och ål förekommer numera i ganska stor omfattning i vårt land, men den torde helt visst kunna ytterligare ökas. Vad särskilt laxen angår, må t. ex. nämnas, att i övre Norrland, där våra största laxfisken finnas, förekommer icke rökning av lax utan blott saltning. Att en laxrökning där skulle öka laxfiskets avkastning torde vara uppenbart. Nu lär ofta salt lax sändas därifrån söderut och återkomma såsom rökt.

Inläggning av fiskkonserver.

En annan gren av fiskindustrin torde också kunna utvecklas hos oss, nämligen inläggningen av fiskkonserver i burkar. Dit hör västkustens ansjovisfabrikation, vår nu viktigaste fiskindustri. Denna konservindustri torde ytterligare kunna tillväxa genom att i större omfattning använda sill till inläggning. På östersjökusten ligger denna industri ännu i sin linda, mest kanske beroende därpå, att det mött vissa svårigheter att för strömming utfinna lämpliga inläggningsmetoder. I den mån dessa metoder bliva utexperimenterade, torde på strömmingen såsom råvara kunna uppväxa en betydande konservindustri. Inläggning av en sådan vara som fiskbullar torde också kunna tillväxa i omfattning icke blott på västkusten utan även på ostkusten, där den ännu icke förekommer. På vissa ställen i Östersjön ända upp emot Stockholms skärgård förekommer torsk så rikligt, att den borde kunna giva upphov till framställning av nu berörda konserv, vilken konservfabrikation i Norge tagit en sådan stor omfattning. Att konservindustri har ytterligare utvecklingsmöjligheter i vårt land torde framgå även därav, att fiskkonserver importerats till ett värde av omkring 400,000 kronor årligen.

Stekning.

I detta sammanhang vilja vi även något beröra stekning av fisk. Som redan framhållits, spelar den en mycket stor roll i Tyskland och England. I det förstnämnda landet sker den fabriksmässigt och den stekta fisken sändes till konsumtionsorten antingen torr i lådor eller ock inlagd i burkar med ättika och kryddor. Den förekom där före kriget i en mycket stor omfattning och synes hos oss kunna bliva av betydelse, särskilt för utspisning vid allmänna inrättningar, för vilka det är synnerligen fördelaktigt att erhålla fisken så tillagad, att den endast behöver uppvärmas före användningen. De försök, som hittills gjorts i vårt land i sistberörda avseende, hava också enligt till oss lämnade upplysningar slagit väl ut. Man torde alltså hava all anledning förvänta, att fiskstekning efter tysk metod skall vinna insteg hos oss.

Den engelska fiskstekningen avser däremot i regel endast att servera stekt fisk till förtäring på stället. Vi hava förut redogjort för dess stora betydelse i Storbritannien såväl för fisket som för den konsumerande allmänheten. I fiskstekningsbutikerna lägger man framför allt an på att kunna tillhandahålla billig, men god servering. För vårt land vore en sådan rörelse visserligen ny, men ingen torde kunna påstå, att här saknas förutsättningar för densamma. Man skulle hos oss för ändamålet kunna köpa lämpliga fisksorter lika billigt som i England. Småfisk säljes, som nämnts, regelbundet hos oss och det oftast till lågt pris. Till ifrågavarande ändamål torde också kunna användas exempelvis vitling, sill och strömming m. fl., vilket allt här kan köpas till billigt pris.

Det förefaller som om i våra större städer borde finnas förutsättningar för fiskstekningsbutiker efter engelskt mönster, där serveringen vore enkel, god och billig. Enligt vad vi inhämtat, äro i Tyskland planer uppe för att i detta land införa den engelska fiskstekningsmetoden. Att åstadkomma dylik fiskservering i vårt land synes oss vara synnerligen önskvärt såväl för det svenska folkhushållet som för den svenska fiskerinäringen.

Kylning och frysning.

Som förut framhållits, har kylning av fisk stor användning hos oss under själva fisket och vid försändningar till konsumtionsorterna. Däremot hava kylinrättningar icke kommit mycket i bruk hos oss till förvaring av fisk. Detta är så mycket mer att beklaga som man i utlandet i stor utsträckning använder kylrum till förvaring av fisk för kortare tid, och det ej blott för vanlig färsk fisk utan även för andra fiskvaror. Givet är, att ett mera allmänt anlitande av kylrum för fisk såväl inom partisom detaljhandeln skulle vara av synnerlig stor betydelse för fiskdistributionen.

Frysningen av fisk avser att genast frysa fisken vid lägre temperatur, för att därigenom bevara den under längre tid. Den förekommer i stor utsträckning, särskilt i Amerika. I allmänhet är det hittills dock endast dyrbarare fisk, t. ex. lax och gös, som fryses. På en del ställen, där temperaturen är tillräckligt låg, såsom i norra Sverige och Ryssland, fryses fisk i det fria, men i regel sker frysningen i därför särskilt konstruerade inrättningar.

Frystekniken har på senare tid gjort avsevärda framsteg mot en allt större fullkomning. Såsom det största framsteget har betecknats den ottesenska frysmetoden, vilken vid ingående undersökning av tyska vetenskapsmän fått det bästa vitsord. Aktiebolaget Svenska fryserierna använder ock i sin stora anläggning i Göteborg denna frysmetod. Emellertid torde metoden ännu icke vara tillräckligt prövad i praktiken, varken i Sverige eller annorstädes, för att det skall kunna avgöras, om metoden verkligen håller, vad den lovat. Under alla förhållanden är dock den moderna kyl- och

frystekniken så utvecklad, att den bör kunna komma till stor användning inom fiskerinäringen i Sverige lika väl som i andra länder.

Både kylning och trysning skulle, använda i full omfattning, givetvis bliva av största betydelse både för fisket och konsumtionen. Därigenom skulle det, som för dagen icke kan försändas eller försäljas, kunna bevaras utan att taga skada, tills efterfrågan bleve större, varigenom de ofta stora växlingarna i fisktillförseln skulle utjämnas. Erfarenheten har visat, att i de allmänna inrättningar, där kylrum anlagts, ha de varit av stort värde. Önskvärt vore därför, att i inrättningar, som ej hava kylrum, sådana snarast anordnades.

På grund av nådig remiss avgåvo vi den 20 november 1920 underdånigt utlåtande över lagerhus- och kylhuskommitténs betänkande I, Kylväsendet i Sverige. Däri sökte vi påvisa betydelsen av kyl- och frysteknikens användning för vår fiskerinäring och tillåta oss att därur citera följande:

»I de svar, som ingått å av de sakkunniga utsända frågecirkulär till regementen, sjukvårdsanstalter, fängelser, fattigvårdsstyrelser, fiskhandlare, konservfabriker, fiskeriföreningar m. fl. har från flera håll framhållits önskvärdheten av att fryserier inrättades vid rikets större fångstplatser för fisk. Ett stort antal offentliga myndigheter har påpekat, att de största olägenheterna med användandet av fisk till utspisning vore svårighet att med säkerhet påräkna leverans av fisk, då på grund av otjänlig väderlek vid fångstplatsen leveranserna ofta utebleve samt vidare, att fisk ofta framkomme till bestämmelseorten i ett dåligt skick. Enligt en del förslag skulle förstnämnda olägenhet kunna avhjälpas, därest vid de större fångstplatserna fryserier inrättades, vilka skulle vid riklig fisktillförsel kunna upptaga överskottet av fisk, som sedermera, då tillgången bleve knapp, kunde tillhandahållas.

Lagerhusbyggnadskommissionen har i sitt i ärendet avgivna utlåtande ansett frågan om infrysning av fisk vara värt beaktande och upprättandet på lämpliga orter av särskilda fryshus för fiskfrysning torde enligt kommissionens förmenande bliva av stor betydelse för folkförsörjningen.

Med hänsyn till den stora betydelse, som ett tillämpande av den moderna frys- och kylteknikeu på fiskvaror skulle medföra för fiskerinäringen, anse de sakkunniga starka skäl tala för vidtagandet av åtgärder för möjliggörande av förvarande av fisk genom frysning och kylning.

Beträffande frågan om kylteknikens införande i större utsträckning på fiskets område torde följande böra framhållas. Då det gäller fiskens förvaring under längre tid, bör den underkastas frysning, varvid det faller av sig självt, att den bästa metoden bör användas. För att lagra färsk fisk under endast kortare tid torde förvaring i kylrum vara tillfyllest. Sedan fisken en gång är frusen, torde den kunna förvaras i lagerrum med en temperatur av några få grader under fryspunkten.

För att tillgodogöra sig kylteknikens fördelar på vårt fiske, särskilt de stora säsongsfiskena såsom sill- och makrillfiskena, torde nedkylning i låg temperatur d. v. s. frysning böra komma till användning, då härigenom möjliggöres att för lång tid förvara överskottet av dagsfångsterna. Ur denna synpunkt torde fryserier för fisktrysning böra anläggas i främsta rummet på de större produktionsorterna, d. v. s. på eller i närheten av de platser, där fiskfångster i större omfång ilandföras. Fryshusen böra anläggas på produktionsorterna även av den anledning, att fisken bör frysas i så nyfångat tillstånd som möjligt, för att den frusna varan skall bliva god och hållbar.

Sedan den färska och frusna fisken därpå transporterats till konsumtionsorterna, uppstår där ofta behov av kylrum för förvaring av partier, som ej kunna omedelbart

avyttras. Därför synas kylrum endast till förvaring av fisk böra anläggas företrädesvis på större konsumtionsorter. Dessa förvaringsrum skulle också få stor betydelse för fiskhandeln, som ofta har behov av att kunna lagra fisk under kortare tid. Härigenom skulle fiskhandelns kanske största riskmoment bortelimineras och handeln med färsk fisk bliva mera stabiliserad.

Förutom nu nämnda behov av frys- och kylhus för fisket vilja de sakkunniga även framhålla, att inrättandet av kylinrättningar i fångstfartygen skulle hava stor betydelse för fiskerinäringen, då därigenom ett bättre tillgodogörande av fiskfångsterna skulle möjliggöras.

Till belysande av frågan om frysteknikens stora betydelse för fiskerinäringen få de sakkunniga anföra följande. Fiskarna skulle vid rik fångst kunna vinna avsättning för sina varor, som nu vid dylika tillfällen måste säljas för priser, som ej tillnärmelsevis täcka driftkostnaderna. Det är vidare att antaga, att fiskprisen skulle bliva jämnare, då marknaden bleve mera oberoende av den tillfälliga dagstillförseln. De nu vid de större fångstplatserna starkt fluktuerande fiskprisen vålla stor osäkerhet för fiskarna, då de aldrig kunna beräkna vilka pris de vid försäljning erhålla på den fångade varan. Genom uppförandet av frys- och kylhus skulle vidare en ökad fiskkonsumtion kunna åstadkommas, vilket torde vara det säkraste medlet för förbättrande av fiskerinäringens betryckta läge. Offentliga myndigheter och enskilda skulle nämligen, därest fryshus funnes, med säkerhet kunna påräkna att alltid erhålla fisk. Vidare kommer fisken nu stundom konsumenterna tillhanda i ett mindre tillfredsställande skick, vilket delvis torde bero på, att fisk på grund av transportförhållandena ofta ej kan avsändas till konsumenterna förrän någon tid efter fångsten. Om fisken i avvaktan på transport kunde inläggas i frys- eller kylhus, skulle den kunna hålla sig frisk och därigenom framkomma till konsumenten i ett gott skick, vilket i sin tur skulle bidraga till ökande av fiskkonsumtionen. Då det emellertid för närvarande för enskilda och kommuner torde vara förenat med svårigheter att anlägga fryserier, och då det vidare torde få anses vara ett statsintresse, att frys- och kylhusanläggningar komma till stånd, bör, enligt de sakkunniges förmenande, staten träda stödjande emellan.»

Lager- och kylhuskommittén föreslog i nämnda betänkande, bland annat, inrättandet av en särskild kylhusfond om minst 2,000,000 kronor, varav skulle på vissa villkor lämnas direkta understöd utan återbetalningsskyldighet åt kommuner och andra, som förklarat sig villiga att anlägga eller utvidga kylinrättningar, vilket förslag vi i nämnda underdåniga utlåtande i huvudsak tillstyrkte. Förslaget har emellertid ännu icke lett till någon Kungl. Maj:ts åtgärd. Såsom vi i nämnda utlåtande anfört, finna vi dock kyl- och frysinrättningar vara så viktiga för fiskerinäringen, att tillkomsten av sådana bör bliva föremål för statens uppmuntran. Detta torde också kunna ske med mindre uppoffring för staten, än lagerhus- och kylhuskommittén föreslagit, och vi vilja föreslå, att statslån på billiga villkor utlämnas för ändamålet.

Innan vi lämna frågan om möjligheterna för och behovet av en utvecklad fiskindustri i vårt land, må nämnas, att både fiskeriföreningar och enskilda vid besvarande av från oss utsända frågeformulär framhållit, att det till fiskets upphjälpande vore alldeles särskilt påkallat, att inrättningar komme till stånd för konservering och förädling av fisk på olika sätt. Ifrån allmänna inrättningar har också påpekats, att fisk skulle vid dessa få större användning, om den tillhandahölles exempelvis såsom rökt, stekt eller tillredd såsom färs och pudding.

Vid de sammanträden vi hållit med representanter för fiskerinäringen har också

med styrka framhållits behovet av konservering och förädling av fisk i större omfattning än hittills varit fallet i vårt land.

Av det nu anförda torde tydligt framgå, *att det såväl ur fiskets som konsumtionens synpunkt föreligger stort behov av en starkt ökad fiskindustri i vårt land, liksom ock att det finnes stora förutsättningar härför.*

Av naturliga skäl lär dock denna synnerligen önskvärda utveckling av vår fiskindustri icke kunna ske på en gång, utan torde strävandena att nå detta mål få inrikta sig på arbete för en längre tid framåt. När det gäller att söka utvidga fiskindustrin, synes det oss ligga synnerligen vikt vid att i första hand lägga an på produktion av goda konserver till billigast möjliga priser. Endast på detta sätt kan man hoppas vinna stor omsättning till verkligt gagn för vårt fiske och för det svenska folkhushållet. Att fiskindustrin i Tyskland och England nått en så storartad utveckling, har säkerligen till mycket stor del berott därpå, att man i dessa länder just inriktat sig på att göra goda, men synnerligen billiga varor. Härmed vilja vi naturligtvis icke hava sagt något ofördelaktigt om framställandet av de finare och dyrare fiskkonserverna. Dessa böra givetvis också produceras, men de kunna ju i allmänhet icke vinna avsättning i så stor omfattning som de billigare och kunna därför näppeligen bliva av lika stor betydelse för landets fiske och befolkning.

Åtgärder och förslag.

Härefter vilja vi övergå till att undersöka, huruvida och på vilket sätt genom ingripande från det allmännas sida utvecklingen av vårt lands fiskindustri kan främjas. Vid bedömande av denna fråga må framhållas, att åtskilliga av fiskindustrins grenar ännu äro litet prövade hos oss eller helt okända i stora delar av landet. När det sålunda blir fråga om att pröva sig fram på nya områden, uppstår spörsmålet, huruvida den av oss i det föregående uppvisade, synnerligen önskvärda utvecklingen av fiskindustrin kan åstadkommas genom näringsidkarnas egen företagsamhet, eller om icke för att nå syftet ett stödjande ingripande från statens sida är av nöden. Bland fiskerinäringens representanter finns en ganska utbredd mening, att ett kraftigare statsingripande till stödjande och främjande av landets fiskindustri är i högsta grad påkallat. Vid de sammanträden vi hållit med nämnda representanter framkommo också ofta starka uttryck för denna mening. Såsom skäl härför har framhållits, bland annat, att kapitaltillgången bland dem, som med sin verksamhet äro bundna till fiskerinäringen, är mycket knapp. Dessutom torde det mångenstädes vara synnerligen lämpligt, att fiskarna själva kunde verkställa förädling av sina fiskfångster, exempelvis genom rökning, kryddning, saltning o. s. v., och med deras ytterligt begränsade möjligheter torde det vara tydligt, att statens stöd vore synnerligen önskvärt.

Efter övervägande av olika på denna fråga inverkande omständigheter hava vi också kommit till den uppfattningen, att staten måste mera direkt än hittills medverka till fiskindustrins utveckling, och vi vilja också framlägga förslag i sådant syfte.

Vi vilja nu se till på vilka vägar staten kan verka främjande på området i fråga.

Undervisning.

Vid våra sammanträden med fiskarbefolkningen framhölls, särskilt i Norrland, behovet av undervisning bland fiskare om bästa sättet för skilda slag av konservering. Särskilt nämndes, att undervisning behövdes om rökning och kryddning av strömming, saltning och rökning av lax o. s. v. Givet är också att, så snart det gäller att på en ort införa en där förut okänd konserveringsmetod, en upplys-

ningsverksamhet blir oundgängligen nödvändig. Denna verksamhet torde lämpligen kunna bedrivas dels genom undervisning på orten ifråga, dels ock därigenom att personer sättas i tillfälle att göra resor till lämpliga ställen inom eller utom landet för att studera särskilt sådana konserveringsmetoder, som man tänkt tillgodogöra sig. Som förut nämnts, har man i Norge från statens sida tillgodosett behovet av upplysning på detta område dels genom anställande av vandringslärare, dels ock genom att utdela stipendier för studieresor särskilt till utlandet.

Vad först angår den direkta undervisningen i vårt land torde såväl statens fiskeritjänstemän som de av hushållningssällskapen anställda fiskeriinstruktörerna flerstädes hava bedrivit sådan undervisning. För att ytterligare utvidga och förbättra denna undervisning hava särskilt tillkallade sakkunniga för lantbruksstyrelsens omorganisation m. m. i sitt den 17 juni 1920 avgivna betänkande II: 1 föreslagit anordnande av undervisningskurser för allmänheten, vilka kurser visserligen i främsta rummet skulle omfatta undervisning i själva fiskets bedrivande men även i saltning, torkning, rökning och annan konservering av fisk. Kurserna skulle enligt förslaget lämpligen kunna anordnas genom hushållningssällskapens försorg, och förslaget innebär vidare, att såsom bidrag till dessa kurser skulle utgå ett årligt statsanslag på 5,000 kronor. Vidare föreslå nämnda sakkunniga, att fiskeritjänstemän skulle tillsättas av hushållningssällskapen med uppgift, bland annat, att lämna undervisning i olika sätt för konservering av fisk. Dessa tjänstemän skulle med visst belopp avlönas av staten. *Vad dessa sakkunniga sålunda föreslagit, finna vi synnerligen välbetänkt och förorda, att åtgärder måtte vidtagas för realiserande av nämnda förslag.*

Beträffande vidare möjligheterna att erhålla stipendier till studieresor må erinras därom, att 1920 års riksdag beslutat, att av anslaget till fiskerinäringens understöd må 5,000 kronor användas till studieresor för fiskare, varom Kungl. Maj:t utfärdat kungörelse den 10 december 1920 (nr 824). De närmare bestämmelserna om medlens användning innehållas i lantbruksstyrelsens reglemente av den 6 januari 1921. Enligt detta utgår understöd till studieresa dels för grupper av fiskare eller fiskodlare, varvid tillfälle skall beredas deltagarna att genom besök vid välskötta fiskerier samt dammhushållningar och andra fiskodlingsanstalter under sakkunnig ledning inhämta insikter i fiske och fiskodling, dels ock till enskilda fiskare och fiskodlare huvudsakligen i syfte att bereda dem tillfälle att antingen genom deltagande i det praktiska arbetet vid välskött fiske eller fiskodling eller ock allenast genom studier å plats, där dylikt fiske eller fiskodling bedrives, förskaffa sig ökade kunskaper inom sitt verksamhetsområde. Understöden utdelas till fiskodlare, vissa insjöfiskare samt fiskare, som huvudsakligen livnära sig av fiske, vare sig detta bedrives i färskt eller salt vatten. Reseunderstöden utdelas av Kungl. Maj:t, efter förslag av lantbruksstyrelsen, genom hushållningssällskapen. Det är vidare stadgat, att av hushållningssällskapen, landsting eller eljest inom orten skall lämnas minst lika stort bidrag som statsunderstödet. Av dessa bestämmelser att döma, synas ifrågavarande reseunderstöd icke vara avsedda till resor för studier på konservindustrins område. Att dylika studieresor dock skulle vara synnerligen ägnade att främja fiskindustrin torde vara uppenbart. Därför synas bestämmelserna för ifrågavarande reseunderstöd böra ändras därhän, att de medgiva understödens användning även till studier på nu förevarande område av fiskerinäringen. Därvid bör givetvis möjlighet hållas öppen att kunna med dessa understöd företaga resor såväl utom som inom landet. Vidare torde reseunderstöden för ifrågavarande ändamål kunna utdelas icke blott till yrkesfiskare utan även såsom i Norge till andra fiskeriarbetare och länens fiskeritjänstemän. Särskilt viktigt synes vara, att

dessa sistnämnda erhålla möjligheter till studieresor på fiskindustrins område, då de därigenom kunde erhålla större kompetens för spridande av kunskap bland fiskarna på konserveringens område. Detta sistnämnda synes oss böra vara en av deras viktigaste uppgifter.

Vi hava dryftat frågan, huruvida särskilt anslag skulle behöva anvisas till möjliggörande av här ifrågavarande studieresor. Då det emellertid ofta kan bliva fördelaktigt att under en och samma resa göra studier såväl på själva fiskets som fiskindustrins område, torde det icke vara lämpligt att skilja på anslagen för nämnda båda syften. Vi anse oss därför ej böra föreslå anvisande av ett särskilt anslag till studieresor på industrins områden men i stället, att anslaget till studieresor måtte få tagas i anspråk även för här ifrågavarande ändamål.

Som nämnts, utdelas nu för studieresor åt fiskare tillgängligt belopp genom hushållningssällskapen med bland annat det villkor, att dessa bidraga med minst lika stort belopp som statsbidraget. Vi hava jämväl till överläggning förehaft frågan, huruvida det alltjämt vore mest ändamålsenligt att med nämnda villkor använda hushållningssällskapen eller annan ortskorporation som mellanhand, eller om det icke vore lämpligare, att det för ändamålet beviljade statsanslaget utdelades direkt utan hushållningssällskapens medverkan. Skäl tala för båda vägarna. För det nu tillämpade sättet talar bland annat den omständigheten, att när hushållningssällskapen betala de nu föreskrivna tillskotten, besparas hälften av de statsmedel, som eljest skulle för ändamålet erfordras. För den senare vägen kunna också flera skäl anföras. Sålunda medför villkoret om hushållningssällskapens bidrag, att tillärnad studieresa är fullständigt beroende av att bidrag av sällskap lämnas. I praktiken torde denna omständighet hittills icke haft någon betydelse, men om ifrågavarande studieresor, såsom vi hoppas, komma att bliva vanligare, och en och annan studieresa erfordrar större bidrag, torde ställningen med hushållningssällskapens numera starkt reducerade inkomster lätt nog kunna bliva sådan, att sällskapen kunde se sig nödsakade att vägra anslag till berörda studiebidrag. Dessutom synes statsbidragens sökande och utdelning på nuvarande sätt utgöra en alltför omständlig och tung apparat. Vid övervägande av skälen för och emot hava vi stannat vid att föreslå, att ifrågavarande resebidrag böra utdelas utan ekonomisk medverkan av hushållningssällskapen.

Vad vidare angår storleken av det statsanslag, som skulle bliva erforderligt för nu behandlade studieresor, må framhållas, att av det ovannämnda nu tillgängliga statsbidraget för studieresor för fiskare endast en mindre del tagits i anspråk under de två år, 1921 och 1922, som det hittills varit tillgängligt. Då enligt vårt förslag detta anslag skulle få tagas i anspråk även för studieresor på fiskindustrins område, komma kraven på detsamma givetvis att ökas, vartill också komme att medverka den omständigheten, att stipendier skulle kunna utdelas även till fiskeriarbetare och länsfiskeritjänstemän. Emellertid har med de av hushållningssällskapen förutsatta bidragen det nu anvisade statsanslaget på 5,000 kronor i verkligheten betytt, att ett belopp av 10,000 kronor varit för ändamålet tillgängligt. Med hänsyn därtill, att anslaget hittills tagits i anspråk i rätt ringa omfattning, torde även med vårt förslag till dess användning ett årsanslag av 10,000 kronor för närvarande vara tillräckligt.

Med stöd av det sålunda anförda vilja vi föreslå, att för beredande av möjlighet för fiskare, fiskeriarbetare och länsfiskeritjänstemän att företaga resor för studier på fiskerinäringens olika områden måtte beviljas ett årligt anslag av 10,000 kronor.

I nära samband med nu behandlade undervisning och studieresor står även ett annat spörsmål. Då det gäller att på en ort börja en fiskförädling, som icke förekommit där förut, uppstår först den frågan, huru härför behövliga byggnader skola inrättas. Det torde vara uppenbart, att tillkomsten av dylika industriella anläggningar skulle i avsevärd grad främjas, om genom statens försorg ritningar med beskrivningar till lämpliga sådana anläggningar kunde tillhandahållas vederbörande. Behovet härav har framhållits vid åtskilliga av våra sammanträden med fiskets representanter. Det har t. o. m. såsom ett önskemål uttalats, att mönsterrökerier anlades genom statens eller hushållningssällskapens försorg. Behovet av upplysning i detta avseende gör sig särskilt gällande, när fiskare eller likställda hava för avsikt att bedriva fiskförädling i liten skala, och denna omständighet synes vara så mycket viktigare som man flerstädes på denna väg torde hava anledning att förvänta en betydande utveckling av fiskindustrin.

Behov av ifrågavarande ritningar torde dock huvudsakligen göra sig gällande vid upprättande av rökerier och möjligen även stekerier och kylhus. Lokaler för saltning, kryddning eller inläggning av konserver äro av så enkel beskaffenhet, att behov av speciella upplysningar därom knappast torde föreligga.

Anläggningar för rökning växla naturligtvis i hög grad alltefter omfattningen och beskaffenheten av den rökerirörelse, som skall bedrivas. Vi hava genom en av oss, herr Räng, låtit utarbeta en ritning till ett mindre rökeri, vilken samtidigt med detta betänkande överlämnas till chefen för jordbruksdepartementet. Rökerier av denna storlek synas oss vara lämpliga, åtminstone medan rökningen hos oss ännu ligger i sin linda. Men för övrigt torde lantbruksstyrelsen lämpligen kunna bistå med tillhandahållande av normalritningar och beskrivningar såväl för rökerier som stekerier. I facklitteraturen och även på annat sätt torde lantbruksstyrelsens fiskeribyrå hava möjlighet att följa med utvecklingen i utlandet på hithörande område och därigenom kunna lämna värdefulla upplysningar i olika avseenden åt svenska företagare på fiskindustrins område. För uppgörande av ritningar torde lantbruksstyrelsen kunna anlita statens fiskeriingeniör.

Vi vilja alltså föreslå, att lantbruksstyrelsen får i uppdrag att uppgöra normalritningar till enklare anläggningar till förädling och förvaring av fisk för att därmed jämte erforderliga beskrivningar vid behov tillhandagå företagare på området.

Statslån.

När det gäller att från statens sida främja fiskindustrin, torde största vikten ligga vid att i görligaste mån underlätta anskaffandet av erforderligt kapital. Detta är så mycket viktigare, som det synes vara lyckligt, om denna industri kunde läggas på en så bred bas som möjligt, nämligen så att den upptoges av fiskare själva eller av sammanslutningar av fiskare, bland vilken yrkesgrupp kapitaltillgången, såsom bekant, är mycket knapp. Men även andra personer, som vilja sätta i gång företag på detta område, borde kunna komma i åtnjutande av statens stöd. Dock synas nu avsedda åtgärd böra i första hand komma fiskare och sammanslutningar av dem till godo.

Vid övervägande, på vilket sätt staten här lämpligen skulle kunna träda hjälpande emellan, hava vi kommit till det resultatet, att bästa sättet härför vore att utlämna lån på billiga villkor och gynnsam amorteringstid.

Redan nu finns lånefonden för fiskerinäringens främjande. Lån utlämnas därur med högst 25,000 kronor för anskaffande av fiskebåtar och fiskeredskap eller för

anläggande av smärre inrättningar för tillgodogörande och förädling av fiskets produkter. Lånen, som utlämnas på högst tio års amorteringstid, äro första året räntefria och löpa sedan med 3,6 % ränta. Lånen utdelas genom hushållningssällskapen utom i Göteborgs och Bohus län, där landstinget övertagit låneförmedlingen.

Nu uppstår den frågan, huruvida det lämpligen bör inrättas en särskild lånefond för tillgodoseende av fiskindustrins behov, eller om den nuvarande fonden för fiskerinäringens främjande skulle kunna utvidgas till att omfatta även nämnda industri. Då de nu gällande villkoren för denna fond och sättet för låneutdelningen enligt vår tanke skulle lämpa sig väl även för nu ifrågasatta lånebehov, vilja vi förorda det senare alternativet.

Bestämmelserna för nämnda lånefond medgiva, såsom nämnts, redan nu låns utlämnande för anläggande av smärre inrättningar för tillgodogörande och förädling av fiskets produkter. För att underlätta tillkomsten av kyl- och frysinrättningar har lagerhus- och kylhuskommittén i sitt ovannämnda betänkande föreslagit, att ordet »smärre» i sistnämnda bestämmelse för fonden ifråga måtte utgå. I sitt häröver den 12 april 1918 avgivna underdåniga utlåtande har lantbruksstyrelsen avstyrkt detta förslag under framhållande av, att fiskerilånefondens huvudsakliga uppgift vore att lämna lån åt fiskare till anskaffande av fiskebåtar och motorer till sådana och fiskeredskap, varigenom fonden varit till ovärderligt gagn för fiskerinäringen, samt att den föreslagna ändringen i bestämmelserna för fonden lätt kunde leda därtill, att detta huvudändamål med fonden bleve förfelat. I vårt underdåniga utlåtande över samma betänkande den 20 november 1920 anslöto vi oss till denna lantbruksstyrelsens ståndpunkt.

Då vi icke förty nu ifrågasätta fondens disponerande även för fiskindustriella ändamål, vilja vi föreslå, att ett visst årligt belopp av fonden får användas till sistnämnda ändamål. Därigenom synas oss de av lantbruksstyrelsen närda farhågorna bortfalla. Huru stort beloppet ifråga bör vara är svårt att beräkna, men vi hava dock ansett, att det för närvarande bör sättas till 150,000 kronor. Skulle detta belopp något år av inkomna ansökningar icke i dess helhet tagas i anspråk, torde böra bestämmas, att återstoden i mån av behov kunde få utdelas till lån för tillgodoseende av övriga med fonden avsedda syftemål.

Då fonden enligt detta förslag skulle användas till i viss mån nya ändamål, uppstår frågan, om icke fonden borde i motsvarande grad ökas. Fonden har tidigare varit mycket starkt anlitad och icke räckt till att täcka behovet. Men 1921 års riksdag beslöt att från och med år 1922 höja det årliga lånebeloppet från 1,100,000 till 1,800,000 kronor. Dels i anledning härav, dels ock på grund av minskade ansökningar år 1922 har fonden för detta år icke blott räckt till utan även visat överskott. Sålunda hava för detta år icke tagits i anspråk mer än 1,579,300 kronor. Fonden synes sålunda för närvarande vara tillräcklig för att täcka även den utvidgning, som vi nu anse påkallad.

Med stöd av det sålunda anförda föreslå vi, att ett sammanlagt årligt lånebelopp av 150,000 kronor må ur fonden för fiskerinäringens befrämjande utdelas enligt nu gällande bestämmelser för anläggning eller utvidgning av inrättningar för tillgodogörande, förvaring, konservering och förädling på olika sätt av fisk.

Vrakning.

I nära sammanhang med fiskindustrins upphjälpande står frågan om införande av vrakning.

Med vrakning menar man en offentlig granskning, som avser att utröna, om

fisk eller sill är av behörig beskaffenhet, och att med fastställda, å varans förpackning anbragta offentliga märken angiva detta till gagn för omsättningen.

Bruket att låta vraka sill är ganska gammalt, ehuru vrakningen tidigare väl blott ägde rum i de sillköpande stadssamhällena och endast avsåg att betrygga köparen mot svek från säljarens sida eller att utröna, om den företedda sillvaran i avseende på både myckenhet och beskaffenhet var sådan, som hon skäligen borde vara. I de flesta städer, där handel med sill i någon omfattning ägde rum, fanns för den skull också anställda edsvurna sillvrakare, som (emot avgift) vid försäljningen eller vid emottagandet av den utifrån kommande sillen granskade dennas beskaffenhet, packning m. m. Dessa sillvrakare hade att yttra sig över icke blott sillens beskaffenhet utan även om huru mycken påfyllnad säljaren borde lämna o. s. v.

Offentlig sillvrakning åter, i avsikt att förse den av den sillfiskande nationen producerade saltade sillen med offentliga märken eller stämplar, utvisande varans beskaffenhet, myckenhet m. m. och härigenom underlätta varans försäljning i marknaden, synes först hava använts vid det s. k. »stora» holländska sillfisket och ifrån detta spritt sig till det ena fisket efter det andra.

I Holland fortfor den offentliga sillvrakningen att vara obligatorisk för det s. k. »stora» fiskets sillfångst intill slutet av år 1857, då densamma genom den nya lagen för havsfiskerierna i likhet med i Skottland, gjordes till frivillig, samt skulle med skälig avgift betalas av den, som begagnade sig av densamma. Detta förhållande fortfor intill 1878, då den officiella sillvrakningen och sillstämplingen fullständigt avskaffades.

I Norge infördes obligatorisk sillvrakning år 1753 men avskaffades år 1851. Sedermera har frivillig sillvrakning införts och är nu gällande lag härom av den 4 maj 1901. Någon vrakning av andra fiskvaror än sill förekommer ej, men genom lag den 30 september 1921, vilken träder i kraft den 1 maj 1922, kommer obligatorisk vrakning av klippfisk och saltfisk att införas, varjämte det föreligger förslag till frivillig, kommunal vrakning av saltad makrill.

Sin största betydelse och högsta utveckling har den offentliga sillvrakningen emellertid nått i Skottland, om ock huvudsakligen därigenom, att man efter föregången granskning åsatt sillvaran ett handelsmärke, betecknande en viss kvalitet, vilket genom sin tillförlitlighet vunnit ett sådant allmänt erkännande hos de sillköpande nationerna å kontinenten, att det hos dem i regel icke ansetts nödigt, att för den sålunda märkta skotska sillen använda den eljes vanliga vrakningen i importhamnarna. Den nuvarande skotska sillvrakningen avsåg nämligen ursprungligen i själva verket blott att efter föregången granskning erhålla ett offentligt godkännande för att därigenom utbekomma de betydande premier, som under en längre följd av år utdelades för välberedd saltad sill; men ehuru något dylikt understöd åt näringen från och med år 1830 icke vidare utbetaltes, fortforo dock de anställda fiskeritjänstemännen att till de salteriidkares fördel, som icke dess mindre helt frivilligt önskade begagna sig av den offentliga sillstämpeln för underlättandet av den saltade sillens försäljning, avgiftsfritt granska och märka den i överensstämmelse med fiskeristyrelsens föreskrifter färdigberedda sillen, tills det bestämdes, att från och med år 1859 en avgift av 4 pence skulle erläggas för stämplingen av varje tunna sill, efter vilken tid dock bruket att begagna sig av den offentliga sillstämplingen betydligt tilltagit.

Även i Sverige kom tillämpningen av detta sätt att reglera sillberedningen och underlätta sillhandeln tidigt att försökas. Så utfärdades redan år 1666 en förordning om vrakning av sill, som försåldes. I en förordning av år 1754 lämnades särskilda

föreskrifter rörande vrakning av sill, som infördes till städerna. År 1774 inskränktes emellertid förut utfärdade bestämmelser till att gälla endast sill, som fångats efter det holländska sättet, och blev vrakningen frivillig. Från och med år 1853 upphörde all vrakning inom vårt land.

Sedan det för oss från en del håll framhållits önskvärdheten av att vrakning i vissa fall infördes, hava vi i cirkulärskrivelse till samtliga fiskeriintendenter anhållit om yttrande, huruvida behov förelåge att i Sverige införa obligatorisk eller frivillig vrakning. Av de inkomna yttrandena framgår, att vrakning icke torde vara behövlig annat än i vissa fall för västkustens fiske. På ostkusten kan vrakning icke gärna komma ifråga för annan vara än saltad strömming. Men beträffande denna torde nu gällande bestämmelser om märkning av träkärl för saltströmming anses för närvarande utgöra en tillräcklig kontroll.

Beträffande vrakningens införande på västkusten har fiskeriintendenten i västra distriktet fil. dr. *N. Rosén* uttalat, att de fiskvaror, för vilka vrakning skulle kunna komma ifråga, torde vara salt sill, spillånga, saltfisk (kabeljo, saltlånga) samt salt makrill.

Rörande behovet av vrakning av salt sill hade Rosén inhämtat en del sillhandelsfirmors mening. En av dem ansåg vrakning önskvärd, särskilt med hänsyn till exporten. Skulle t. ex. en gång sillexporten till Ryssland åter komma i gång, ansågs vrakningen rent av nödvändig. En rakt motsatt uppfattning hade övriga tillfrågade firmor haft. Vrakning skulle endast fördyra varan eller vålla staten en onödig utgift. Det framhölls, att utländska köpare i regel endast godkände sill besiktigad av deras egna ombud. Vrakningsattester hade ej något större värde. Man uppgav, att t. ex. tyska firmor för närvarande ej fäste avseende vid den norska sillvrakningen.

Beträffande de åsikter, som kommit till synes angående vrakning av spillånga och salt fisk, erinrade Rosén, att vid möte i Mollösund i januari 1921 mellan en del storsjöfiskare uttalats önskvärdheten av att genom statens försorg en vrakningsinstitution komme till stånd för att på så sätt erhålla en bättre och mera enhetlig beredning av ifrågavarande varor. Det ansågs ej uteslutet att, om vrakning infördes, spillånga skulle kunna exporteras till Amerika.

Angående sin egen mening i dessa frågor har Rosén anfört följande: »Vrakning av salt sill synes efter de upplysningar, vissa firmor lämnat, ej kunna bliva av betydelse i vårt land, åtminstone ej för närvarande. Huruvida det kan anses lämpligt att införa vrakning av spillånga, saltfisk och salt makrill synes mig bero på, om man kan få ett praktiskt och ej alltför dyrbart vrakningssystem. Mycket talar givetvis för vrakning av dessa fiskvaror, men jag har vid närmare studium av frågan kommit till den uppfattningen, att det är synnerligen svårt att finna en praktisk lösning. Mången förespråkare för vrakning torde ej hava närmare tänkt sig in i huru denna skulle ordnas. Innan förslag föreligger, synes det mig ej möjligt avgöra, huruvida det är lämpligt att införa vrakning eller ej. För frågans bedömande skulle även en utredning angående nyttan av vrakning i andra länder vara av stort värde. Enligt min mening är vrakning ej det man egentligen bör eftersträva, utan är önskemålet, att varje firmas namn och anseende vore tillräcklig borgen för varans kvalité. En kvalitésortering av ifrågavarande fiskvaror bör kunna ske även utan vrakning. Så har ock sedan många år skett med salt makrill i avseende å storleken.»

Frågan om nyttan av vrakning är visserligen ganska omstridd, och man torde som regel kunna säga, att om en vara har ett visst spridningsområde med gott anseende, torde vrakning vara obehövlig. Somliga förmena till och med, att vrak-

ning, åtminstone i sådant fall, kan vara skadlig, alldenstund den då vore ägnad att hos de enskilda personerna eller firmorna borttaga sporren att söka alltjämt förbättra sina varor och märken. Av denna anledning äro exempelvis stora exportfirmor icke sällan bestämda motståndare till vrakning. Men om det är fråga om varor, som icke äro i större omfattning kända eller äro föremål för klagomål, t. ex. med avseende på kvalitet, behandling och förpackning, torde en offentlig vrakning otvivelaktigt kunna bliva till stort gagn. Genom denna kunde köparen alltid veta, att han får en vara av viss beskaffenhet och säljaren bliva, kanske icke fullständigt, men dock i betydande grad förskonad för klagomål över densamma. Vrakningen kan givetvis då också läggas så, att den blir en kraftig hävstång till höjande av varans kvalitet och till att denna så nära som möjligt kommer att motsvara de anspråk, som av köparna uppställas på densamma.

Vid bedömandet av frågan, huruvida vrakning kan hava någon uppgift att fylla hos oss, hava vi låtit oss ledas av nu angivna synpunkter. Med hänsyntagande härtill och till vad som under vårt arbete i detta avseende framkommit vid sammanträden med fiskets representanter och i till oss inkomna skrivelser, hava vi kommit till det resultat, att vrakning sannolikt skulle vara till gagn för exporten av saltad makrill samt för saltad och torkad fisk (saltlånga, kabeljo och spillånga).

Vad makrillen angår, är det huvudsakligen den i Nordsjön på sensommaren och hösten fångade makrillen, som saltas. Den är större och fetare än den, som på sommaren erhålles i Skagerak. Såsom saltad exporteras den till Nordamerikas förenta stater. Det har icke så sällan ifrån de amerikanska importörerna försports klagomål över beskaffenheten av denna makrill, såväl vad beträffar kvalitet som sortering och packning. Enligt vårt förmenande vill det synas, som om en offentlig vrakning skulle vara i hög grad ägnad att förebygga anledningen till dylika klagomål, vilket i sin ordning skulle underlätta exporten.

Av saltad och torkad fisk förekommer icke någon avsevärd export. Men det höres inom landet då och då klagomål över sådan fisks kvalitet. I detta sammanhang torde böra omnämnas, att överste C. E. von Gegerfelt och kapten E. G. Lilliehöök i rapport till arméförvaltningens intendentsdepartement i anledning av besök vid fiskerimässan i Lysekil 1921 anfört, att den vid mässan utställda kabeljon med några få undantag vore beredd efter en på senare tid alltmer använd, förenklad metod, varigenom dess kvalitet blivit försämrad. Utmärkande för denna metod vore, att den icke förmådde borttaga den för kabeljon karakteristiska lukten, vilken starkt skulle hava bidragit till att misskreditera denna maträtt inom armén. Härtill kan visserligen erinras, att enligt meddelande från överste von Gegerfelt man vid armén icke kontrollerat, om det varit svensk eller norsk kabeljo, som haft den i rapporten nämnda för fiskens användning menliga lukten. Men det är dock för svenska fiskerinäringen under alla förhållanden synnerligen angeläget att tillse, att den svenska varan är av god beskaffenhet och därvid synes en lämpligt anordnad vrakning kunna vara till gagn. Ett villkor för att kabeljon skall bliva av god beskaffenhet är, att den är fullt frisk vid beredningens början och torde det därför vara av nöden, att fiskarna i största möjliga utsträckning salta fisken ombord omedelbart efter fångandet och icke, såsom nu ofta sker, föra alltför stora partier i land i färskt tillstånd, samt att beredningen av den fisk, som föres färsk iland, börjar omedelbart efter ilandförandet.

Även beredningen av spillången är stundom föremål för klander och torde därför ett vrakningsförfarande vara behövligt även för denna fiskvara.

Slutligen torde vrakning kunna underlätta åstadkommandet av en export av saltad och torkad fisk. I detta sammanhang torde böra nämnas, att tvungen vrakning av klippfisk sedan flera år varit införd på Island och att den år 1920 också infördes i New Foundland. Här finns alltså vrakning av saltad och torkad fisk, uppenbarligen i syfte att främja exporten.

För införande av vrakning i vårt land erfordras dock en närmare utredning för att finna det för våra förhållanden lämpligaste systemet. Vi anse, att en sådan speciell utredning lämpligast torde kunna åvägabringas av lantbruksstyrelsen med anlitande av vederbörande fiskeriintendent. Därvid bör givetvis beaktas, att kostnaderna för vrakningen böra stå i rimligt förhållande till den nytta, som av densamma kan förväntas. Likaså bör det närmare undersökas, om en eventuell vrakning skall vara frivillig eller obligatorisk.

Vi hemställa alltså, att lantbruksstyrelsen måtte få i uppdrag att närmare låta utreda spörsmålet om införande i vårt land av vrakning för saltad makrill samt saltad och torkad fisk och framlägga det förslag, som blir resultatet av denna utredning.

Rensning.

Ett annat spörsmål, som i detta sammanhang torde böra upptagas till behandling, är frågan om rensning av fisken. Den avser visserligen icke att konservera fisken i vanlig mening, men bidrager dock till att göra den färska fisken mera hållbar. Innan trålfisket började hos oss omkring år 1904, rensade fiskarna icke den fisk, som ilandfördes till försäljning i färskt tillstånd. Men i och med trålfiskets införande började fiskarna på trålfartygen att efter utländskt mönster rensa och isa fisken ombord omedelbart efter fångandet. Anledningen härtill var den, att trålfartygen i allmänhet gjorde fisketurer av större tidslängd, vanligen tre dygn. För att fisken under denna tid skulle hålla sig bättre, ansåg man sig nödsakad att rensa den. Numera rensas också alltid fisken vid trål- och snurrevadsfiske med undantag för den allra kallaste årstiden, vare sig det bedrives med ångfartyg eller med motorbåtar. Men för övrigt förekommer icke rensning av fisk, som föres färsk iland.

Rensningen består däri, att inälvorna urtagas, varefter fisken sköljes med vatten. Vid stora fångster är arbetet därmed tidsödande, men fiskarna uppnå snart en mycket stor skicklighet och snabbhet vid dess utförande.

Fördelarna med fiskrensningen äro betydande. Att den förlänar fisken en större hållbarhet är säkert och styrkt av all erfarenhet. Man vet ju också, att den orensade fisken, när den blir gammal, först tar skada i bukväggen. Då den rensade fisken först utsändes i marknaden, möttes den av stor avoghet, emedan man trodde, att den var gammal och mindre god. Denna fördom har dock nu alltmera bortarbetats, och ofta torde husmödrarna nu föredraga den rensade fisken framför den orensade, vilken senares kanske vackrare utseende dock ofta bedrager. Man hör nu ej sällan, att t. ex. makrillpartier mycket snart måst kasseras, därför att fiskarna gått sönder i buken. Helt säkert skulle en rensning omedelbart efter fångsten ofta ha kunnat förebygga en sådan kassering. En allmänt genomförd rensning skulle utgöra ett viktigt led i strävandena att kunna tillhandahålla god, färsk fisk även på större avstånd från fångstplatserna. Den skulle i det hela taget göra fisken mera begärlig och därigenom bidraga till ökning av konsumtionen därav.

Men även ur en annan synpunkt är rensningen betydelsefull. Fisken undergår nämligen genom den en betydande viktminskning, varigenom man undgår att erlägga frakt för de värdelösa inälvorna. För att utröna storleken av den ifrågavarande

viktminskningen uttryckt i procent av totalvikten, ha vi låtit göra undersökningar på ett antal exemplar av kolja, torsk, vitling, rödspotta och makrill. Viktminskningen är givetvis högst växlande beroende på i vilken grad magsäcken är fylld av föda vid fångsttillfället. Den gjorda undersökningen gav emellertid följande resultat. Hos kolja varierade viktminskningen mellan 21,8 och 9,4 % och utgjorde i genomsnitt 14,7 %. Motsvarande tal voro för torsken 20, 7,1 och 13,3 %, för vitling 20,7, 6,3 och 13,7 %, för rödspotta 7,1, 3 och 4,3 % samt för makrill 18,1, 9,5 och 11,9 %.

Det torde vara uppenbart, att en allmänt genomförd rensning skulle med avsevärda belopp minska fraktkostnaderna och således i hög grad underlätta distributionen.

Givetvis kan man dock icke tänka sig, att rensning på här ifrågavarande sätt kan äga rum på så småväxt fisk som sill och strömming.

Med hänsyn till den stora betydelse, som rensningen skulle medföra för fiskerinäringen, hava vi till undersökning upptagit frågan, om icke rensningen borde och kunde genomföras på lagstiftningens väg. Ehuru starka skäl tala för att genom lagstiftning påskynda fiskrensningens allmänna genomförande, hava dock å andra sidan stora betänkligheter uppstått mot att införa lagstiftning av detta slag på en näring, som bedrives under så vitt skilda former och förhållanden. Då det därtill skulle möta mycket stora svårigheter att finna en lämplig form för berörda lagstiftning, hava vi sett oss nödsakade att avstå ifrån att framställa något förslag i detta avseende.

Däremot torde fiskrensningens genomförande kunna främjas på annat sätt. Sålunda bör spridandet av kunskap om rensningens betydelse såväl för fiskarna som konsumenterna ingå såsom viktigt moment uti den propagandaverksamhet på fiskets område, vilken vi föreslå längre fram. En god verkan i samma riktning skulle också vinnas, om det från vederbörande inom allmänna inrättningar vid köp av färsk fisk uppsattes som villkor, att den alltid skulle vara rensad vid fångsttillfället. För en inrättning, där ett större antal personer skola utspisas, skulle det ju utom de här ovan angivna fördelarna också i avsevärd mån underlätta arbetet med tillredningen, om fisken alltid ankomme i rensat tillstånd.

Med stöd av det sålunda anförda vilja vi föreslå, att föreskrift måtte meddelas därom, att färsk fisk utom sill och strömming, som inköpes till utspisning vid statens inrättningar, skall vara rensad vid fångsttillfället.

Fiskkonsumtion.

I det följande komma vi att till behandling upptaga frågan om ökning av konsumtionen av fisk i vårt land och vilka åtgärder, som härför lämpligen böra vidtagas. Innan vi närmare ingå på hithörande spörsmål, torde det vara av intresse att söka utreda dels storleken av fiskkonsumtionen i Sverige, dels ock de åtgärder, som i vårt land och i utlandet vidtagits för ökning av denna konsumtion.

Fiskkonsumtionens omfattning.

Det möter givetvis stora svårigheter att vid beräkning av fiskkonsumtionens omfattning inom landet komma till ett fullt exakt resultat. Den enda utvägen att på detta område göra beräkningar synes vara att taga summan av den inom landet och vid kusten fångade samt den hit importerade fiskmängden och minska den sålunda erhållna summan med exportkvantiteten. En beräkning av konsumtionens storlek på detta sätt lär dock icke kunna bliva annat än approximativ. Statistiken över fångstmängderna kan nämligen först och främst ej bliva fullt exakt, bland annat på grund därav att den fisk, som av fiskarna förbrukas till husbehov, för vissa delar av landet ej ingår i de statistiska uppgifterna. Därtill kommer, att en del av den i statistiken upptagna fångstmängden sålts direkt i utlandet av fiskarna och att härför vid vår beräkning endast approximativa avdrag kunnat göras. Emellertid torde de av oss gjorda beräkningarna vara så noggranna, som det överhuvudtaget är möjligt att göra dem. Det torde dock kunna sägas, att resultatet av vår beräkning snarare visar för låg än för hög konsumtion.

I enlighet med ovanstående gjorda beräkningar konsumerades i vårt land under åren 1914 och 1919 sammanlagt i avrundat tal 111 miljoner, respektive 134 miljoner kilogram fisk, och per individ 19,5, respektive 22,8 kilogram. Härav utgjorde totalkonsumtionen av sötvattens- och bräckvattensfisk 6,6 miljoner, respektive 8,1 miljoner kilogram, d. v. s. per individ 1,12, respektive 1,38 kilogram. Enbart av sill och strömming uppgick förbrukningen under berörda år till 80,6 miljoner, respektive 92,7 miljoner kilogram eller 14,2, respektive 15,8 kilogram per individ. Konsumtionen av salt sill och strömming utgjordes under ifrågavarande år av 46,3 miljoner, respektive 47,7 miljoner kilogram, varav under ettvar av nämnda år omkring 43 miljoner kilogram bestod av importerad vara. Av kryddsill, skarpsill, ansjovis, sardeller m. m. konsumerades under åren 1914 och 1919 2,1 miljoner, respektive 1,7 miljoner kilogram. Den årliga konsumtionen av färsk fisk uppgår i vårt land till omkring 9 kilogram per individ. Av ovanstående framgår, att saltsjöfisket är av ojämförligt mycket större betydelse än insjöfisket, vad vårt land angår.

Till jämförelse kan nämnas, att den årliga konsumtionen av enbart färsk fisk i Tyskland beräknas till 6 à 7 kilogram per individ. I England konsumeras i medeltal 20,5 kilogram färsk fisk årligen per individ. För London är motsvarande siffra något över 30.

I utlandet vidtagna åtgärder för ökande av fiskkonsumtionen.

I det följande vilja vi redogöra för i Norge, Danmark, Tyskland, Holland och England vidtagna åtgärder för ökning av fiskkonsumtionen.

Norge. I Norge bedrives upplysningsverksamhet i berörda syfte företrädesvis av fiskerisällskapen och fylkes fiskerilagen. Såsom förut nämnts, erhålla fiskerisällskapen m. fl. bidrag av staten för sin verksamhet, under villkor att de själva tillskjuta en fjärdedel av statsbidraget. Av sålunda utgående statsbidrag är ett belopp av 10,000 kronor avsett för arbete för ökad användning av fisk i hushållen. Upplysningsverksamheten bedrives genom föredrag, demonstrationer, praktiska kurser, utdelande av broschyrer innehållande recept m. m. I tätare befolkade orter hava anordnats kurser, som pågått 3—4 dagar och omfattat föredrag, demonstrationer och praktiska övningar. Kurserna hava i allmänhet fått stor tillslutning och hava även män deltagit i dem.

Danmark. Vid besök, som en av oss gjorde i Danmark, meddelades, att man där ansåg sig icke hava tillräckligt beaktat betydelsen av upplysningsverksamhet för ökad fiskkonsumtion, men hade en del fiskeriföreningar för avsikt att bedriva dylik verksamhet.

Tyskland. I Tyskland däremot har man sedan lång tid tillbaka arbetat på en ökad fiskkonsumtion. Sålunda försåldes redan år 1880 i Berlin saltsjöfisk till underpris för att på sådant sätt stimulera särskilt den fattiga befolkningen till inköp av saltsjöfisk. Det visade sig såväl vid detta tillfälle som sedermera, då man på olika orter försökte inarbeta saltsjöfisk, att befolkningen högst ogärna köpte denna fisk, då man betraktade den som mindervärdig, och därför hellre höll sig till den dyrare sötvattensfisken, som man kände till. Deutscher Seefischereiverein begagnade sig även av stora allmänna utställningar såväl i Tyskland som i Österrike och norra Italien för att intressera befolkningen för saltsjöfisk. På flera utställningar inrättades således fiskrestauranter, där besökande fingo såväl förtära fiskrätter som åse, huru fisk tillagades.

Emellertid befann sig den tyska fiskerinäringen under början av nuvarande århundrade i ett bekymmersamt läge, varför man år 1908 beslöt att i stor omfattning bedriva propaganda för saltsjöfisk. Till kostnaderna härför bidrog i stor utsträckning staten, ångtrålarrederierna samt ett flertal kommuner och föreningar. Ifrågavarande propaganda bedrevs genom föredrag, broschyrer, matlagningskurser m. m. Tidningarna försågos ständigt med artiklar rörande näringsvärdet och tillredningen av fisk. Under åren 1908—1913 anordnade Deutscher Seefischereiverein i 462 tyska städer 1,561 praktiska kurser, som besöktes av omkring 70,000 deltagare. Såsom ett exempel på betydelsen av dylika kurser kan omnämnas, att den största fiskaffären i Breslau, innan dylika kurser hållits därstädes, omsatte i medeltal 5,600 kilogram fisk per vecka men veckorna efter det kurser anordnats i staden respektive 8,200, 9,900, 13,300, 13,950, 18,500 och någon tid senare 25,000 kilogram. I Hamburg höllos av staden bekostade matlagningskurser, vid vilka under åren 1908—1913 tillhopa 4,200 kvinnor erhöllo undervisning. Vid dessa kurser, som i allmänhet kombinerades med ett av någon tjänsteman i fiskeridirektionen i Hamburg hållet föredrag rörande fisks näringsvärde m. m., lades särskilt vikt vid att lära befolkningen att till fiskrätter använda grönsaker och goda fisksåser. Under år 1913 beviljade Hamburgs stad 12,000 mark för bedrivande av propaganda för saltsjöfisk i det tyska inlandet. Med hjälp av det sålunda lämnade bidraget höllos i Bayern och Würtemberg under åren 1913 och 1914 100 med ljusbilder förenade föredrag, vilka åhördes av omkring 30,000 personer samt anordnades 550 matlagningskurser, i vilka omkring 18,000 kvinnor deltogo.

Vidare utdelades av Deutscher Seefischereiverein kokböcker till ett antal av 275,000 stycken. Fiskförädlingsfabriker läto genom butiker, som försålde fiskkonserver, sprida miljontals cirkulär rörande fiskkonservers näringsvärde och tillagning.

Hamburgs stad utdelade även genom fiskbutiker 180,000 exemplar av en broschyr med liknande innehåll.

Generalsekreteraren i Verein des Fischindustriellen Deutschlands M. Stahmer har i den av honom utgivna »Fischhandel und Fischindustrie», 1913, betecknat verkan av förberörda propaganda såsom banbrytande. Han anför härom följande: »Många kommuner, i vilka man förut nästan ej alls kände till saltsjöfisk, hava idag ett anmärkningsvärt behov därav och å de platser, där saltsjöfisken redan införts, är konsumtionen nu fördubblad, ja mångdubblad. Att handeln med saltsjöfisk genom den ökade efterfrågan blivit betydligt upphjälpt behöver icke påpekas. Men även på vårt havsfiske har höjandet av konsumtionen haft ett gynnsamt inflytande. Det tyska trålfisket har aldrig befunnit sig i ett så utmärkt läge som nu.»

Emellertid har i Tyskland konsumtionen av fisk gått tillbaka efter kriget, varför även där avsättningen av fisk är trög. I anledning härav har man uppgjort plan till en stor propaganda för ökning av fiskförbrukningen. Tanken på denna nya propaganda har uppstått i Hamburg och Geestemünde, för vilka städer fisket spelar en särskilt stor roll. För bestridandet av de härmed förenade omkostnaderna skola enligt den uppgjorda planen de stora trålfiskerederierna bidraga med 300,000 mark, gross- och detaljfiskhandlare samt fiskindustrier med 20 pfennige per 50 kilogram av den omsatta fisken, varav man beräknat få in 700,000 à 800,000 mark. Slutligen skulle staten lämna 300,000 mark för ändamålet.

För propagandans utförande har tillsatts ett särskilt utskott, Ausschuss für deutsche Fischwirtschaft, med fiskeridirektör Lübbert som ordförande. I utskottet sitta dessutom representanter för trålrederierna, fiskhandeln och industrin. Propagandan kommer att bestå huvudsakligen i spridande av broschyrer, varvid en särskild skrift är avsedd till bruk i skolorna, föredrag med ljusbilder samt anordnandet av praktiska kurser för tillagning av fisk. I regel skola broschyrerna ej utdelas gratis utan skola de på rekvisition tillhandahållas fiskeriföreningar m. fl. till självkostnadspris. Föredragen skola ej blott behandla frågan om fisken som näringsmedel, utan även själva fisket, fiskhandeln och fiskindustrin för att därigenom väcka större förståelse och intresse för fiskerinäringen och dess betydelse för landet. Stor vikt lägges vid att förse pressen med artiklar angående fiskefrågor. För detta ändamål spridas uppsatser i form av tryckta manuskript. Man har vänt sig till kommunala myndigheter, husmodersföreningar etc. för att erhålla bistånd vid anordnandet av föredrag och kurser.

Holland.

I Holland har före kriget förekommit propaganda för fiskavsättning, vilken dock ej hade större omfattning. Ifrågavarande propaganda bedrevs genom tidningsartiklar, föredrag och hushållskurser.

England.

England är, såsom förut omnämnts, ett starkt fiskförbrukande land. I broschyrer, tidningsartiklar och anslag har British Trawler Federation, Ltd, framhållit fiskfödans betydelse och givit anvisningar om dess tillagning.

I Sverige vidtagna åtgärder för ökande av fiskkonsumtionen.

I vårt land synes betydelsen av propaganda för ökad fiskkonsumtion tidigare icke tillräckligt hava beaktats av myndigheter och enskilda.

Emellertid har, särskilt i Stockholm, en del åtgärder vidtagits för att sprida kännedom om fisktillagning m. m. Sålunda beslöto Stockholms stadsfullmäktige i början av år 1913 i anledning av en av herr A. Örne m. fl. väckt motion att uppdraga åt Stockholms stads slakthus- och saluhallsstyrelse att anordna upplysnings-

verksamhet rörande näringsmedel, som kunde ersätta den vanligen dyrare köttfödan, särskilt rörande användandet av fisk och slaktavfall såsom näringsmedel, och ställde stadsfullmäktige för ifrågavarande ändamål till styrelsens förfogande ett belopp av 5,000 kronor. I anledning härav anordnades redan under år 1913 en del kurser, vid vilka förekom tillagning av vissa födoämnen och avsmakades de tillagade rätterna. Varje kurs omfattade tre demonstrationer, varav den ena ägnades åt fiskrätter. Antalet kursdeltagare uppgick till omkring 1,000. Sedan även under år 1914 medel för ändamålet ställts till Stockholms stads slakthus- och saluhallsstyrelses förfogande, fortsattes den föregående år påbörjade undervisningsverksamheten. Förutom ovanberörda kurser anordnades även med stor anslutning sju särskilda demonstrationskurser för tillagning av saltsjöfisk, såväl färsk som saltad och torkad. Varje sådan kurs omfattade tre demonstrationer. Vidare meddelades undervisning genom praktiska kurser. Kurserna samlade tillhopa omkring 1,300 deltagare. Under åren 1915—1918 höllos även med bistånd av Stockholms stad demonstrations- och praktiska kurser, vilka emellertid närmast togo sikte på att bibringa kunskap om konservering.

Föreningen för rationell hushållning, Stockholm, har alltsedan dess startande våren 1917 genom demonstrationer och praktiska kurser sökt verka för större användning av fisk i hemmen. Våren 1919 hade föreningen under tre veckor anordnat en livligt besökt restaurant, där endast fiskrätter serverades och där föredrag och demonstrationer dagligen höllos. Hösten 1920 anordnades av föreningen på vår uppmaning fyra demonstrationer över tillagning av fisk.

Göteborgs och Bohus läns havsfiskeförening har i propagandasyfte låtit utarbeta en broschyr, särskilt om färsk sill, dess näringsvärde och tillagning, vilken i 110,000 exemplar dels utdelats gratis och dels sålts i bokhandeln till mycket lågt pris. Hälsingborgs stads fiskhall har även utsänt en broschyr av liknande beskaffenhet, avseende olika slag av saltsjöfisk. Därjämte har i Hälsingborg på stadens bekostnad anordnats ett stort antal matlagnings- och demonstrationskurser för tillagning av bland annat fiskrätter. En i Lysekil under sommaren 1921 anordnad fiskerimässa var även avsedd att verka för en ökning av fiskavsättningen.

För att vid regementen, sjukhus och andra allmänna inrättningar få till stånd större användning av fisk för utspisning, hava vi i cirkulärskrivelse den 1 oktober 1920 till fångvårdsstyrelsen, arméförvaltningen, marinförvaltningen och medicinalstyrelsen anhållit, att vederbörande måtte anbefalla underlydande myndigheter och anstalter att i största möjliga utsträckning använda fisk för utspisning. Till komplettering härav hava vi i särskilda skrivelser till fängelser, regementen, flottans stationer, hospital, sjukhus samt fattigvårdsanstalter i större samhällen sökt verka för utspisning av fisk i större omfattning än hittills. Sedermera meddelade arméförvaltningens intendentsdepartement, att vederbörande delgivits vår skrivelse för behörigt iakttagande i fråga om utspisning av fisk i den utsträckning det av vederbörande prövades möjligt och lämpligt. Fångvårdsstyrelsen har, enligt vad vi inhämtat, i anledning av vår skrivelse i utspisningsstaten för fängelserna infört färsk fisk, som förut ej alls utspisades där.

Vidare hava vi i cirkulärskrivelse den 24 maj 1921 till hushållningssällskapens förvaltningsutskott framhållit betydelsen för fiskerinäringen, att demonstrationer och praktiska kurser för tillagning av fisk anordnades. I Svenska skolkökslärarinnornas tidning hava vi låtit införa ett upprop angående vikten av att skolkökslärarinnor genom sin undervisning söka medverka till att fiskkonsumtionen ökas i vårt land.

Av den i det föregående lämnade redogörelsen för fiskkonsumtionen i Sverige

framgår, att denna är ganska ringa, blott omkring 19,5 à 22,8 kilogram årligen per individ. Men härjämte torde böra anmärkas, att fiskkonsumtionen är mycket olika i skilda delar av landet. I vissa kusttrakter förbrukas mycket fisk, under det att denna förbrukning mångenstädes inne i landet är helt obetydlig. Särskilt på sistnämnda ställen torde fiskkonsumtionen genom lämpliga åtgärder kunna väsentligen ökas.

De sakkunniga.

Vid behandlingen av hithörande spörsmål hava vi utgått ifrån den uppfattningen, att det ur flera synpunkter är synnerligen önskvärt, att fisk hos oss kommer till större användning. En större fiskkonsumtion inom landet skulle nämligen i avsevärd mån gagna vår med många svårigheter kämpande fiskerinäring. En jämn och stor användning av fisk inom landet skulle helt säkert utgöra ett fast underlag för vår fiskerinäring. Visserligen har vårt fiske under de senaste årtiondena genomgått en anmärkningsvärt stor utveckling i väsentliga delar på grund av en intill krisåren försiggående stor export, framförallt av sill. Exporten är emellertid alltid underkastad stora växlingar, särskilt som den utländska marknaden ofta kan bliva överfylld från andra länder. Och under nu rådande förhållanden har ifrågavarande export nästan fullständigt upphört. Redan på grund härav är det nu nödvändigt att för upprätthållande av vårt fiske söka finna större förbrukning i vårt land av fisk. Och vidare kan tilläggas, att huru glädjande vår fiskexport än varit, torde det kunna ifrågasättas, om den ur rent ekonomiska synpunkter alltigenom varit fullt önskvärd. Denna export har nämligen ofta tillfört svenska fiskare så låga priser, att de ingalunda motsvarat det näringsvärde, som den exporterade varan äger. Ur denna synpunkt skulle man kunna säga, att fisk, i främsta rummet sill, ofta exporterats till underpris och att det nationalekonomiskt sett varit mera önskvärt, att den i större utsträckning i stället kunnat konsumeras inom landet.

Redan ur den synpunkten, att åtminstone många fiskslag (sill, strömming, makrill, torsk, kolja, vitling m. fl.) i regel ställa sig billigare än annan köttföda, synes det vara angeläget att söka hos oss få till stånd en större förbrukning av dessa fiskslag. Därtill kommer, att fisk är en sund och närande föda, som ur hälsosynpunkt erbjuder flera företräden framför annan köttföda.

På grund av nu anförda synpunkter finna vi det vara en statsangelägenhet, att åtgärder vidtagas för ökning av fiskförbrukning inom vårt land.

Utan tvivel torde en ökning av konsumtionen kunna bäst befrämjas genom upplysningsverksamhet, särskilt rörande fiskens näringsvärde och tillredning samt företräden i jämförelse med andra animaliska livsmedel, varvid arbetet bör bedrivas framför allt med hänsyn till de billigare fisksorterna. Erfarenheten från Tyskland visar, hur betydelsefull en dylik verksamhet kan vara.

En propaganda för ökad användning av fisk torde lämpligen kunna ordnas på liknande sätt, som enligt förut lämnad redogörelse flerstädes kommit till användning, det vill säga genom anordnande av praktiska kurser, demonstrationer och föredrag samt genom spridande av broschyrer och artiklar i tidningarna. De praktiska kurserna skola tjäna till att lämna på området mindre kunniga kvinnor handledning i tillagning av fiskrätter. Demonstrationskurser åter äro särskilt lämpliga för mera erfarna husmödrar och torde helt säkert vara ett viktigt led i upplysningsverksamheten, då de kunna anordnas för ett stort antal deltagare. Såväl kurser som demonstrationer böra, såvitt möjligt, kombineras med ett eller flera föredrag, i vilka fiskens betydelse såsom ett hälsosamt näringsmedel, dess prisbillighet m. m. framhålles, redogörelse

för olika fisksorter och anvisningar vid fiskinköp lämnas, betydelsen av att fisken rensas omedelbart efter fångandet betonas, samt vikten av att till fiskrätter använda grönsaker och goda fisksåser m. m. påpekas. Föredragen torde även böra omfatta korta redogörelser för fisket, fiskhandeln och fiskförädlingsindustrin, varvid ljusbilder böra komma till användning. För kurs erforderlig fiskvara bör jämte för tillagning behövliga ingredienser tillhandahållas kostnadsfritt. Vid kurser och demonstrationer böra köksföreståndare vid allmänna inrättningar lämnas tillfälle att närvara. Särskilda kurser i tillagning av fisk för massutspisning torde kunna anordnas genom statens skolköksseminarium, som förut hållit dylika kurser. I detta sammanhang vilja vi understryka vikten av att propagandaverksamheten även inriktas på ökad användning av fisk till utspisning vid allmänna inrättningar.

De nu nämnda propagandakurserna torde i främsta rummet böra anordnas i större städer och samhällen och, där så ske kan, kombineras med fiskerimässor eller fiskeriutställningar. Föredragen torde även kunna anordnas utan samband med kok- eller demonstrationskurser. I sådana fall torde föreläsningsföreningarna kunna anlitas.

Vid berörda föredrag och kurser samt genom fiskhandlare böra även tillhandahållas smärre broschyrer, i vilka dels fiskens näringsvärde påvisas, dels ock allmänna anvisningar för kokning och stekning av fisk samt recept för anrättning av fisk lämnas. Undertecknade Andersson, Räng och Schager hava på uppdrag av oss uppgjort förslag till dylik broschyr. Ifrågavarande broschyr torde böra tryckas på statens bekostnad för att på rekvisition försäljas till billigt pris. Emellertid hava vi icke ansett det lämpligt att låta berörda förslag ingå såsom bilaga till vårt betänkande utan vilja vi, såsom förut berörts, med särskild skrivelse överlämna detsamma till chefen för jordbruksdepartementet.

Vidare böra flygblad med fiskrecept utdelas i massupplagor. Vi hava emellertid ej ansett det nödigt att uppgöra förslag till sådana, då Föreningen för rationell hushållning, Stockholm, till självkostnadspris tillhandahåller dylika flygblad, avsedda för olika ändamål.

Slutligen böra även skolbarn bibringas förståelse om fiskfödans näringsvärde och tillredning, vilket torde kunna ske vid meddelandet av undervisning i de skolkökskurser, som äro inrättade vid ett flertal skolor. Vi finna det därför önskvärt, att åtgärder vidtagas för att skolbarn vid skolkökskurser samt även i samband med biologiundervisningen erhålla kännedom om fisks betydelse såsom födoämne.

Beträffande sättet för organisation av upplysningsverksamheten är att märka, att i utlandet finnas en hel del sammanslutningar, exempelvis Foreningen for norske fiskeries fremme, de norska fiskerisällskapen och fylkes fiskerilagen, Dansk fiskerifiskeriförening, Deutscher Seefischereiverein, de tyska ångtrålarerederierna m. fl., som handhava en dylik verksamhet.

I Sverige hava fiskhandlare och fiskare anmärkningsvärt litet beaktat upplysningsverksamhetens betydelse för fiskavsättning. Vad fiskarna beträffar, hava de på detta område på grund av bristande sammanhållning intet kunnat uträtta. Det är emellertid att hoppas, att fiskarna i vårt land bilda sammanslutningar av sådan art, att åt dem kan anförtros nu ifrågavarande propagandaverksamhet. För närvarande finnas dock icke några svenska sammanslutningar av den betydelse, som förut angivna utländska föreningar hava, med undantag dock för Göteborgs och Bohus läns havsfiskeförening, vilken emellertid, såsom namnet anger, har sin verksamhet begränsad till ett län. Av synnerlig betydelse för den svenska fiskerinäringen vore utan tvivel bildandet av en hela riket omfattande organisation med uppgift att tillvarataga det svenska

fiskets olika intressen. Ett dylikt riksförbund, vartill en motsvarighet finnes å lantbrukets område i Sveriges allmänna lantbrukssällskap, skulle vara en frivillig sammanslutning av alla dem, som önska främja fisket. Rätt anordnad och ledd torde en dylik riksorganisation kunna bliva till verkligt gagn för fiskerinäringen.

Vi hava förut anfört, att vi icke ansett det lämpligt att för närvarande föreslå inrättandet av en särskild konsulentbefattning, vars innehavare skulle hava till uppgift att verka för sammanslutningar i olika syften bland fiskare och för ökad fiskkonsumtion. Enligt vår mening torde det vara mest ändamålsenligt, att åt lantbruksstyrelsen uppdrages att bedriva av oss ifrågasatt upplysningsverksamhet, varvid lantbruksstyrelsen torde kunna påräkna bistånd främst av hushållningssällskapen samt Göteborgs och Bohus läns havsfiskeförening, men även Föreningen för rationell hushållning, Stockholm, m. fl. torde kunna lämna verksamt stöd i nu ifrågavarande syfte.

Emellertid torde det vara nödvändigt, att staten ikläder sig kostnaderna för anordnande av upplysningsverksamhet i enlighet med av oss här ovan framlagt förslag. Då denna verksamhet är av ett rent allmänt intresse, synes dess bedrivande inom ett visst län eller område icke böra förbindas med något villkor, att vederbörande hushållningssällskap skall lämna ekonomiskt bidrag därtill.

Det är givetsvis svårt att angiva hur stort belopp, som för ifrågavarande ändamål bör beräknas, men torde 40,000 kronor årligen kunna anses tillfyllest, vilket belopp torde böra anvisas såsom reservationsanslag.

Med stöd av det anförda hemställa vi, att ett årligt reservationsanslag av 40,000 kronor måtte anvisas för bedrivande av propagandaverksamhet för ökad användning av fisk.

Utgifterna för tryckning av utav oss förut berörd broschyr torde, särskilt med hänsyn till att broschyren ej skulle kostnadsfritt utdelas, ej bliva större än att de härför erforderliga medlen lämpligen skulle kunna anvisas från det i riksstaten under nionde huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till tryckningskostnader.

Fiskexporten.

I det föregående hava vi behandlat frågor rörande olika sätt för främjande av konsumtionen och därmed en förbättrad avsättning av fisk inom landet. Vi vilja nu se till, huruvida fiskavsättningen kan underlättas genom åtgärder till ökande av exporten.

Såsom vi redan i inledningen framhållit, befordrades fiskavsättningen före världskriget av betydande export av fiskvaror. Det årliga genomsnittsvärdet av vår fiskexport före kriget uppgick till i avrundat tal 10 millioner kronor. År 1914 exporterades 56,5 millioner kilogram fisk, varav färsk sill, som är den ojämförligt viktigaste exportartikeln i denna bransch, utgjorde icke mindre än 40 millioner kilogram till ett värde av 5,4 millioner kronor. Utom färsk sill är det salt sill, färsk och salt makrill, ål och gädda, som exporteras i betydligare mängder. Av konserverade varor exporteras ansjovis i ganska stor utsträckning samt mindre partier av torkad långa och torsk. Den färska sillen exporterades huvudsakligen till Tyskland och England och den salta till Tyskland, Ryssland, Finland och Österrike. Den färska makrillen går till Norge och Danmark och den salta till Nordamerikas förenta stater. Ålen exporteras till Tyskland och Danmark och gäddan huvudsakligen till Tyskland. De nämnda konserverna utföras huvudsakligast till Nordamerikas förenta stater. Den torkade fisken har mest gått till Finland och Tyskland.

Under de senare åren har tyvärr vår export av fiskvaror blivit starkt förlamad, beroende i främsta rummet på den låga valutan i de länder, som tidigare varit våra huvudsakliga avnämare. Denna förlamning av exporten har varit en av de största orsakerna till vår fiskerinärings nuvarande betryckta läge. För vårt fiske vore det självklart av stor betydelse, om exporten kunde återvinna sin tidigare omfattning och än vidare utvecklas. Under de nu rådande, för vår fiskexport meränd els ogynnsamma valutaförhållandena är det förenat med stora svårigheter att åter upparbeta denna export. Men i den mån, som de olika ländernas valutor stabiliseras, torde man kunna hoppas, att exporten skall återupptagas. Men för vårt fiske vore det i hög grad behövligt, att svenska fiskvaror kunde vinna avsättning även på nya utländska marknader.

Beträffande möjligheterna härför vilja vi göra följande påpekanden. I de katolska länderna förbrukas, som bekant, fisk i stor utsträckning, särskilt under fastetiden. För att täcka sitt behov importeras framför allt till medelhavsländerna stora mängder av saltad och torkad fisk, salt sill m. m. På denna marknad dominerar i allmänhet Norge med sin klippfisk och sill, men även andra länder, såsom England och Holland, exportera nu dit stora mängder, särskilt rökt och salt sill.

Då direktör A. C. G. Winquist fått i uppdrag att såsom handelsexpert medfölja pansarkryssaren Fylgia under dess expedition i Medelhavet 1920—1921, erhöll han på vårt förslag också i uppdrag att under nämnda expedition undersöka möjligheten av att i medelhavsländerna vinna avsättning för svenska fiskprodukter. I en i anledning härav den 10 augusti 1921 avgiven rapport har han påpekat, att det förefölle,

som om vi möjligen skulle kunna upptaga konkurrensen i dessa trakter bland annat med den norsk-isländska klippfisken samt den norska och holländska sillen.

Det synes även oss, som om man i länderna ifråga skulle kunna vinna avsättning för exempelvis den salta sill och den saltade och torkade fisk, som nu beredes på vår västkust. Vad den sistnämnda fiskvaran beträffar, så är den icke beredd på fullt samma sätt som den norska klippfisken, men torde ofta överträffa denna i kvalitativt hänseende. Skulle det visa sig underlätta exporten, torde beredningen lätt nog kunna omläggas till framställning av klippfisk.

Det torde vidare kanske icke vara omöjligt att även inom tropikerna avsätta svenska fiskvaror. I sådant avseende må nämnas, att Sveriges exportstipendiat i Port-of-Spain i Västindien i en rapport den 30 november 1921 till kommerskollegium framhållit, att det till Jamaica importerades stora kvantiteter saltad och torkad samt konserverad fisk, och han förmenar tydligen, att man borde söka att där inarbeta även svensk fisk.

Vidare torde det kunna sättas ifråga, om vi ej skulle kunna utvidga vårt exportområde i de mellaneuropeiska länderna, exempelvis Tjeckoslovakien och Schweiz. Slutligen torde ock böra framhållas, att, när mera normala förhållanden inträtt i Ryssland och i staterna vid Östersjöns östra kust, här ett stort område öppnar sig, som ligger naturligt till för avsättning av svenska fiskvaror, ett område som det i detta avseende torde vara klokt att i tid hålla sin uppmärksamhet riktad på.

För att emellertid i görligaste mån utnyttja dessa exportmöjligheter, torde det dock vara nödvändigt, att vissa närmare undersökningar och förarbeten utföras, t. ex. över beskaffenheten av de varor, som i respektive land äro lättast säljbara, förpackningssätt, reklam för svenska varor etc. För att underlätta dessa åtgärder och därmed hastigare nå resultat torde en i detta avseende stödjande verksamhet från det allmännas sida vara synnerligen önskvärd.

Innan vi ingå härpå, vilja vi i korthet redogöra för norska statens verksamhet på detta område. Under en lång följd av år har Norge haft en fiskeriagent i England och en i Tyskland, och beviljar stortinget varje år till avlönings- och resekostnader för dessa ett anslag, vilket de senare åren utgjort 30,000 kronor. Dessutom beviljas till »fiskeriadministratjonens arbeide for fræmme av fiskexporten» ett årligt anslag, som för närvarande utgår med 30,000 kronor. Dessa medel användas exempelvis till utsändande av lämpliga personer för att studera avsättningsmöjligheterna för norsk fisk i utlandet och där göra propaganda för norsk fisk etc. Av redogörelserna för förhandlingarna inom det norska fiskerirådet 1921 framgår, att man i Norge sätter stort värde på, vad fiskeriadministrationen utfört med hjälp av nämnda anslag.

Sverige hade under några år en fiskeriagent i Tyskland, men efter hans bortgång blev posten indragen. Nu har Sverige en lantbrukskonsulent i Berlin och en mejeri- och lantbrukskonsulent i London, vilka båda även hava att företräda fiskerinäringens intressen.

Det torde dock vara uppenbart, att det, utom vad som sålunda göres av nämnda konsulenter, ifrån vårt land skulle kunna bedrivas en för främjandet av vår export betydelsefull verksamhet, om fiskeriadministrationen hade möjlighet att arbeta efter samma linjer som i Norge. Därigenom skulle, synes det oss, en stor lättnad beredas svenska fiskexportörer, som vore intresserade av att utvidga fiskexporten. Flera av de här ovan nämnda exportländerna torde vara ganska okända beträffande möjligheterna för export dit av svenska fiskvaror. Här skulle ett systematiskt bedrivet undersökningsarbete helt visst bliva av stor betydelse för upptagande av svensk fiskexport.

Likaså torde ofta försök böra göras med provsändningar till dylika nya exportområden, för att göra svenska varor kända, varjämte kunskap om dem borde spridas genom broschyrer.

Lantbruksstyrelsen, som även har att tillvarataga fiskerinäringens intressen, synes oss genom sin fiskeribyrå lämpligen kunna omhänderhava hithörande arbete, och vi vilja föreslå, att ett årligt anslag för detta ändamål ställes till lantbruksstyrelsens förfogande. Resultatet av det arbete, som enligt detta förslag skulle komma till stånd, och som bör utföras, såvitt möjligt, i samförstånd med för saken intresserade fiskexportörer, bör givetvis ställas till dessas förfogande för att sålunda kunna omsättas i praktiken.

Det belopp, som skulle erfordras för ifrågavarande ändamål, hava vi beräknat till 10,000 kronor årligen, och synes det lämpligen böra få reservationsanslags natur.

På grund av det sålunda anförda föreslå vi, att ett årligt reservationsanslag av 10,000 kronor måtte ställas till lantbruksstyrelsens förfogande för främjande av fiskexporten.

Sammanfattning av förslag.

I föreliggande betänkande hava vi hemställt,

att åtgärder måtte vidtagas för att fiskerinäringens krav i görligaste mån måtte bliva tillgodosedda såväl genom att snabba och lämpliga järnvägsförbindelser anordnas, som genom att fiskförsändelserna så förvaras och handhavas, att fisken kommer konsumenterna till handa i bästa möjliga skick;

att telefonförbindelser till avlägset belägna fiskelägen, snarast ske kan, måtte anordnas i så stor omfattning som möjligt på för fiskarna gynnsamma villkor;

att hygieniska föreskrifter för försäljning av fiskvaror icke göras strängare än som är oundgängligen nödvändigt, på det att fiskhandeln icke härigenom försvåras och varan onödigtvis fördyras;

att försäljning av fisk från vagn av vederbörande myndigheter måtte uppmuntras i syfte att göra fiskvaran lätt åtkomlig för allmänheten;

att järnvägsfrakterna för färsk fisk vid styckegodsförsändelse måtte beräknas efter tariff 3 och att den minimivikt, varefter fraktavgift beräknas för styckegods, måtte nedsättas till 20 kilogram;

att åtgärder i görligaste mån måtte vidtagas för åstadkommande av låga telefontaxor för fiskerinäringen;

att normalstadgar för fiskförsäljningsföreningar måtte tryckas på statens bekostnad för att på rekvisition kostnadsfritt utlämnas;

att ett årligt reservationsanslag på 30,000 kronor måtte anvisas till bestridandet av de organisationskostnader, som äro förenade med bildandet av sammanslutningar mellan fiskare;

att åtgärder måtte i kommunerna vidtagas till fiskhandelsprisens reglerande genom kommunal fiskhandel eller annorledes, samt att fiskeriidkarna genom myndigheternas medverkan beredas möjlighet att i största möjliga omfattning anordna fiskförsäljning direkt till konsumenterna;

att ett årligt anslag på 10,000 kronor måtte anvisas för beredande av möjlighet för fiskare, fiskeriarbetare och länsfiskeritjänstemän att företaga resor för studier på fiskerinäringens olika områden;

att lantbruksstyrelsen måtte få i uppdrag att uppgöra normalritningar till enklare anläggningar för förädling och förvaring av fisk för att därmed jämte erforderliga beskrivningar vid behov tillhandagå företagare på området;

att ett årligt lånebelopp av sammanlagt 150,000 kronor måtte ur fonden för fiskerinäringens befrämjande enligt nu gällande bestämmelser utdelas för anläggning eller utvidgning av inrättningar för tillgodogörande, förvaring, konservering och förädling på olika sätt av fisk;

att lantbruksstyrelsen måtte få i uppdrag att närmare låta utreda spörsmålet om införande i vårt land av vrakning för saltad makrill samt för saltad och torkad fisk och framlägga det förslag, som blir resultat av denna utredning;

att föreskrift måtte meddelas därom, att färsk fisk utom sill och strömming, som inköpes till utspisning vid statens inrättningar, skall vara rensad vid fångsttillfället;

att ett årligt reservationsanslag å 40,000 kronor måtte anvisas för bedrivande av propagandaverksamhet för ökad användning av fisk; samt

att ett årligt reservationsanslag å 10,000 kronor måtte anvisas för främjande av fiskexporten.

BILAGOR

Fisktillgången m. m. inom Sverige.

Av fiskeristipendiaten, fil. d:r Chr. Hessle.

Det är helt naturligt, att ett land med Sveriges utsträckning och skiftande naturförhållanden i sina olika delar skall erbjuda skilda möjligheter för fiskerinäringen. De olika fiskarterna fordra ju ofta alldeles bestämda hydrografiska och klimatologiska betingelser, och är det därför att vänta, att fisket i olika landsdelar skall vara beroende av olika fiskarter. Fisket efter de egentliga havsfiskarna är sålunda kraftigast utvecklat vid vår västra kust, under det att ostkustens fiske utom på egentliga havsfiskar även i stor utsträckning grundar sig på sötvattensfiskar såsom gädda, sik, o. s. v. Fisket i sjöar och floder visar visserligen stor överensstämmelse inom vidsträckta områden av vårt land. Även inom sötvattensfisket utgöra dock mycket olika fiskar det huvudsakliga fångstföremålet inom olika delar av landet.

Efter de fiskslag, som huvudsakligen fångas, kan man indela landet i två stora huvudområden nämligen kustområdet och inlandsområdet. I kustområdet dominera naturligtvis havsfiskarna i fångsterna. Framför allt är det sillen eller strömmingen, som utefter hela vår kust bildar huvudbetingelsen för kustfisket. I inlandsområdet är det gäddan, som i viss mån spelar samma roll som sillen eller strömmingen i kustområdet, även om den förra ej har samma dominerande betydelse som sillen eller strömmingen vid kusten.

Kustområdet kan i sin tur delas i två mindre områden, nämligen västkusten och ostkusten. Västkustområdet sträcker sig från gränsen mot Norge ned till Falsterbo och kännetecknas därav, att fångsterna inom detta område så gott som uteslutande utgöras av verklig havsfisk. Ål fiskas visserligen inom dessa områden, och den kan ju i viss mån också räknas till sötvattensfiskarna. Genom sin biologi kommer den dock havsfiskarna närmast. Havsfisket efter lax, vilken fisk ju ävenledes intar en dylik mellanställning som ålen, är på västkusten av relativt ringa betydelse.

Ostkustområdet omfattar hela östra kusten från Falsterbo upp till finska gränsen. Det kännetecknas, som förut nämnts, därav, att utom havsfiskar även sötvattensfisk i stor utsträckning här är föremål för fångst. Inom allra sydligaste delen av detta område, nämligen Skånes ostkust, är emellertid sötvattensfisken av mycket ringa betydelse, och kan detta område därför betraktas som en övergångszon mellan ost- och västkust.

På inlandsfiskets område är en dylik regionindelning ej så lätt att göra. Man kan dock även här särskilja vissa om också ej skarpt begränsade zoner. Sålunda kan en sydsvensk zon, omfattande Skåne, avgränsas. Denna utmärkes därav, att damhushållningen här i förhållande till övriga delar av landet är starkt utvecklad, så att de fiskslag, framförallt sutare och karp, som äro föremål för dammhushållning,

här intaga en framträdande plats på fiskmarknaden. Vidare kan en mellansvensk zon urskiljas. Denna sträcker sig ungefär från Skånes nordgräns till Jämtlands och Västernorrlands län. Inom detta område äro framför allt gädda, abborre, gös, braxen och ål av betydenhet, däremot äro här de laxartade fiskarna med undantag av sik mindre föremål för fiske. Slutligen kunna de nordligaste länen sammanföras till en zon. Här är det framför allt de laxartade fiskarna, lax, laxöring, röding, sik och siklöja, som uppvisa de största fångstsiffrorna, åtminstone vad värdet beträffar.

Inom smärre områden av dessa zoner är emellertid fördelningen mellan de olika fiskslagen ofta en annan än den för hela zonen typiska. Så spela t. ex. de laxartade fiskarna en mycket dominerande roll inom vissa delar an Blekinge, Hallands, Skaraborgs och Värmlands län. Flera andra sådana avvikelser kunna framhållas. De framgå emellertid bäst av den nedanstående sammanställningen av fångsterna av olika fiskslag inom de olika länen.

Sill och *strömming* äro endast att betrakta som olika benämningar på samma fiskart, vardera inneslutande olika raser. I allmänhet benämnes ju den mindre Östersjöformen av sillen strömming. Utefter Skånes syd- och ostkust liksom i Blekinge är dock »sill« den gängse benämningen på den där fiskade sillen. I Kalmar län begagnas båda benämningarna dock övervägande »strömming». I övriga östersjölän användes endast benämninden »strömming».

Utefter hela vår östersjökust infaller i stort sett strömmings- eller sillfiskets högsäsong under hög- och eftersommaren. Norr om Stockholms län landföres mycket litet strömming under vinter- och vårmånaderna. I Stockholms, Södermanlands, Östergötlands och Gottlands län bedrives däremot strömmingsfisket om ock i begränsad utsträckning även så gott som hela vintern. Från och med Kalmar län och till och med Skånes ostkust ligger detta fiske nere under årets tre à fyra första månader. Utefter Skånes öresundskust landföres åter huvudmassan av sillen under höstmånaderna från och med augusti till och med oktober. I Halland infaller det huvudsakliga sillfisket under samma tid. Men där fiskas ock sill på våren och försommaren under maj och juni. I Göteborgs och Bohus län pågår sillfisket så gott som uteslutande under den kallare årstiden från och med september till och med mars. Huvudmassan av fångsterna i detta län införas till Göteborg. Större partier bruka dock även landföras vid andra orter framför allt Kalvsund, Marstrand och Smögen.

I norrlandslänen och i Uppsala län säljes större delen av strömmingen i saltat tillstånd eller i form av surströmming, i övriga östersjölän liksom i Hallands län saluföres däremot strömmingen eller sillen färsk. I Göteborgs och Bohus län avyttras fångsterna till största delen i färskt tillstånd, varvid stora partier exporteras framför allt till Tyskland. Endast en mindre del brukar saltas för export.

Skarpsill, som på Östersjökusten kallas *vassbuk*, fiskas så gott som uteslutande i Göteborgs och Bohus och i Östergötlands län. På båda kuststräckorna infaller fisket huvudsakligen under hösten. I Östergötlands skärgård slutar det i allmänhet redan i oktober, på västkusten håller det däremot på till in i januari eller februari. På ostkusten är detta fiske av relativt ringa omfattning. I Göteborgs och Bohus län är det däremot av stor betydelse. Här är det huvudsakligen utefter kuststräckan från norska gränsen till Gullmarsfjorden, som detta fiske bedrives, och framför allt i trakten av Lysekil och Strömstad. Skarpsillfisket bildar grundvalen för anjovisindustrin. Ingen skarpsill föres på västkusten färsk i marknaden, utan all skarpsill användes där till inläggningar av olika slag ansjovis etc.

Torsk fiskas från och med Västernorrlands län runt hela rikets kust. I

östersjölänen norr om Kalmar län är torskfisket dock av ringa betydelse. Norr om Kalmar län är det endast i Västernorrlands- och Stockholms län, som några nämnvärdare kvantiteter av torsk landföras. I intet av dessa län hör dock torskfisket till de viktigare fiskena. I Kalmar, Gottlands, Blekinge, Kristianstads och Malmöhus län är däremot detta fiske av mycket stor vikt, och fångstvärdet av detsamma överträffas i dessa län utom av strömmingsfiskets endast av ålfiskets fångstvärde. (I Gottlands län är torskfisket t. o. m. av större vikt än ålfisket). I Halland överträffas torskfisket i betydelse endast av sillfisket. Vad Göteborgs och Bohus län beträffar, är torskfisket det fjärde eller femte i ordningen.

Såväl på ostkusten som på västkusten landföres torsk så gott som hela året runt. Största fångstmängden faller dock nästan över allt på den kallare årstiden från oktober till april. Under vinterhalvåret är också torskens kött av betydligt bättre kvalitet än under sommaren.

Huvudmängden av torskfångsten säljes i färskt tillstånd. I Göteborgs och Bohus län saluföres dock en del saltad torsk, som hemförts från det s. k. storsjöfisket.

Kolja ilandföres endast i Göteborgs och Bohus samt Hallands län. Trots att fångstmängden av denna fisk i Hallands län är ganska stor, är den dock av ringa betydelse i förhållande till den som landföres i Göteborgs och Bohus län. Här kommer också koljefisket i allmänhet i betydelse näst efter sill- och makrillfiskena.

Numera torde tack vare det allt mer tilltagande snurrevadsfisket efter kolja och rödtunga största fångstmängden av kolja ilandföras under sommarmånaderna, trots att denna fisks kvalitet då är sämre än på vintern.

Vittling fiskas utefter hela västkusten ned till Öresund. Av någon större betydelse är dock ej detta fiske mer än i Hallands samt Göteborgs och Bohus län. I dessa båda län kommer det i betydelse näst efter torskfisket. Fångstmängden av vittling är tämligen jämnt fördelad över hela året. De största fångsterna torde dock i allmänhet landföras under eftersommaren.

Långa och *gråsej* landföras uteslutande i Göteborgs och Bohus län. Av dessa två fiskslag är långan utan gensägelse av största ekonomiska betydelsen. Huvudmängden av långa erhålles vid storsjöfisket under sommarmånaderna och saluföres i saltat eller torkat tillstånd. En mindre del ilandföres av trålare och försäljes i färskt tillstånd.

Av gråsejen erhålles däremot huvudmassan av trålare och försäljes också i färskt tillstånd.

I fråga om fångstvärde komma långa och gråsej näst efter kolja.

Lubb erhålles liksom långan huvudsakligen vid storsjöfisket och kommer liksom huvudmassan av fångsterna från detta fiske i handeln i saltat tillstånd. Någon större ekonomisk betydelse har ej denna fisk för vårt land i jämförelse med andra havsfiskar.

Sedan det gamla rockefisket med backor under de senare åren upphört, erhålles *rockan* numera huvudsakligen genom trålfisket. Utom i Göteborgs och Bohus län ilandföres denna fisk även i Hallands och Malmöhus län. Endast i det förstnämnda länet erhålles emellertid några nämnvärda kvantiteter. I förhållande till övriga fiskslag spelar dock rocka en relativt underordnad roll vid västkustfisket. Huvudmassan torde numera försäljas i färskt tillstånd. Endast de köttiga delarna av bröstfenorna (»vingarna») tillvaratagas av denna fisk.

Makrill ilandföres i samtliga västkustlänen. Endast i Hallands samt Göteborgs och Bohus län är emellertid makrillfisket av större betydelse. Av särskilt stor vikt är detta fiske i Göteborgs och Bohus län, där det, vad fångstvärdet beträffar, kommer näst efter sillfisket.

Makrillfisket bedrives på flera sätt såsom med dörj, drivgarn, snörpvad, landvad och bottengarn. Samtliga dessa fisken idkas under sommaren från och med maj till och med september. Huvudmassan av den makrill, som ilandföres, saluföres i färskt tillstånd. Under normala tider bedrives emellertid ett omfattande fiske med dörj av svenska fiskare i Nordsjön, och försäljes den härvid erhållna makrillen saltad till svenska, norska och danska uppköpare för export på Nordamerika. Under krisåren ha dock även fångsterna från detta Nordsjöfiske försålts i hemlandet. De viktigaste försäljningsorterna inom landet för färsk makrill, äro Koster, Strömstad, Smögen, Lysekil, Marstrand och Göteborg.

Rödspotta fiskas utefter hela västkusten samt dessutom utefter Skånes sydkust. I Östersjön träder emellertid rödspottan i betydelse tillbaka för flundran. Från och med Öresund och norrut på västkusten blir däremot fångstvärdet av rödspotta betydligt högre än det av flundra. Rödspotta fiskas åtminstone på västkusten så gott som hela året runt. De största fångsterna göras dock över allt på högsommaren och hösten. Vid denna tid är också kvaliteten bäst.

I statistiken redovisas vanligen fångsterna av *rödtunga* tillsammans med dem av rödspotta. Rödtungan fiskas så gott som endast av bohuslänska fiskare och saluföres liksom rödspottan i allmänhet i Göteborg. I likhet med rödspottan fiskas rödtungan hela året runt, dock huvudsakligen under den varmare delen av året. Numera torde fångstmängd och fångstvärde av rödtunga vara större än av rödspotta.

Hälleflundra fiskas endast i Göteborgs och Bohus län. Av någon större betydelse är dock ej denna fisk här heller. Huvudmassan erhålles vid storsjöfisket och försäljes i saltat tillstånd. En mindre del fångas av trålare och saluföres färsk.

Flundra även kallad skrubbskädda eller skrubba fiskas från och med Stockholms län runt hela rikets kust. Den måste också betraktas som Östersjöns viktigaste flatfisk. Å västkusten landföras visserligen rätt stora kvantiteter av flundra. I förhållande till andra flatfiskar spelar den dock här en underordnad roll. I Stockholms, Södermanlands och Östergötlands län är ävenledes flundrefisket av ganska ringa betydelse, då flundran endast relativt sparsamt förekommer så nordligt. Sin största betydelse har flundrefisket i Kalmar och Gottlands län, där det i fångstvärde stundom överträffar torskfisket. Även i Blekinge och Kristianstads län samt utefter Malmöhus läns östersjökust hör flundrefisket till de viktigare havsfiskena.

På västkusten saluföres flundra så gott som hela året runt. På ostkusten däremot bedrives flundrefisket så gott som uteslutande under sommaren och hösten. Under eftersommaren och hösten är också kvaliteten av denna fisk bäst.

I statistiken redovisas vanligen fångsterna av *sandskädda* (»slätta») gemensamt med dem av flundra. Fångstvärdet av sandskädda är ock vanligen mycket obetydligt i förhållande till det av flundra.

Fisket efter *piggvar* har ungefär samma utbredning som flundrefisket. I Östersjön norr om Kristianstads län saknar det dock större betydelse. I såväl Kristianstads som Malmöhus län är däremot dess fångstvärde ganska stort. I Hallands län är detta fiske åter av mindre betydelse. För Göteborgs och Bohus län är fångstvärdet av denna fisk ganska stort, även om det jämfört med fångstvärdet av andra fiskslag i detta län är relativt obetydligt. I förhållande till fångstmängden är emellertid fångstvärdet av denna fisk såväl i Göteborgs och Bohus som i Hallands län betydligt högre än i övriga län, beroende på att piggvaren i Kattegatt och Skagerak uppnår en avsevärt bättre kvalitet än i Östersjön. I Göteborgs och Bohus län landföres piggvar hela året runt, i övriga län huvudsakligen på försommaren.

Endast i Göteborgs och Bohus län är fångstvärdet av *slätvar* av större betydelse. Även här når dock aldrig fångstvärdet av denna fisk upp till några större summor. Slätvar erhålles och saluföres i allmänhet jämsides med piggvar.

Fisket efter äkta *tunga* bedrives visserligen vid alla västkustlänen, dock huhuvudsakligen i Göteborgs och Bohus län. Tyvärr redovisas i statistiken fångsterna av äkta tunga delvis tillsammans med dem av *rödtunga* och *bergskädda* och är därför svårt att avgöra storleken av fångsterna av det förstnämnda fiskslaget. I stort sett torde emellertid fångstvärdet av äkta tunga vara ungefär detsamma som fångstvärdet för piggvar eller slätvar. Den räknas i Göteborgs och Bohus län liksom de två sista fiskarterna till den s. k. finfisken, och är dess fångstvärde därför relativt högt i förhållande till fångstmängden.

Fiske efter *sjurygg* förekommer endast i Kalmar, Kristianstads, Malmöhus samt i Göteborgs och Bohus län, men endast i Malmöhus län bedrives det i någon nämnvärd utsträckning. Ej heller här spelar det emellertid någon större roll.

Det är huvudsakligen under våren, som fisket efter sjurygg bedrives. I fråga om kvalitet står köttet av hanen (stenbiten) betydligt över det av honan (kvabbso) och betingar därför ett betydligt högre pris på fiskmarknaden.

Näbbgädda (även kallad horngädda eller hornfisk) landföres i Malmöhus, Kristianstads, Hallands samt Göteborgs och Bohus län. Endast i Malmöhus län har emellertid näbbgäddan någon större betydelse i förhållande till andra fiskslag. Fisket efter näbbgädda bedrives huvudsakligen på våren.

Räkfiske bedrives i Malmöhus samt Göteborgs och Bohus län. I det förra länet saknar det större betydelse, däremot är det av en viss vikt i det senare. Huvudmassan av räkfångsten här utgöres av den stora *djuphavsräkan* som erhålles huvudsakligen på två ställen nämligen vid Koster och i Gullmarsfjorden. I förhållande till fisket efter djuphavsräkan spelar det efter den lilla *strandräkan* numera en rätt obetydlig roll.

Fisket efter djuphavsräkan, som bedrives med trål, pågår så gott som hela året runt, dock mest på sommaren. Strandräkan fiskas däremot så gott som uteslutande under sommarmånaderna.

Genom trålning erhålles också en del *havskräftor*. Av större betydelse är emellertid ej denna fångst.

Krabbor fångas och ilandföras på spridda ställen vid västkusten, särskilt Varberg och Göteborg.

Krabbfisket pågår huvudsakligen på sommaren och hösten.

Liksom krabbor fiskas också *hummer* utefter hela västkusten ned till Öresund. Endast i Hallands och Göteborgs och Bohus län är emellertid hummerfisket av någon större betydelse. Särskilt är hummerfisket av stor vikt i Göteborgs och Bohus län, där detta fiske måste räknas till de viktigare.

Hummerfisket, som är helt förbjudet under tiden 15 juli—14 september, pågår huvudsakligen på hösten och våren.

Ostronfiske bedrives endast i Göteborgs och Bohus län och där endast på några få ställen. Någon betydligare roll spelar därför ej detta fiske.

Kustfisket efter *lax* bedrives i större eller mindre utsträckning i alla de län, som gränsa till havet. Det är isynnerhet utefter tre sträckor av kusten, som detta fiske har särskilt stor betydelse, nämligen utefter norrlandskusten till och med Gävleborgs län, från och med Kalmar läns kust till och med Kristianstads läns östersjökust samt vid kusten av Hallands län. Dessutom spelar laxfisket också, åtminstone

tidvis, rätt stor roll vid Gottland. Alldeles särskilt stor betydelse har laxfisket vid de tre nordligaste länens kust. I Norrbottens län överträffar detta fiske i fångstvärde stundom till och med strömmingsfisket. Utefter hela östersjökusten bedrives laxfisket huvudsakligen på våren och fortsättes åtminstone i de nordliga länen till omkring midsommar. På västkusten pågår detta fiske i allmänhet till och med augusti. Utanför Blekinge och vid Gottland erhålles lax tidvis även på hösten och vintern.

I förhållande till laxfisket spelar fisket efter *laxöring* en mycket underordnad roll på de flesta delarna av kusten. Endast i Kristianstads län (på dess östra kust) och i Malmöhus län brukar fångstvärdet av laxöring vara lika stort eller större än det av lax. Fisket efter laxöring bedrives här huvudsakligen under sommarmånaderna. I förhållande till fångstmängden är alltid fångstvärdet av laxöring betydligt mindre än av lax vid kustfisket.

I fråga om kustfisket skiljes dock ej alltid skarpt mellan lax och laxöring. Detta gäller också om inlandsfisket, där det ofta är mycket svårt att statistiskt särskilja fångsterna av dessa två fiskslag. Inlandsfiskena av lax och laxöring behandlas därför här gemensamt som laxfiske. I de fyra nordligaste länen är inlandsfisket efter lax av utomordentligt stor betydelse, och måste här näst sikfisket anses som det viktigaste fisket. I kustlänen spelar naturligtvis det egentliga laxfisket härvidlag den största rollen. I Jämtlands län är däremot fisket efter laxöring av större betydelse. I förhållande till de nordligaste länen är visserligen fångstvärdet av lax i Gävleborgs län ej så stort, men spelar dock laxfisket även i detta län en mycket viktig roll. I Uppsala län fiskas visserligen lax i stort sett endast på ett ställe, nämligen vid Älvkarleö, men trots detta är dock fångstvärdet av inlandsfisket efter lax i detta län i regel större än av något annat fiskslag. I Kopparbergs län är däremot laxfisket eller rättare sagt laxöringfisket — det torde vara så gott som uteslutande laxöring, som här erhålles — av mindre betydelse är gädd-, abborr- och sikfiskena.

I mellersta Sverige är inlandsfisket efter lax av betydelse huvudsakligen i de län, som gränsa intill Vänern och Vättern och äga vattendrag lämpade för laxens uppstigning eller alltså Värmlands, Skaraborgs och Östergötlands län. Ehuru laxfisket i dessa län är av mycket stor vikt, har det dock ej dominerande betydelse. Detta kan däremot sägas om laxfisket i floderna i Hallands och Blekinge län. I båda dessa län utgör nämligen fångstvärdet av inlandsfisket efter lax betydligt över hälften av fångstvärdet av hela inlandsfisket. Trots detta utgör dock fångstvärdet av lax i dessa båda län en relativt ringa del av fångstvärdet av denna fisk i hela riket.

I södra och mellersta Sverige är laxfisket i sjöarna och floderna till största delen ett vår- och sommarfiske. I norra Sverige bedrives detta fiske däremot huvudsakligen endast under själva högsommaren. I så gott som hela riket upphör laxfisket i september.

Gädda kan nog betraktas som Sveriges viktigaste söt- och bräckvattensfisk. Vid kusten fiskas den utefter hela ostkusten till och med Malmöhus län. Sin största betydelse har dock detta fiske på kuststräckan från och med Stockholms till och med Blekinge län och framför allt på de delar av denna kuststräcka, som har en mer utvecklad skärgård. Här kommer därför gäddfisket också i betydelse näst efter strömmings- och ålfisket, vad fångstvärdet angår. Vad inlandsfisket beträffar, har gäddan största betydelsen i södra och mellersta Sverige och måste gäddfisket här i allmänhet betraktas som det viktigaste av alla inlandsfiskena. Inom vissa lokala områden överträffas emellertid här fångstvärdet av gädda av fångstvärdet av andra fiskslag såsom lax, gös och abborre. Ehuru fångstvärdet av gädda är ganska stort även i de

norrländska länen, träder dock, som förut nämnts, gäddfisket här i betydelse tillbaka för laxoch sikfiskena.

Gäddfisket bedrives huvudsakligen höst, vinter och vår. Gäddans kvalitet anses vara bäst under vintern. Största fångsterna göras dock i allmänhet under våren.

Abborrfisket har ungefär samma utbredning som gäddfisket. Vid kusten av Östersjön kommer också abborrfisket i betydelse näst efter gäddfisket. Även vad inlandsfisket beträffar är abborrfisket i allmänhet mest utvecklat i de trakter, där gäddfisket har sin största betydelse. I fråga om fångstvärde kommer också abborrfisket i södra och mellersta Sveriges vattendrag i allmänhet näst efter gäddfisket. Det överträffas dock i några län av gös- och braxenfiskena.

Abborren fiskas huvudsakligen på våren och sommaren.

Ål fiskas över så gott som hela landet och såväl på ostkusten som västkusten. På norrlandskusten är emellertid ålfisket av underordnad betydelse. I Upplands, Södermanlands och Östergötlands skärgårdar hör detta fiske däremot till de viktigare, och utefter Kalmar, Blekinge och Kristiansstads läns kust överträffas det i fångstvärde endast av strömmingsfisket. Största fångstvärdet har kustfisket efter ål i Kalmar och Malmöhus län. I det sistnämnda länet överträffas detta fiske dock i fångstvärde utom av sillfisket även av torskfisket. På västkusten är ålfisket utom i Öresund av större betydelse endast i Göteborgs och Bohus län, och måste här räknas till de viktigaste inomskärs bedrivna fiskena.

Vad inlandsfisket efter ål beträffar, så har detta sin största betydelse söder om Dalälven. Här överträffas det i fångstvärde endast av gädd- abborr- gös- och braxenfiskena. För hela riket är emellertid fångstvärdet av inlandsfisket efter ål betydligt mindre än av kustfisket efter denna fisk.

Den i södra Sverige fångade ålen avsattes före år 1914 huvudsakligen i Tyskland.

Huvudmassan av ål fångas under eftersommaren och hösten. Särskilt är kustfisket i stort sett koncentrerat till månaderna augusti, september och oktober.

Kustfiske efter *sik* bedrives från och med Norrbottens till och med Kristianstads läns östersjökust. På sydkusten saknar emellertid detta fiske större betydelse. Av stor vikt är däremot sikfisket utefter hela norrlandskusten och tilltager i betydelse mot norr. I fråga om fångstvärde tävlar också sikfisket i de norrländska skärgårdarna med laxfisket. Även vid Stockholms och Kalmar läns kust hör sikfisket till de viktigare fiskena.

Beträffande inlandsfisket efter sik har detta utan gensägelse sin största betydelse i de tre nordligaste länen, där sikfisket får anses som det viktigaste inlandsfisket. I dessa tre län fiskas också betydligt över hälften av all sik i riket. I de två sydligaste norrlandslänen, Västernorrlands och Gävleborgs län, är sikfisket i insjöarna och floderna också av ganska stor betydelse. Även i Kopparbergs län är fångstvärdet av sik rätt högt.

Av mycket stor betydelse är sikfisket också i de län, som omgiva de stora mellansvenska sjöarna och framför allt i Skaraborgs, Värmlands, Jönköpings och Östergötlands län. Även i Kronobergs län visar sikfisket ett relativt högt fångstvärde.

Huvudmassan av siken fångas på hösten. Endast en mindre del erhålles under våren och försommaren.

Fiske efter *siklöja* bedrives vid kusten endast i Norrbottens och Västerbottens län och endast vid kusten av Norrbottens län, är det av större betydelse. Här spelar det emellertid en ganska betydande roll och kommer ifråga om fångstvärdet näst efter lax- och sikfiskena, och får siklöjefisket här anses som det förnämsta i hela landet.

Inlandsfisket efter siklöja har ungefär samma utbredning som inlandsfisket efter sik. I Kronobergs län fiskas emellertid så gott som ingen siklöja.

I likhet med siken fiskas siklöjan huvudsakligen på hösten. En mycket viktig del av siktlöjefångsten utgör rommen. Denna betingar ofta ett betydligt högre pris pr kilogram än själva fisken.

Kustfisket efter *gös* spelar ingenstädes någon större roll. Av mycket stor betydelse är däremot gösfisket i de län, som omgiva sjöarna Vänern, Hjälmaren och Mälaren, alltså Skaraborgs, Värmlands, Örebro, Västmanlands, Upplands, Stockholms och Södermanlands län. Från de tre nämnda sjöarna härstammar också betydligt över hälften av rikets hela gösfångst. I dessa trakter tävlar också gösfisket i betydelse med gäddfisket och åtminstone i Mälaren och Hjälmaren är fångstvärdet av gös i regel större än av gädda. Av relativt stor betydelse är också gösfisket i Gävleborgs och Östergötlands län.

Gösen fiskas huvudsakligen på vintern, våren och försommaren. Huvudmassan torde fångas på våren och försommaren.

Vid kusten fiskas *lake* från och med Norrbottens till och med Kalmar län. I förhållande till övriga kustfiskar spelar emellertid laken en underordnad roll. Kustfisket efter lake är av betydligt mindre vikt än inlandsfisket efter denna fisk. Detta senare fiske bedrives också över så gott som hela landet, och får laken isynnerhet i mellersta delarna av landet betraktas som en av de ekonomiskt viktigare fiskarna. Av särskilt stor betydelse är lakfisket i Vänern. Från de till Vänern gränsande länen kommer också över hälften av hela rikets fångst av denna fisk.

Laken fiskas huvudsakligen under den kallare delen av året.

Fiske efter *röding* bedrives huvudsakligen inom två skilda områden, nämligen i Norrland och Kopparbergs län samt i Vättern. I Övriga delar av landet är det av underordnad betydelse. I Norrland är det särskilt i Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län, som rödingsfisket spelar en större roll. Här kommer det också i betydelse i allmänhet efter lax-, sik- och siklöjefiskena.

Även i Vättern är rödingfisket av mycket stor vikt och är i denna sjö det i ekonomiskt avseende viktigaste fisket. Rödingen fiskas huvudsakligen under sommaren och hösten.

Vid kusten fiskas *braxen* från och med Norrbottens till och med Kalmar län. Sin största betydelse har emellertid detta kustfiske i Upplands, Södermanlands och Östergötlands skärgårdsområde, Betydligt viktigare än kustfisket är emellertid inlandsfisket efter denna fisk. Detta bedrives också så gott som över hela landet. I mellersta och södra Sverige måste också braxen räknas till de ekonomiskt sett viktigare fiskarna.

Största mängden av braxen erhålles på våren, men även på hösten fångas särskilt i sydligaste Sverige en ganska betydande mängd.

Kustfisket efter *mört* bedrives utefter hela ostkusten och spelar på flera sträckor en ganska betydande roll. Särskilt är detta fallet i Stockholms, Östergötlands, Kalmar och Blekinge län. I Kalmar läns skärgårdsområde får mörtfisket till och med anses tillhöra de viktigare fiskena.

Inlandsfisket efter mört idkas i samtliga län och har flerstädes såsom i Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs och Norrbottens län ganska stor betydelse. Under normala år är också sammanlagda fångstvärdet av kustfisket efter mört mindre än fångstvärdet av inlandsfisket efter samma fisk.

Huvudsakliga fisket efter mört såväl vid kusten som inne i landet bedrives under våren och försommaren.

Kustfisket efter *id* bedrives ungefär utefter samma kuststräcka som mörtfisket och spelar också sin största roll i de trakter, som mörtfisket är mest utvecklat. På grund av sin mindre talrikhet lämnar dock iden i regel ej så stort ekonomiskt utbyte som mörten.

Inlandsfisket efter id är av betydligt mindre omfattning än kustfisket. Endast i Kopparbergs och Kalmar län kan detta fiske sägas vara av någon större vikt.

Iden fiskas huvudsakligen på våren.

Fisket efter *harr* har betydelse huvudsakligen i norrlandslänen och i Kopparbergs län. Särskilt är detta fiske av viss vikt i Jämtlands län. I mellersta Sverige bedrives fiske efter harr förnämligast i Vättern. Någon större betydelse har det dock ej här.

Nors eller *slom* fiskas endast i mellersta Sverige från och med Jönköpings län i söder till och med Kopparbergs län i norr. Ingenstädes är den emellertid av någon större ekonomisk betydelse. Största fångstvärdet visa i allmänhet länen vid Vänern och Hjälmaren. Särskilt i Värmlands läns fiskas ganska mycket nors. Vid kusten fångas mycket obetydliga mängder av denna fisk.

Huvudsakligast infaller fisket under våren.

Ruda fiskas mest i östra delarna av mellersta och Södra Sverige. Fisket efter denna fisk är dock ingenstädes av större betydelse. Det bedrives så gott som uteslutande på våren.

Fiske efter *sutare* i naturliga sjöar förekommer från Kopparbergs län i norr i större delen av mellersta och södra Sverige. Detta fiske spelar dock endast på få ställen någon större roll. Endast Östergötlands, Kronobergs och Kristianstads län uppvisa några större fångstsiffror från detta fiske, men ej heller i dessa län kan sutarefisket i naturliga sjöar sägas vara av någon avsevärd betydelse.

Dammodling av sutare förekommer flerstädes i mellersta och södra Sverige och härigenom erhålles huvudmassan av denna fiskart. Sin största ekonomiska betydelse har dammodlingen av sutare i Kronobergs, Malmöhus och Kristianstads län. Särskilt i Kristianstads och Malmöhus län är dammodlingen av sutare av stor betydelse. Fångstvärdet av sutare kommer därför i dessa län i tredje eller fjärde rummet av alla inlandsfiskena.

Huvudmassan av sutare saluföres på hösten, då dammarna utfiskas.

Karp erhålles uteslutande genom dammhushållning. Någon nämnvärd utveckling har denna endast i Kronobergs, Kristianstads och Malmöhus län, och endast i de två sistnämnda länen är den av större betydelse. Från de två sistnämnda länen härstammar också huvudmassan av årsproduktionen av karp och åtminstone i Kristianstads län är fångstvärdet av karp större än av någon annan sötvattensfisk.

Liksom sutaren kommer karpen i handeln så gott som uteslutande under hösten.

Nejonögon fiskas i någon avsevärdare omfattning endast i de älvar, som utflyta i Östersjön och mest i Norrland och i Uppsala län (Älvkarleby). Något större ekonomiskt värde har emellertid ej denna fisk.

Kräftor fiskas över så gott som hela södra och mellersta Sverige till och med Gävleborgs län i norr. Innan kräftpesten för några år sedan inkom i landet var kräftfisket i de län som omgiva Hjälmaren alltså Örebro, Västmanlands och Södermanlands län av största betydelse. Numera kommer däremot huvudmängden av kräftor från Smålandslänen och Östergötlands län.

Kräftfisket pågår i allmänhet under augusti, september och oktober månader.

Bil. 2.

Tillförsel av färsk fisk järnvägsledes oktober 1920.

		Kilometer.	Kilogram.	Summa.
	Till **Stockholm.**			
	A. Saltsjöfisk.			
Från Västkusten:	Göteborg	458	259,260	
	Munkedal	491	320	
	Lysekil	530	9,860	
	Varberg	505	5,920	
	Falkenberg	571	17,910	
	Halmstad	528	5,190	298,460
» Skåne och Blekinge:	Hälsingborg	600	3,940	
	Landskrona	598	2,350	
	Malmö	600	12,990	
	Simrishamn	626	460	
	Åhushamn	564	270	
	Mörrum	518	2,520	
	Karlshamn	510	990	
	Ronneby	528	1,140	
	Karlskrona	540	12,010	36,670
» Ostkusten:	Mönsterås	415	100	
	Oskarshamn	398	1,510	
	Västervik	305	2,050	
	Nyköping	105	1,080	
	Vagnhärad	67	1,450	
	Nynäshamn	63	51,460	
	Segersäng	46	260	
	Viggbyholm	14	530	
	Runö	25	270	
	Österskär	29	300	
	Norrtälje	77	470	
	Hargshamn	157	770	60,250
» Norge:	Kristiania	432	2,760	
	Trondhjem	748	33,540	36,300
	Summa			431,680

	Kilometer.	Kilogram.	Summa.
B. Insjöfisk.			
Från Vänern: Karlstad	330	1,220	
Otterbäcken	312	400	
Lidköping	345	210	
Lilleskog	433	140	1,970
» Vättern: Askersund	230	3,020	
Motala	268	490	
Vadstena	260	540	
Jönköping	375	200	
Hjo	368	500	
Karlsborg	357	200	4,950
» Mälaren: Södertälje	38	3,370	
Västerås	111	120	
Arboga	163	280	3,770
I övrigt: Tumba	23	100	
Eskilstuna	119	820	
Katrineholm	134	150	
Älvkarleö	154	750	
Örebro	224	230	
Mullsjö	381	600	
Perstorp	542	680	
Eslöv	566	380	3,710
Summa			14,400
Mindre poster			560
Summa summarum			446,640
Till **Linköping.**			
A. Saltsjöfisk.			
Från Västkusten: Göteborg	347	21,820	
Strömstad	449	150	
Varberg	394	140	22,110
» Skåne och Blekinge: Hälsingborg	376	260	
Malmö	389	1,880	
Karlshamn	299	1,000	
Karlskrona	339	4,560	7,700
» Ostkusten: Brömsebro	289	260	
Ålem	200	1,580	
Mönsterås	204	840	
Oskarshamn	187	1,100	
Transport		3,780	29,810

	Kilometer.	Kilogram.	Summa.
Transport		3,780	29,810
Från Ostkusten: Västervik	115	1,050	
Arkösund	100	420	
Norrköping	47	7,320	
Nyköping	106	230	
Oxelösund	119	1,010	
Stockholm	211	270	
Gävle	350	490	14,570
» Norge: Trondhjem	872		1,860
Summa			46,240
B. Insjöfisk.			
Från Vänern: Karlstad	259		150
» Vättern: Motala	59		460
I övrigt: Norsbolm	24	4,720	
Doverstorp	44	220	
Opphem	38	220	
Katrineholm	95	200	
Eskilstuna	159	910	6,270
Summa			6,880
Mindre poster			570
Summa summarum			53,690
Till **Jönköping.**			
A. Saltsjöfisk.			
Från Västkusten: Göteborg	183	31,090	
Varberg	207	470	
Falkenberg	211	710	
Halmstad	187	1,990	34,260
Skåne och Blekinge: Mörum	236	100	
Karlshamn	213	1,170	
Karlskrona	253	1,450	2,720
» Ostkusten: Oskarshamn	191	900	
Västervik	196	2,780	3,680
» Norge: Trondhjem	958		2,130
Summa			42,790
B. Insjöfisk.			
Från Vänern: Mariestad	140	240	
Lidköping	134	1,430	1,670
Transport			1,670

	Kilometer.	Kilogram.	Summa.
Transport			1,670
I övrigt: Nässjö	43	300	
Eksjö	64	340	
Gripenberg	85	310	950
Summa			2,620
Mindre poster			525
Summa summarum			45,935
Till **Örebro.**			
A. Saltsjöfisk.			
Från Västkusten: Göteborg	284	39,390	
Lysekil	354	180	
Varberg	320	500	40,070
» Skåne och Blekinge: Hälsingborg	472	100	
Landskrona	476	480	
Malmö	478	310	
Simrishamn	496	130	
Karlshamn	388	470	
Karlskrona	428	720	2,210
» Ostkusten: Kalmar	377	120	
Västervik	268	480	
Norrköping	138	150	
Oxelösund	175	1,780	
Gävle	228	2,630	
Söderhamn	304	3,310	8,470
» Norge: Trondhjem	719		7,740
Summa			58,490
B. Insjöfisk.			
Från Vänern: Mariestad	117		190
» Vättern: Askersund	56	470	
Motala	94	640	
Vadstena	115	270	
Karlsborg	172	660	2,040
» Mälaren: Köping	71		120
I övrigt: Gräveby	9	270	
Hasselfors	61	200	
Vingåker	69	120	590
Summa			2,940
Mindre poster			455
Summa summarum			61,885

	Kilometer.	Kilogram.	Summa.
Till **Falun.**			
A. Saltsjöfisk.			
Från Västkusten: Göteborg	478	5,350	
Lysekil	479	180	5,530
» Ostkusten: Nynäshamn	311	1,270	
Stockholm	248	1,320	
Gävle	92	3,530	
Söderhamn	168	4,650	10,770
» Norge: Trondhjem	689		990
Summa			17,290
B. Insjöfisk.			
Från Vänern: Åmål	314		340
» Vättern: Motala	287	290	
Hjo	395	200	490
» Mälaren: Arboga	196		490
I övrigt: Bomsarvet	21	180	
Eskilstuna	192	270	450
Summa			1,770
Mindre poster			210
Summa summarum			19,270
Till **Boden.**			
A. Saltsjöfisk.			
Från Västkusten: Göteborg	1,399		350
» Ostkusten: Piteå	98	970	
Luleå	36	2,290	3,260
» Norge: Trondhjem	1,029	130	
Narvik	437	4,950	5,080
Summa			8,690
B. Insjöfisk.			
Från Gammelstad	27	140	
Sandträsk	40	360	
Avafors	49	420	
Morjärv	74	300	
Haparanda	167	300	1,520
Summa			1,520
Mindre poster			130
Summa summarum			10,340

Minuthandelspriser i medeltal å fisk

Bil. 3 a.

under tiden 22 november—4 december 1920.

(Priserna i öre per kilogram.)

Fisksorter	Stockholm	Norrköping	Kalmar	Karlskrona	Malmö	Göteborg	Karlstad	Örebro	Gävle	Sundsvall	Östersund	Anmärkningar
Sill	128	103	104	77	107	101	113	99	75	100	104	[1] En not. d. 24/11.
Strömming	131	115	125	86	80	160	143	121	91	115	141	[2] Frusen.
Kolja	163	147	110	150	108	114	165	136	151	200	150	[3] Två not. d. 24 och 27/11.
Torsk	194	122	100	39	87	101	179	133	160	200	150	
Vitling	115	106	—	—	100	80	105	90	95	200	150	
Rödspotta	239	225	221	215	232	211	221	218	207	250	200	
Sjötunga (Rödtunga)	332	296	—	—	—	294	194	346	239	—	200[1]	
Makrill	—	—	—	—	—	—	131[2]	—	—	—	—	
Abborre	226	200	150	149	174	278	250	115	238	164	200	
Gädda	302	271	250	229	291	373	336	279	320	329	348	
Ål	539	437	353	342	409	390	491	457	—	—	450[1]	
Gös	378	388	—	406	431	443	386	356	378	408	460	
Braxen	205	166	—	—	139	263	155	73	233	200	—	
Sik	300	256	300	240	138	236	329	256	333	350	350	
Mört	40	59	99	—	99	114	50	27	—	75	100[3]	

Förstahandspriser i medeltal å fisk

Bil. 3 b.

under tiden 22 november—4 december 1920.

(Priserna i öre per kilogram.)

Fisksorter	Stockholm	Stockholm (Auktionshallspriset)	Norrköping	Kalmar	Karlskrona	Malmö	Göteborg	Karlstad	Örebro	Gävle	Sundsvall	Östersund	Anmärkningar
Sill	86	43	80	80	53	84	57	82	74	49	55[1]	65	[1] Beräknat efter en offert från Göteborg + frakttillägg t. Sundsvall.
Strömming	92	76	91	103	57[2]	—	115	105	91	65	67	114	[2] Två not. d. 23/11 och 3/12.
Kolja	111	45	105	86	125[3]	—	59	101	103	81	116[1]	91	[3] En not. d. 25/11.
Torsk	120	45	90	74	25	48	44	110	94	104	90[1]	90	[4] En not. d. 24/11.
Vitling	73	14	78	—	—	—	29	71	68	54	—	96	
Rödspotta	185	80	182	183	175	178	128	163	183	152	160[1]	116	
Sjötunga (Rödtunga)	290	—	254	—	—	—	203	140	310	184	—	110[4]	

Fisksorter	Stockholm	Stockholm (Auktionshallspriset)	Norrköping	Kalmar	Karlskrona	Malmö	Göteborg	Karlstad	Örebro	Gävle	Sundsvall	Östersund	Anmärkningar
Makrill	—	—	—	—	—	—	—	100[1])	—	—	—	—	[1]) Frusen.
Abborre	164	116	155	113	105	142	206	175	87	—	61	153	[2]) En not. d. $^{24}/_{12}$.
Gädda	235	165	231	200	177	236	293	267	236	250	209	282	[3]) Två not. ^{24} och $^{27}/_{12}$.
Ål	480	398	385	279	290	359	305	375	394	—	—	360[2])	
Gös	320	255	333	—	355	375	353	312	305	312	345	364	Obs.! I prisuppgifterna för Stockholm (kol. 1) ingå icke de i kol. 2 meddelade prisen.
Braxen	112	85	124	—	—	89	190	99	44	150	—	—	
Sik	209	184	225	243	195	—	165	223	221	300	200	248	
Mört	25	—	39	64	—	55	63	40	14	—	—	73[3])	

Mellanhandsvinst i procent av förstahandspriset å fisk

Bil. 3 c

under tiden 22 november—4 december 1920.

Fisksorter	Stockholm	Stockholm Mellanhandsvinst i % av auktionshallspriset	Norrköping	Kalmar	Karlskrona	Malmö	Göteborg	Karlstad	Örebro	Gävle	Sundsvall	Östersund	Anmärkningar
Sill	48,8	197,7	28,8	30,0	45,3	27,4	77,2	37,8	33,8	53,1	81,8[1])	60,0	[1]) Beräknat efter endast ett förstahandspris, lämnat den 4 dec. samt minuthandelspris för hela perioden.
Strömming	42,4	72,4	26,4	21,4	50,9	—	39,1	36,2	33,0	40,0	71,6	23,7	
Kolja	46,8	262,2	40,0	27,9	20,0	—	93,2	63,4	32,0	86,4	72,4[1])	64,8	
Torsk	61,7	331,1	35,6	35,1	56,0	81,3	129,5	62,7	41,5	53,8	122,2[1])	66,7	
Vitling	57,5	721,4	35,9	—	—	—	175,9	47,9	32,4	75,9	—	56,3	
Rödspotta	29,2	198,8	23,6	20,8	22,9	30,3	64,8	35,6	19,1	36,2	56,3[1])	72,4	
Sjötunga (Rödtunga)	14,5	—	16,5	—	—	—	44,8	38,6	11,6	29,9	—	81,8	
Makrill	—	—	—	—	—	—	—	31,0[2])	—	—	—	—	[2]) Frusen.
Abborre	37,8	94,8	29,0	32,7	41,9	22,5	35,0	42,9	32,2	—	168,9	30,7	
Gädda	28,5	83,0	17,3	25,0	29,4	23,3	27,3	25,8	18,2	28,0	57,4	23,4	
Ål	12,3	35,4	13,5	26,5	17,9	13,9	27,9	30,9	16,0	—	—	25,0	
Gös	18,1	48,2	16,5	—	14,4	14,9	25,5	23,7	16,7	21,2	18,3	26,4	
Braxen	83,0	141,2	33,0	—	—	56,2	38,4	56,6	65,9	55,3	—	—	
Sik	43,5	63,0	13,8	23,5	23,1	—	43,0	47,5	15,8	11,0	75,0	21,0	
Mört	60,0	—	51,3	54,7	—	80,0	81,0	25,0	92,9	—	—	37,0	

Minuthandelspriser i medeltal å fisk

Bil. 3 d.

under tiden 24 januari—5 februari 1921.

(Priserna i öre per kilogram.)

Fisksorter	Stockholm	Norrköping	Kalmar	Karlskrona	Malmö	Göteborg	Karlstad	Örebro	Gävle	Sundsvall	Östersund	Anmärkningar
Sill	102	76	90	71	97	84	71	67	78	96	100	[1] Notering å förstahandspris saknas.
Strömming	131	95	106	(100)[1]	111	173	142	125	116	145	127	
Kolja	193	166	125	—	137	127	159	162	154	200	150	
Torsk	203	141	100	66	123	129	173	149	148	200	150	
Vitling	126	113	—	—	84	94	94	120	150	—	150	
Rödspotta	279	280	—	223	252	290	263	269	197	270	200	
Sjötunga (Rödtunga)	350	—	—	—	—	373	—	—	313	—	—	
Makrill	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Abborre	239	220	—	150	195	200	(238)[1]	129	—	250	250	
Gädda	345	328	300	250	360	388	317	339	294	300	290	
Ål	573	525	—	302	438	494	—	503	—	—	—	
Gös	389	373	—	410	450	467	379	325	369	413	500	
Braxen	218	—	—	—	—	257	—	73	—	—	—	
Sik	305	—	—	—	300	250	353	205	—	300	252	
Mört	—	48	100	—	133	108	—	30	—	—	—	

Förstahandspriser i medeltal å fisk

Bil. 3 e.

under tiden 24 januari—5 februari 1921.

(Priserna i öre per kilogram.)

Fisksorter	Stockholm	Norrköping	Kalmar	Karlskrona	Malmö	Göteborg	Karlstad	Örebro	Gävle	Sundsvall	Östersund	Anmärkningar
Sill	57	54	48	58	61	43	44	52	42	61	58	
Strömming	82	76	67	—	70	136	85	101	72	111	86	
Kolja	128	129	74	—	116	71	112	129	85	112	79	
Torsk	131	109	63	44	77	78	109	116	84	119	79	
Vitling	68	87	—	—	63	44	76	90	87	—	82	
Rödspotta	210	240	—	189	206	212	219	226	148	208	144	
Sjötunga (Rödtunga)	300	—	—	—	—	303	—	—	223	—	—	

Fisksorter	Stockholm	Norrköping	Kalmar	Karlskrona	Malmö	Göteborg	Karlstad	Örebro	Gävle	Sundsvall	Östersund	Anmärkningar
Makrill	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Abborre	105	182	—	106	131	150	—	97	—	150	200	
Gädda	268	291	237	202	298	311	250	291	208	222	219	
Ål	482	466	—	205	399	411	—	440	—	—	—	
Gös	294	323	—	355	350	396	300	283	270	311	324	
Braxen	100	—	—	—	—	196	—	50	—	—	—	
Sik	277	—	—	—	250	200	309	175	—	216	201	
Mört	—	34	63	—	75	78	—	16	—	—	—	

Mellanhandsvinst i procent av förstahandspriset å fisk

Bil. 3 f.

under tiden 24 januari—5 februari 1921.

Fisksorter	Stockholm	Norrköping	Kalmar	Karlskrona	Malmö	Göteborg	Karlstad	Örebro	Gävle	Sundsvall	Östersund	Anmärkningar
Sill	78,9	40,7	87,5	22,4	59,0	95,3	61,4	28,8	85,7	57,4	72,4	[1] Noteringar endast för en dag.
Strömming	59,8	25,0	58,2	—	58,6	27,2	67,1[1]	23,8	61,1	30,6	47,7	
Kolja	50,8	28,7	68,9[2]	—	18,1	78,9	42,0	25,6	81,2	78,6	89,9	[2] Noteringar endast för två dagar.
Torsk	55,0	29,4	58,7	50,0	59,7	65,4	58,7	28,4	76,2	68,1[2]	89,9	
Vitling	85,3	29,9	—	—	33,3	113,6	23,7	33,3[1]	72,4	—	82,9[2]	[3] Förstahandspriser endast från Södermalm; minuth.-pris även från övriga stadsdelar.
Rödspotta	32,9	16,7	—	18,0	22,3	36,8	22,4	19,0	33,1	29,8	38,9[1]	
Sjötunga (Rödtunga)	16,7	—	—	—	—	23,1	—	—	40,4[2]	—	—	
Makrill	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Abborre	127,6[3]	20,9	—	41,5	48,9	33,3[1]	—	33,0	—	66,7[1]	25,0[1]	
Gädda	28,7	12,7	26,6[2]	23,8	20,8	24,8	26,8	16,5	41,3	35,1	32,4	
Ål	18,9	12,7	—	47,3	9,8	20,2	—	14,3	—	—	—	
Gös	32,3	15,5	—	15,5	28,6	17,9	26,3	14,8	36,7	32,8	54,3[2]	
Braxen	118,0	—	—	—	—	31,1	—	46,0	—	—	—	
Sik	10,1	—	—	—	20,0	25,0	17,7	17,1	—	38,9	25,4	
Mört	—	41,2	58,7	—	77,3[1]	38,5	—	87,5[2]	—	—	—	

Minuthandelspriser i medeltal å fisk

Bil. 3 g.

under tiden 4 april—16 april 1921.

(Priserna i öre per kilogram.)

Fisksorter	Stockholm	Norrköping	Kalmar	Karlskrona	Malmö	Göteborg	Karlstad	Örebro	Gävle	Sundsvall	Östersund	Borås	Anmärkningar
ll	85	86	—	—	89	79	92	90	—	—	63	85	
römming	70	53	70	90	99	146	114	83	85	144	100	97	
olja	172	145	100	—	—	139	155	144	142	175	150	112	
orsk	168	114	91	37	96	99	152	113	118	172	148	81	
itling	95	89	—	—	—	89	87	—	82	117	150	81	
ödspotta	220	210	150	163	206	191	227	200	150	195	178	187	
ötunga (Rödtunga)	253	197	150	235	—	203	243	229	188	—	—	163	
akrill	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
bborre	218	193	226	147	167	241	169	129	105	200	213	—	
ädda	289	231	250	203	277	292	190	221	272	319	329	—	
l	574	454	317	295	453	500	477	450	—	—	—	—	
ös	337	343	—	—	436	405	327	318	375	402	411	—	
raxen	194	168	—	—	180	149	90	77	174	—	180	—	
k	297	234	—	—	—	253	360	198	—	342	321	—	
ört	80	58	74	34	105	108	40	25	58	—	100	—	

Förstahandspriser i medeltal å fisk

Bil. 3 h.

under tiden 4 april—16 april 1921.

(Priserna i öre per kilogram.)

Fisksorter	Stockholm	Norrköping	Kalmar	Karlskrona	Malmö	Göteborg	Karlstad	Örebro	Gävle	Sundsvall	Östersund	Anmärkningar
Sill	69	66	—	—	55	35	70	63	—	—	38	
Strömming	28	36	53	40	—	99	68	56	57	112	69	
Kolja	109	116	67	—	—	83	100	116	78	110	59	
Torsk	81	80	63	25	58	30	91	80	62	101	59	
Vitling	53	61	—	—	—	32	60	—	53	75	58	
Rödspotta	156	168	110	125	147	111	173	161	100	116	75	
Sjötunga (Rödtunga)	179	153	113	187	—	119	161	191	96	—	—	

Fisksorter	Stockholm	Norrköping	Kalmar	Karlskrona	Malmö	Göteborg	Karlstad	Örebro	Gävle	Sundsvall	Östersund	Anmärkningar
Makrill	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Abborre	153	152	186	109	139	183	98	88	68	158	174	
Gädda	210	198	200	158	217	214	155	177	193	249	254	
Ål	512	401	255	241	400	413	400	365	—	—	—	
Gös	261	306	—	—	325	326	286	269	259	332	312	
Braxen	119	135	—	—	150	97	69	52	127	—	130	
Sik	253	197	—	—	—	188	249	153	—	285	263	
Mört	29	42	54	24	76	68	19	12	33	—	75	

Mellanhandsvinst i procent av förstahandspriset *Bil. 3 i.*
å fisk under tiden 4 april—16 april 1921.

Fisksorter	Stockholm	Norrköping	Kalmar	Karlskrona	Malmö	Göteborg	Karlstad	Örebro	Gävle	Sundsvall	Östersund	Anmärkningar
Sill	23,2	30,3	—	—	61,8	125,7	31,4	42,9	—	—	65,8	
Strömming	150,0	47,2	32,1	125,0	—	47,5	67,6	48,2	49,1	28,6	44,9	
Kolja	57,8	25,0	49,3	—	—	67,5	55,0	24,1	82,1	59,1	154,2	
Torsk	107,4	42,5	44,4	48,0	65,5	230,0	67,0	41,3	90,3	70,3	150,8	
Vitling	79,2	45,9	—	—	—	178,1	45,0	—	54,7	56,0	158,6	
Rödspotta	41,0	25,0	36,4	30,4	40,1	72,1	31,2	24,2	50,0	68,1	137,3	
Sjötunga (Rödtunga)	41,3	28,8	32,7	25,7	—	70,6	50,9	19,9	95.8	—	—	
Makrill	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Abborre	42,5	27,0	21,5	34,9	20,1	31,7	72,4	46,6	54,4	26,6	22,4	
Gädda	37,6	16,7	25,0	28,5	27,6	36,4	22,6	24,9	40,9	28,1	29,5	
Ål	12,1	13,2	24,3	22,4	13,3	21,1	19,3	23,3	—	—	—	
Gös	29,1	12,1	—	—	34,2	24,2	14,3	18,2	44,8	21,1	31,7	
Braxen	63,0	24,4	—	—	20,0	53,6	30,4	48,1	37,0	—	38,5	
Sik	17,4	18,8	—	—	—	34,6	44,6	29,4	—	20,0	22,1	
Mört	175,9	38,1	37,0	41,7	38,2	58,8	110,5	103,3	75,8	—	33,3	

Bil. 4.

Minuthandelspriset i Stockholm, Karlstad och Örebro i procent av förstahandspriset i Göteborg.

Fisksorter	Stockholm			Karlstad			Örebro		
	$\frac{2}{1}\frac{2}{1}$—$1\frac{4}{2}$ 1920	$\frac{2}{1}\frac{4}{1}$—$\frac{5}{2}$ 1921	$\frac{4}{4}$—$1\frac{6}{4}$ 1921	$\frac{2}{1}\frac{2}{1}$—$1\frac{4}{2}$ 1920	$\frac{2}{1}\frac{4}{1}$—$\frac{5}{2}$ 1921	$\frac{4}{4}$—$1\frac{6}{4}$ 1921	$\frac{2}{1}\frac{2}{1}$—$1\frac{4}{2}$ 1920	$\frac{2}{1}\frac{4}{1}$—$\frac{5}{2}$ 1921	$\frac{4}{4}$—$1\frac{6}{4}$ 1921
Sill	224,6	237,2	242,9	198,2	165,1	262,9	173,7	155,8	257,1
Kolja	276,3	271,3	207,2	279,7	223,9	186,7	230,5	228,2	173,5
Torsk	440,9	260,3	560,0	406,8	221,8	506,7	302,3	191,0	376,7
Vitling	396,6	286,4	296,9	362,1	213,6	271,9	310,3	272,7	—
Rödspotta	186,7	131,6	198,2	172,7	126,4	204,5	170,3	126,9	180,2

STADGAR.

för

.....fiskeriförening u. p. a.

A. Firma och ändamål.

§ 1.

Föreningen, vars firma är.....fiskeriförening u. p. a., har till ändamål att anordna avsättning av medlemmarnas fiskeprodukter och i allmänhet verka för en förbättring i medlemmarnas ekonomiska ställning. Föreningen äger rättighet att bereda även utomstående tillfälle till avsättning av dylika produkter genom föreningen.

Föreningen skall genom att skapa ett gemensamt kapital betrygga förverkligandet av sitt ändamål.

B. Insatser och medlemsskap.

§ 2.

Till medlem av föreningen kan efter styrelsens prövning väljas varje inom ..... boende fiskare, så ock utom området boende fiskare och person eller firma inom eller utom området, som genom sin verksamhet kan gagna medlemmarnas intressen.

§ 3.

Varje medlem skall deltaga med en insats av 100 kronor, som erlägges med 50 kronor under inträdesårets första kvartal och resterande 50 kronor antingen kontant under tredje kvartalet eller ock genom avbetalning vid leverans av varor till föreningen med 10 % av varje likvid, dock skall hela avgiften vara inbetald under inträdesårets tredje kvartal. Medlem kan deltaga med flera insatser. Medlem ansvarar ej för föreningens förbindelser för större belopp än gjord insats och till betalning förfallen insats.

§ 4.

Den, som söker inträde i föreningen, skall därom till styrelsen avlämna egenhändigt underskriven samt bevittnad ansökan jämte förklaring, att han förbinder sig betala den i stadgarna bestämda avgiften.

Inträdessökande anses såsom medlem så snart styrelsen beviljat ansökan.

§ 5.

Uppsägning av medlemskap skall ske genom skrivelse, försedd med egenhändig och bevittnad namnteckning, samt vara ställd till styrelsen.

Utträde kan ske endast vid räkenskapsårets slut, och skall uppsägning ske minst 6 månader förut.

Medlem, som efter godkänd uppsägning utträtt, är berättigad att 6 månader efter avgången återbekomma sin insats i föreningen med iakttagande av föreskrifterna i lagen om ekonomisk förening av den 22 juni 1911.

§ 6.

Medlem är skyldig att ställa sig gällande föreningslag och dessa stadgar samt å föreningens sammanträden lagenligt fattade beslut till efterrättelse, och att efter bästa förmåga främja föreningens utveckling och verka för samhörighet och god sämja inom medlemskretsen.

Förutom på de i föreningslagen angivna grunder kan föreningen på sammanträde besluta att ur föreningen utesluta medlem,

1) om han icke uppfyller sina förpliktelser mot föreningen,

2) om han handlar på sätt, som strider emot eller skadar föreningens intressen,

3) om han under en sammanhängande period av tio år icke inlämnat kvitton å gjorda försäljningar eller på annat sätt givit sig tillkänna. Av denna anledning utesluten medlems tillgodohavanden överföras till reservfonden.

Utesluten medlem, som icke åtnöjer sig med styrelsens beslut, äger hänskjuta frågan till skiljenämnd enligt lagen om skiljemän.

§ 7.

Tvist, som kan uppkomma mellan föreningen och dess medlemmar, skall avgöras av skiljenämnd enligt lagen om skiljemän.

Föreningens organ.

§ 8.

Föreningens organ äro:

1. Sammanträdet.
2. Styrelsen.
3. Revisorerna.

Sammanträdet.

§ 9.

Föreningen håller årligen senast under femte månaden efter räkenskapsavslutningen ordinarie sammanträde.

Därjämte skall extra sammanträde utlysas, då styrelsen eller revisorerna sådant besluta, samt då minst $^1/_{10}$ av föreningens medlemmar skriftligen härom framställa begäran med uppgift om ändamålet.

Ordinarie sammanträde har att avgöra följande ärenden:

1) val av ordförande och justeringsmän,

2) fråga om kallelse till sammanträdet behörigen skett,

3) styrelsens berättelse,
4) revisorernas berättelse.
5) fråga om ansvarsfrihet för styrelsen,
6) fråga om användning av föreningens överskott,
7) bestämmande av arvode åt styrelsen och revisorerna,
8) av styrelsen hänskjutna ärenden,
9) val av styrelse,
10) val av revisorer,
11) i stadgeenlig tid inkomna förslag från medlemmarna.

Kallelse till sammanträde sker senast 14 dagar före dess hållande genom anslag i föreningens lokaler samt genom annons i tidningen.....

Styrelsen.

§ 10.

Endast medlem, som fullgjort stadgeenlig insatsbetalning är valbar till ledamot av styrelsen.

§ 11.

Styrelsen, som har sitt säte i....., skall bestå av 5 ledamöter med 2 suppleanter.

§ 12.

Styrelsens ledamöter väljas för en tid av 2 år och avgå växelvis 2 och 3 vartannat år. Första gången avgå efter lottning 2 styrelseledamöter. Jämte styrelsen utses av årsmötet 2 suppleanter för ett år, att vid styrelseledamots avgång inträda i den ordning de äro valda.

Till ledamot av styrelsen kan ej den väljas, som står under affärsledarens förmanskap.

Styrelseledamot inträder i styrelsen omedelbart efter årsmötet.

Styrelseledamot skall vara svensk undersåte och ej idka samma slag av affärsrörelse som föreningen,

Styrelsen utser själv sin ordförande och viceordförande.

Samtliga styrelseledamöter skola, så vitt ske kan, kallas till sammanträde. Styrelsen är beslutför, då minst 3 av dess ledamöter äro närvarande, därest dessa äro om beslutet ense.

§ 13.

Styrelsen handhar föreningens angelägenheter i enlighet med gällande lag och dessa stadgar samt är verkställande organ för föreningens i laga ordning tillkomna beslut.

Styrelsen bär ansvaret för affärsskötseln, bokföringen och föreningens verksamhet i övrigt.

Följaktligen äger styrelsen utse föreståndare och erforderlig personal samt bestämma lönerna för dem.

Styrelsen är särskilt skyldig avfordra dem, som äro ansvariga för varor eller penningar, säkerhet samt försäkra föreningens fasta och lösa egendom mot brandskada.

Styrelsens åligganden bestämmas närmare i av föreningssammanträde beslutad arbetsordning.

§ 14.

Styrelsen utser lämpligt antal firmatecknare. Firman tecknas gemensamt av två bland dessa, varvid skall iakttagas, att åtminstone den ena alltid skall vara styrelseledamot.

Revisorerna.

§ 15.

För granskning av styrelsens förvaltning och föreningens räkenskaper väljer det ordinarie sammanträdet inom eller utom föreningen tre revisorer jämte två suppleanter.

Revisorerna åligger:

att verkställa laglig revision och däröver avgiva berättelse,

att därvid tillse, att styrelsens beslut icke strida mot allmän lag eller föreningens stadgar och att föreningens tillgångar ej upptagits över sitt värde, samt

att till- eller avstyrka ansvarsfrihet för styrelsen.

Revisorerna äro vidare skyldiga att minst en gång i månaden granska föreningens räkenskaper och kassa, varvid alla utgifter skola vara försedda med vederbörliga verifikationer, samt den kontanta kassan räknas och kontrolleras överensstämma med dagens kassasaldo.

Revisionen skall vara verkställd och berättelse avgiven före utgången av fjärde månaden efter räkenskapsavslutningen.

Revisorernas åligganden angivas närmare genom å föreningssammanträde beslutad instruktion.

Över av revisorerna gjorda anmärkningar skall styrelsen äga tillfälle att yttra sig och skall styrelsen över anmärkningarna avgiva skriftlig förklaring till det sammanträde, där revisorernas anmärkningar skola föreligga.

§ 16.

Till revisor kan ingen i föreningens tjänst anställd person väljas.

Räkenskapsavslutning och förvaltningsberättelse.

§ 17.

Föreningens räkenskaper avslutas den ..... varje år.

Vid räkenskapsavslutning skall varulagret upptagas till minst 10 procent lägre än inköpsvärdet, varjämte å anskaffningskostnaden för inventarier avskrivas minst 15 procent och å fastighets brandförsäkringsvärde 1 procent å stenbyggnad och 2 procent å träbyggnad.

Räkenskaperna skola vara revisorerna tillhanda senast $1^1/_2$ månad efter räkenskapsavslutningen.

Styrelsen skall senast $2^1/_2$ månad efter räkenskapsavslutningen till revisorerna avlämna en av styrelseledamöterna underskriven förvaltningsberättelse över föreningens verksamhet under näst föregående år. Denna skall upptaga vinst- och förlusträkning för det senast förflutna året samt balansräkning.

Överskottets fördelning.

§ 18.

Har under räkenskapsåret vinst uppstått, avsättas 10 % härav till reservfond, varefter, med iakttagande av föreskrifterna i § 18 föreningslagen, återstoden skall sålunda användas, att medlemmarna erhålla högst 5 % ränta å inbetald insats och överskottet fördelas till såväl medlemmar som utomstående i proportion till det kontanta belopp de under året enligt dem lämnade kvitton erhållit för levererade varor med iakttagande av de närmare föreskrifter föreningsstämma härutinnan kan hava meddelat. Då reservfonden uppgår till 50 % av medlemmarnes insatser, kan avsättningen till reservfonden upphöra, men måste åter börja, om reservfonden skulle hava minskats.

Om föreningen skulle vara i behov av ökat rörelsekapital, kan på styrelsens förslag föreningsstämma besluta om att i stället för vinstutdelning medlem ytterligare skall ingå med ännu en insats, som betalas med den medlem tillkommande delen av överskottet. Sådan insats erhåller samma värde som övriga insatser. Om sådan insats ej kan vid följande års vinstutdelning fyllas, skall medlem antingen kontant eller genom 10 % av varje likvid för varor inbetala insatsen.

Allmänna bestämmelser.

§ 19.

Varje medlem äger i föreningen en röst.

Rösträtt skall utövas av medlem personligen.

Organisation eller samfällighet, som är medlem av föreningen, äger deltaga i föreningssammanträde med ett ombud.

Rätten att deltaga i avgörandet av föreningens angelägenheter skall styrkas på sätt styrelsen bestämmer.

§ 20.

Medlem, som önskar, att visst ärende upptages i kallelse till ordinarie sammanträde, skall därom göra skriftlig anmälan till styrelsen före utgången av andra månaden efter räkenskapsavslutning.

§ 21.

Vid föreningens sammanträden väljas medels öppen omröstning ordförande och justeringsmän. Övriga val ske, om någon medlem det påfordrar, med slutna sedlar, eljest öppet.

§ 22.

För sina förbindelser ansvarar föreningen endast med sina tillgångar, inberäknat till betalning förfallna insatser.

§ 23.

Har medlem klagomål att framställa, skall det göras skriftligen hos styrelsen, som är skyldig undersöka saken och skriftligen meddela klaganden sitt beslut.

§ 24.

Ändring av dessa stadgar sker på sätt, som stadgas i lag om ekonomiska föreningar.

§ 25.

Förutom i de fall, som omförmälas i lagen om ekonomiska föreningar, skall föreningen träda i likvidation, då det inbetalta insatskapitalet till två tredjedelar gått förlorat och ej inom tre månader, sedan det blivit anmält å föreningssammanträde, bristen blivit fylld.

Upplöses föreningen skall, sedan verksamheten lagligen avvecklats, insatskapitalet återbetalas till medlemmarna. Övrig egendom fördelas mellan medlemmarna i förhållande till gjorda insatser.

§ 26.

I övrigt länder till efterrättelse lagen om ekonomiska föreningar av den 22 juni 1911.

Statens offentliga utredningar 1922.

Systematisk förteckning.

(Siffrorna inom parentes hänvisa till den kronologiska förteckningen för januari—mars 1922. Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen från och med april 1922.)

Allmän lagstiftning. Rättskipning. Fångvård.

Förberedande utkast till strafflag. Förmögenhetsbrotten. 2. (17)
Lekmannaelementets användande inom civilprocessen. (25)
Betänkande rörande internering av återfallsförbrytare. (26)

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

1921 års pensionskommittés betänkande. 1. (10)
Några iakttagelser från 1921 års riksdagsmannaval. [1]

Kommunalförvaltning.

Städernas skyldigheter och rättigheter i förhållande till staten. (3)
Kommunalförfattningssakkunnigas betänkande. 3. (15)
Bilaga till d:o. (16)

Statens och kommunernas finansväsen.

Betänkande angående tillverkning och beskattning av maltdrycker. (11)
Utlåtande angående kontrollen över sockertillverkningen. (13)
Tull- o. traktatkommitténs utredningar o. betänkanden. 8. Valutafrågan. (19) 9. Järnvägsfrakternas reglering. (21) 10. Åtgärder till skydd mot s. k. valutadumping. (34)
Utredning angående ett svenskt statslotteri. (24)

Politi.

Socialpolitik.

Byggnadsarbetarsakkunnigas bet. 2. Arbetsstatistisk undersökning rörande husbyggnadsverksamheten. [2].

Hälso- och sjukvård.

Allmänt näringsväsen.

Betänkande med förslag till livsmedelslag. (4) Bihang 1 till d:o. (5) Bihang 2 till d:o. (6)

Fast egendom. Jordbruk med binäringar.

Betänkande angående förvaltningen av kronans jordbruksdomäner. (2)
Jordkommissionens betänkande. 1. Förslag till lag ang. rätt att förvärva och besitta fast egendom. (8)
Betänkande rör. fiskerinäringens främjande. [7]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Betänkande ang. statens övertagande av förädlingsverksamheten betr. avkastningen från statens skogar. (28)

Industri.

Klimatets inverkan på byggnader vid västkusten. [4]

Handel och sjöfart.

Betänkande rör. lönereglering vid lots- och fyrstaten. (20)

Kommunikationsväsen.

Betänkande om ostkustbanan. (18)
Järnvägsstyrelsens yttrande över d:o. (23)
Ostkustbanekommitténs promemoria med anl. av järnvägsstyrelsens yttrande. (27)
Järnvägsstyrelsens erinringar med anl. av ostkustbanekommitténs promemoria. (31)
Järnvägsstyrelsens skrivelser till Kungl. Maj:t den 28 april och 5 maj 1922. [3]

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

Skolkommissionens betänkande. 1:1—2. Grunder för en ny läroverksorganisation. (33) 2. Historiska översikter m. m. (29) 3. Statistiska utredningar. (32) 4. Det högre skolväsendet i utlandet. (1)
Förslag till om- och tillbyggnad av Kungl. biblioteket. (7)
Betänkande ang. Chalmerska institutets omorganisation. (12)
Ortnamnen i Värmlands län. 7. (22)
Betänkande med förslag till förändrad kyrklig indelning och organisation i Skåne. [5]

Försvarsväsen.

Utredning rörande understöd åt änkor efter manskap vid armén och marinen. (9)
Betänkande angående officerskårens vid flottan rekrytering och utbildning. (14)
Tillägg till bet. betr. förrådsverksamheten vid marinen. [6].

Utrikes ärenden. Internationell rätt.

Stockholm 1922, Ivar Hæggströms Boktryckeri A. B.
223012